

ΑΠΟ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΩΝ ΠΛΑΤΕΙΩΝ
ΣΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ:

ΔΥΟ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΟΝΙΑΣ

Το βιβλίο "Από το Κίνημα των Πλατειών στο Δημοψήφισμα για την Ανεξαρτησία: Δυο Κείμενα για την Περίπτωση της Καταλονίας", εκδόθηκε σε 300 αντίτυπα στην Αθήνα τον Δεκέμβριο του 2018 και διανέμεται χωρίς αντίτιμο. Δεν αναγνωρίζουμε κανενός είδους πνευματικά δικαιώματα. Η έκδοση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ελεύθερα για κινηματική χρήση. Για επικοινωνία: ajanib@espiv.net.

ΑΠΟ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΩΝ ΠΛΑΤΕΙΩΝ
ΣΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ:

ΔΥΟ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΟΝΙΑΣ

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΕΜΑΣ

Σχεδόν δυο χρόνια μετά από το προηγούμενο βιβλίο μας "Μεταφράσεις του κράτους σε συριακό έδαφος: Συλλογή κειμένων για τη Rojava και το Ισλαμικό κράτος" (και όχι τρία όπως γράφτηκε εκ παραδρομής) και την πρωτοβουλιακή μπροσούρα "Ο πόλεμος και το πολιτικό: μεταφράσεις σε συριακό έδαφος" που το συνοδεύει, προχωράμε σε μια ακόμα έκδοση· αυτή τη φορά, για την περίπτωση της Καταλονίας. Στο μεσοδιάστημα, προσκληθήκαμε και παρουσιάσαμε τα πεπραγμένα μας σε αντίστοιχες εκδηλώσεις σε Αθήνα, Πάτρα και Θεσσαλονίκη, στις οποίες μοιραστήκαμε προβληματισμούς και παραγωγικές διαφωνίες με συντρόφους και συντρόφισσες που ένιωσαν ότι το ζήτημα τους αφορά και τους/τις ευχαριστούμε πολύ γι' αυτό. Πάνω από επτά χρόνια από το ξέσπασμα της συριακής άνοιξης, η κατάσταση δεν έχει ακόμα σταθεροποιηθεί πλήρως και η επικείμενη αποχώρηση των αμερικανικών δυνάμεων από την περιοχή φαίνεται ότι θα φέρει σε δύσκολη θέση τους κούρδους συμμάχους τους.

Η καταστολή που ακολούθησε τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος στην Καταλονία την 1η Οκτωβρίου 2017 έστρεψε την προσοχή μας σε μια διαδικασία τριβής που λάμβανε χώρα πιο κοντά μας, αυτή τη φορά σε ευρωπαϊκό έδαφος. Το ζήτημα του έθνους και του κράτους όπως αρθρώθηκε από διαφορετι-

κές πλευρές στην Ισπανία μας έφερε σε επαφή με ζητήματα που όχι μόνο θεωρούσαμε ότι είχαμε ξανασυναντήσει, αλλά πιστεύαμε πως η ευρωπαϊκή ταυτότητά τους θα έκανε πιο εύκολη την ανάλυσή τους. Κάτι που οπωσδήποτε δεν ίσχυσε, καθώς το καταλανικό κίνημα εθνικής ανεξαρτησίας λαμβάνει χώρα εντός ενός αναπτυγμένου καπιταλιστικά κράτους, μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και συνδέεται με ένα δραστήριο κίνημα πλατειών, όπου η εμφάνιση της μεσαίας τάξης στον δρόμο γίνεται με δημοκρατικούς όρους. Αυτήν την εξελικτική διαδικασία επιχειρούμε να αποτυπώσουμε με τα δυο κείμενα που δημοσιεύονται εδώ.

Στον βαθμό που μπορέσαμε να ξεπεράσουμε τα πολλαπλά εμπόδια που μας τέθηκαν από την ίδια την καθημερινή επιβίωση σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο το περασμένο διάστημα, η διερεύνηση μας συνεχίστηκε σε κάτι πιο κοντινό, τόσο κοινωνικά όσο και πολιτικά και ήταν αυτή η εγγύτητα που, μοιραία, έθετε επανειλημμένα στις κουβέντες μας την αναζήτηση ομοιοτήτων και διαφορών με ο,τι ζήσαμε εδώ ως αντιμνημονιακοί αγώνες, πλατεία Συντάγματος, εθνικοποίηση του κοινωνικού ζητήματος, ακόμα και τη σύνδεση των παραπάνω με τα πρόσφατα συλλαλητήρια για το μακεδονικό. Παρόλα αυτά θεωρήσαμε ότι η ανάλυσή μας δεν έχει προχωρήσει αρκετά ώστε τα συμπεράσματά μας να αποτυπωθούν στην παρούσα έκδοση. Οπωσδήποτε, τα ερωτήματα που μας ακολουθούν από την προηγούμενη έκδοση παραμένουν ανοικτά και πολύπλευρα, ορισμένες φορές ως φάροι που φωτίζουν διαφορετικές πλευρές του ίδιου ζητήματος συσκοτίζοντας την απέναντί της.

Με το επίδικο να παραμένει η έμπρακτη αποτύπωση της εναντίωσης στο έθνος και το κράτος στους αγώνες του σήμερα, με ο,τι αυτό συνεπάγεται και προϋποθέτει, συνεχίζουμε τις αρνήσεις μας σε μια πραγματικότητα όπου αυτά μπορεί μεν να μετασχηματίζονται ή/και να αλλάζουν μορφές, μοιάζουν όμως να ισχυροποιούνται περισσότερο από ποτέ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος της έκδοσης.....10

Χειμώνας στην Καταλονία.....21

**Η Καταλονία εντός της στιγμής
του λαϊκισμού.....89**

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Μακριά από τα περσινά φώτα της παγκόσμιας επικαιρότητας, η ένταση στην Καταλονία καλά κρατεί και τίποτα δεν έχει επιλυθεί: Στις 11 Σεπτεμβρίου 2018, η αστυνομία ανακοίνωσε τη συμμετοχή περίπου ενός εκατομμυρίου διαδηλωτών στη συγκέντρωση για τον ετήσιο εορτασμό της πτώσης της Βαρκελώνης, οι οποίοι υπενθύμιζαν ότι «οι δρόμοι θα είναι πάντοτε δικοί μας» επιθυμώντας «ανεξαρτησία». Λίγες μέρες αργότερα, στην πρώτη επέτειο του δημοψηφίσματος της 1ης Οκτωβρίου, περίπου 200.000 άτομα έκαναν απογευματινή πορεία κρατώντας καταλανικές σημαίες, φωνάζοντας «1η Οκτώβρη, δεν ξεχνάμε, δεν συγχωρούμε», περικυκλώνοντας μεταξύ άλλων τη Βουλή. Νωρίτερα το πρωί της ίδιας μέρας, μέλη των Επιτροπών Υπεράσπισης της Δημοκρατίας, μετεξέλιξη των Επιτροπών Υπεράσπισης του Δημοψηφίσματος, κατέλαβαν δρόμους στη Βαρκελώνη και στη Lleida μπλοκάροντας παράλληλα τους αυτοκινητόδρομους προς τη Γαλλία και τη Μαδρίτη. «Όλα ξεκίνησαν την 1η Οκτώβρη και όλα καταλήγουν στην 1η Οκτώβρη», δήλωσε ο νέος εθνικιστής πρόεδρος της Καταλονίας Quim Torra κατά την επίσκεψή του στο εκλογικό κέντρο της μικρής πόλης Sant Julià de Ramis, όπου τότε η αστυνομία είχε εμποδίσει τον προκάτοχό του Carles Puigdemont να ψηφίσει. «Συνεχίστε να πιέζετε», είπε απευθυνόμενος στους διαδηλωτές. Μια μέρα αργότερα, εξέδωσε τελεσίγραφο προς τη νέα, εύθραυστης πλειοψηφίας, ισπανική κυβέρνηση λέγοντας ότι «η υπομονή της χώρας δεν είναι απεριόριστη» και ότι αν δεν συμφωνηθεί από κοινού ο τρόπος απόσχισης της Καταλονίας «τα κόμματα που επιθυμούν την ανεξαρτητοποίηση δεν θα εγγυηθούν πλέον τη σταθερότητα της κυβέρνησης του κ. Pedro Sánchez στο κοινοβούλιο».

Και τα δυο κείμενα αυτής της έκδοσης είναι γραμμένα πολύ κοντά χρονικά στην περυσινή περίοδο της καταστολής και του διχασμού. Για τη μηντιακά παγιδευμένη αντίληψη της πραγματι-

κότπας εγείρεται, επομένως, κάπως αυτόματα το ερώτημα της πιθανής χρησιμότητας που μπορεί να έχει η δημοσίευσή τους έναν χρόνο μετά. Και μάλιστα, χωρίς να πλαισιώνονται από κάποιο άλλο πιο πρόσφατο κείμενο, χωρίς κάποιο «update». Αυτή η αντίληψη, δομημένη η ίδια με επικό τρόπο, προϋποθέτει ότι τα πράγματα έχουν αλλάξει μετά από έναν χρόνο, όμως, όπως γράφει ο Hansen:

"πίσω από την επική αφήγηση της πολιτιστικής και πολιτικής αντίστασης, το κίνημα της καταλανικής ανεξαρτησίας περιορίζεται βαθύτατα από την πολιτική οικονομία, την ταξική σύνθεση και τις γεωπολιτικές συμπλέξεις της Καταλονίας"

Πάνω από 3.000 μεγάλες επιχειρήσεις έχουν μεταφέρει την έδρα τους μακριά από την Καταλονία από την περίοδο του δημοψηφίσματος και μετά. Στις εκλογές της 22ης Δεκεμβρίου 2017, οι οποίες προκηρύχθηκαν αναγκαστικά μετά την ενεργοποίηση του άρθρου 155 και τη διάλυση της καταλανικής βουλής από το ισπανικό κράτος, αποτυπώθηκε ξανά η βαθιά διαίρεση του καταλανικού πληθυσμού όσον αφορά την επιθυμία απόσχισης ή μη. Την ίδια στιγμή, η στήριξη στην ανεξαρτησία είναι πλειοψηφική στις αγροτικές περιοχές και τη μεσαία τάξη, ενώ παραμένει μειοψηφική στην εργατική τάξη των μεταναστών, εσωτερικών ή μη, και τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση συνεχίζει να στηρίζει την ισπανική κυβέρνηση, που απέτυχε να μειώσει την επιρροή των οπαδών της ανεξαρτησίας, θεωρώντας το ζήτημα «εσωτερικό». Κατ' επέκταση, η Ε.Ε. εγγυάται τη σταθερότητα του ισπανικού κράτους αγνοώντας τις επικλήσεις των οπαδών της ανεξαρτησίας για «καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων» όσων έχουν διωχθεί από την ισπανική δικαιοσύνη για τη δράση τους.

Η ανάδειξη αυτών των περιορισμών, που εκτίθενται πιο αναλυτικά στα δυο κείμενα που έχουμε επιλέξει και συνεχίζουν να ισχύουν, αποτελεί κεντρική επιδίωξη αυτής της έκδοσης, όχι όμως τη μόνη.

Όπως και στην περίπτωση των κούρδων της Rojava –αν και όχι στην ίδια έκταση είναι η αλήθεια, καθώς οι καταλανικές σημαίες που ανέμιζαν ήταν πάρα πολλές για να αγνοηθούν εύκολα και αυτοί που τις κρατούσαν δεν δήλωναν ότι κάνουν επανάσταση, δεν ανήκαν στον λεγόμενο τρίτο κόσμο ούτε στη λεγόμενη καπιταλιστική περιφέρεια για να δικαιολογηθούν με αντιιμπεριαλιστικές ιδεολογικές πιρουέτες– υπήρξαν σημαντικά κομμάτια του λεγόμενου ανατρεπτικού χώρου που υποστήριξαν τον αγώνα των καταλανών για ανεξαρτησία. Αυτή τη φορά με το πρόσχημα ότι μάχεται ενάντια σε κάποιους φασίστες (στην προκειμένη περίπτωση το ισπανικό κράτος, όπως, τηρουμένων των αναλογιών, το ISIS στην περίπτωση των κούρδων). Αλλά και ότι, αν και παραγωγός εθνικής ταυτότητας και ιδεολογίας, το καταλανικό κίνημα ανεξαρτησίας έχει προοδευτικό χαρακτήρα, γιατί ορισμένοι από τους κύριους οργανωμένους φορείς του έχουν συνδεθεί ιστορικά με το όραμα μιας άλλης κοινωνίας, είτε στην αριστερή είτε στην αναρχική εκδοχή του. Προσπαθήσαμε, εκ νέου και σε ευρωπαϊκό έδαφος αυτή τη φορά, να συζητήσουμε μεταξύ μας τι είναι αυτό που καθιστά ελκυστικά τέτοιου είδους κινήματα, όπως το καταλανικό, σε μάτια και αυτιά που υπό άλλες συνθήκες παραμένουν κλειστά στα κελεύσματα των εθνικών ιδεολογιών. Καταλήξαμε προσωρινά πως, αν είναι να απομονώσουμε έναν παράγοντα ως τον πιο σημαντικό, αυτός δεν είναι άλλος από το γεγονός ότι το καταλανικό κίνημα ανεξαρτησίας εμφανίζεται να συγκρούεται με έναν κεντρικό αυταρχικό κρατικό μηχανισμό, τον ισπανικό στην προκειμένη περίπτωση, προσπαθώντας να άρει την καταπίεση που ισχυρίζεται ότι υφίσταται. Ως λαός, όμως, ή ως έθνος; Έχει κάποια σημασία η απάντηση σε αυτό το ερώτημα για όποιον θέλει να κατανοήσει την τωρινή συγκυρία, η οποία δεν φέρει τίποτα το ανατρεπτικό ως προοπτική; Αν και υπάρχει σύγκλιση μεταξύ των δυο κειμένων που δημοσιεύονται εδώ όσον αφορά την κεντρικότητα του κράτους ως στιγμής, ειδικά όταν ο μιν ΑC γράφει ότι:

"τα διάφορα αποσχιστικά κινήματα (...) συμμετέχουν με τον τρόπο τους στην κίνηση επαναπροσδιορισμού του κράτους"

και ο δε Hansen, πιο αναλυτικά, ότι:

"Η κρίση απόσχισης αυτού του φθινοπώρου δεν αναβλύζει ανόθευτη από τον καταλανικό εθνικισμό, ούτε από κάποια αρχαία σύγκρουση με την Ισπανία. Το πλαίσιο της, χωρίς το οποίο θα ήταν ανέφικτη, υπήρξε η ευρύτερη κρίση του ισπανικού κράτους και της ΕΕ. Ο στρατηγικός και ιδεολογικός προσανατολισμός του κινήματος ανεξαρτησίας, παρότι ιδιαίτερος και μη-αναγώγιμος, αποκαλύπτει πως απαντά σε μια μεσοβασιλεία που βιώνεται επίσης, αν και με διαφορετικό τρόπο, και σε εγκαθιδρυμένα έθνη-κράτη. Ο αγώνας στην Καταλονία αφορά την ανεξαρτησία, αλλά ο όρος-κλειδί αυτής είναι η πολιτική κυριαρχία [sovereignty]. Ως τέτοια, κάθε αξιολόγηση του καταλανικού procsés έχει επίσης κάτι να πει για τον πολιτικό προσανατολισμό που αναδύεται σε όλη την Ευρώπη με πολύ διαφορετικές, ακόμη και αντικρουόμενες, εκδοχές όπως το Brexit (δεξιό κι αντιευρωπαϊκό) και ο ΣΥΡΙΖΑ (αριστερός και ευρωπαϊστής). Αυτές οι πολιτικές δεν μπορούν να περιγραφούν ως διαφορετικά παραδείγματα του ίδιου είδους, ας πούμε του «λαϊκισμού», αλλά η κοινή τους επίκληση στην εθνική κυριαρχία πράγματι απαιτεί μια, προς το παρόν υποθετική, εξήγηση."

την ίδια στιγμή, είναι εμφανές το διαφορετικό κέντρο βάρους της ανάλυσής τους, όταν ο AC αναδεικνύει τον πρωταγωνιστικό ρόλο του λαού σε βάρος του ανήκειν σε ένα εθνικό σύνολο:

"Ως «λαϊκισμό» δεν πρέπει να θεωρούμε ούτε τη δημαγωγική πολιτική που έχει στόχο να εργαλειοποιήσει τις πιο φτωχές και λιγότερο μορφωμένες τάξεις ούτε τον απλό εθνικισμό (αν και στοιχεία από τις δυο αυτές εκδοχές μπορούν να υπάρχουν), αλλά περισσότερο ένα διαταξικό κίνημα, εντός του οποίου η εθνική ενότητα δεν υφίσταται μέσω της «προς τα πάνω» ταυτοποίησης των υποκειμένων με το κράτος (όπως στην περίπτωση της «λαϊκής» υπεράσπισης μιας αποικιακής πολιτικής, για παράδειγμα), αλλά περισσότερο μέσω της οριζόντιας αναγνώρισης της ισότητας των υποκειμένων στο εσωτερικό ενός

εθνικού συνόλου και μέσω του ιδεολογικού επανακαθορισμού των καπιταλιστικών σχέσεων στη βάση αυτής της ισότητας τιθέμενης ως θεμελιώδους. Συγκεκριμένα, αυτό σημαίνει ότι είναι πιο σημαντικό το κράτος να θεωρείται «αντικειμένο του λαού», απορροή της κοινότητας και να καθίσταται εφεξής υπεύθυνο για την ιδιαίτερη ύπαρξη αυτής της υποτιθέμενης ισότητας... Για την Καταλονία και το αποσχιστικό κίνημα, η διατύπωση της υπεροχής του λαού επί του κράτους είναι αυτό που του επιτρέπει να διαβεβαιώνει ότι είναι ο ίδιος ο λαός που ορίζει το εθνικό σύνολο «του» και όχι το αντίστροφο. Ο λαϊκισμός θέτει το ζήτημα της κοινωνίας των πολιτών, αλλά με μια εντελώς ιδιαίτερη μέθοδο, παρουσιάζοντάς την τόσο ως μια ουσιώδη κοινότητα –ο «λαός»– είτε με έναν πολιτικό (το ανήκειν στη Δημοκρατία) είτε με έναν εθνοτικό τρόπο (η γλώσσα, τα έθιμα, η καταγωγή) όσο και ως μια υλική κοινότητα, η οποία κυβερνάται από το κράτος και υφίσταται εντός των κατηγοριών του καπιταλισμού. Η ουσιώδης κοινότητα είναι, εντός του λαϊκισμού, αυτό που προσδίδει νομιμότητα στο κράτος και αποτελεί επίσης την προνομιακή οδό με την οποία φετιχοποιούνται οι καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις· ή καλύτερα, η γλώσσα με την οποία εκφράζεται αυτή η φετιχοποίηση."

Μακριά από το να αποτελεί τροφή για ακαδημαϊκά συμπόσια, η συζήτηση για τη διάκριση μεταξύ λαού και έθνους είναι πάνω από όλα προϊόν και συνέπεια της ανάγκης μας να κατανοήσουμε τα πρόσφατα κινήματα της περιόδου και τη μαζική εξέλιξή τους σε μια κατεύθυνση που κάθε άλλο παρά ανατρεπτική της καθεστηκυίας τάξης είναι. Και τα δυο κείμενα που έχουν επιλεχθεί αναγνωρίζουν τη συνέχεια μεταξύ του καταλανικού κινήματος ανεξαρτησίας και του δραστήριου κινήματος πλατειών που προηγήθηκε. Διερευνούν προσεκτικά τον τρόπο που αναπτύσσονται τόσο η εθνική ενότητα και ο λαϊκισμός, οι δυο όψεις του ίδιου νομίσματος, στα ίδια τα κοινωνικά όρια της απεύθυνσης του κινήματος των πλατειών, στην ήττα της αμφισβήτησης των κοινωνικών σχέσεων εκμετάλλευσης και καταπίεσης. Σκύβουν πάνω στο

σημείο καμπής που σχετίζεται με την αρχική ταξική σύνθεσή του και τον ρόλο του κράτους, το οποίο εμφανίζεται πλέον ως λύση και όχι ως πρόβλημα. Προϋπόθεση της σαγήνης για τις μάζες των καταλανών που κατέβηκαν στους δρόμους, και οπωσδήποτε συνέπεια της, είναι η αποδοχή του εθνικού χαρακτήρα της αντιπαράθεσης ως αναβάθμιση της προηγούμενης φάσης αλλά και θετική αποτίμηση του ηγετικού ρόλου της μεσαίας τάξης και των προσδοκιών της, υποτιμώντας, ηθελημένα ή μη, το γεγονός ότι:

"Στην ίδια την Καταλονία, η μανικαϊστική διαμάχη έχει περιορίσει πολλές από τις μορφές αλληλεγγύης και την ταξική σύνθεση που είχαν αναδυθεί μέσα στην κρίση και παρέδωσε την αυτόνομη λαϊκή πρωτοβουλία σε μια ηγεσία που ήταν δεδομένο ότι θα την αποθάρρυνε."

ασχέτως αν, ο ίδιος ο Hansen, ταλαντεύεται ανάμεσα στην εξιδανίκευση της λαϊκής εξουσίας και των λαϊκών τάξεων, υποτίθεται ανέπαφων από την ταύτιση με την εθνική ενότητα που προωθούν τα μεσαία στρώματα, και τον ρεαλιστικό φιλο-συριζαϊσμό ή φιλο-rodemισμό. Τη στιγμή που εμφανίζονται μαζικά διαταξικά κινήματα, όπως το καταλανικό, όπου ο εθνικισμός της ίδρυσης ενός ανεξάρτητου κράτους χρησιμοποιείται ως ένα είδος διαπραγμάτευσης για να ενισχυθεί η θέση συγκεκριμένων μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων (που περιλαμβάνουν αγρότες, μικροεπιχειρηματίες, δημοσίους υπαλλήλους, μισθωτούς του ιδιωτικού τομέα, ελεύθερους επαγγελματίες κ.α.) εντός ενός παγκοσμιοποιημένου ανταγωνιστικού περιβάλλοντος –αποκλείοντας κατά τη γένεση και εξέλιξή του κάθε αναφορά στο κοινωνικό ζήτημα, κάθε αναφορά σε εξουσίες και καταπιέσεις που δεν ταιριάζουν με την αφήγησή του– δεν μπορούμε παρά να διερευνούμε τους τρόπους με τους οποίους θα μπορούσαμε να σταθούμε απέναντί τους υπονομεύοντάς την ατζέντα της μεσαίας τάξης και τους ποικίλους τρόπους με τους οποίους εμφανίζει το συμφέρον της ως συμφέρον όλης της κοινωνίας. Η διάλυση του κεφαλαίου και του κράτους περνάει μέσα από την αμφισβήτηση των στοιχείων που συγκροτούν τις ίδιες τις τάξεις και τις ενοποιούν εθνικά εκ των

προτέρων. Με τα λόγια του AC:

"Η ενοποίηση της τάξης σε επαναστατική τάξη θα συνίστατο, αντίθετα, στον πολλαπλασιασμό των συγκρούσεων στη βάση αυτού που την κάνει να υπάρχει ως κατακερματισμένη, στη βάση των συνθηκών που τίθεται από αυτή την ύπαρξη- δηλαδή, όχι μόνο η εκμετάλλευση ως άμεσος κατακερματισμός (καταμερισμός εργασίας), αλλά εξίσου οι έμφυλες και φυλετικές διαιρέσεις. Αλλά επίσης, πιο γενικά, όλες αυτές που μπορούμε να αποκαλέσουμε κοινωνικές «ανισότητες». Συγκεκριμένα, πρόκειται για έναν άλλο τρόπο να πεις ότι η τάξη δεν ενοποιείται παρά καταργώντας τον εαυτό της ως τάξη, επιτιθέμενη άμεσα (ακόμα κι αν αυτό το άμεσα μπορεί να υπονοεί ιδεολογικές διατυπώσεις) σε αυτό που την κάνει να υπάρχει ως εκμεταλλεύσιμη και εκμεταλλευόμενη τάξη."

*

Μπορεί ο Hansen, εκθέτοντας τον τρόπο με τον οποίο το κίνημα της ανεξαρτησίας κατανοούσε τον εαυτό του ως αντιστασιακό, να γράφει ότι:

"Πίσω στο 2013, ο Artur Mas –τότε πρόεδρος της Καταλονίας– συνέκρινε την ετήσια διαδήλωση για την καταλανική ανεξαρτησία με την «Πορεία προς την Ουάσιγκτον για Εργασία κι Ελευθερία» του Martin Luther King. Οι ηγέτες του ακροαριστερού, συνελουσιακού κόμματος Υποψηφιότητα Λαϊκής Ενότητας (CUP) επελέξαν αντίστοιχα μια ριζοσπαστικότερη αναφορά από αυτή του ανόμοιου κι αμήχανου συμμάχου τους, και επικαλέστηκαν το παράδειγμα του Malcolm X. Και η επιλογή της ειρηνικής αντίστασης εκ μέρους του κινήματος ανεξαρτησίας συχνά περιγράφηκε ως «γκαντική»."

αφήνει, όμως, εκτός αφήγησης τους αναρχικούς που πίστευαν ότι «Η Καταλονία θα γίνει το δικό σας Βιετνάμ». Ο Tomás Ibañez, παρόλα αυτά, δεν θα ακολουθήσει αυτή την τακτική. Σε μια εκδήλωση που διοργανώθηκε στην Αθήνα στις 10.6.18 με τίτλο

«Η αμχανία και τα διλήμματα των αναρχικών απέναντι στο ζήτημα της εθνικής αυτονομίας στην Καταλονία του σήμερα» από την ομάδα neverendingmay68, κατόπιν πρωτοβουλίας του ίδιου όπως αναφέρθηκε κατά την έναρξη της συζήτησης, θα μας πληροφορήσει ότι μόνο μια μικρή μειοψηφία από τον αναρχικό χώρο δεν θα υποστηρίξει το καταλανικό κίνημα. Και ότι είναι αναγκαίο να μάθει ο κόσμος την έκταση αυτού του φαινομένου, υποστηρίζοντας μεταξύ άλλων τα εξής (η ευθύνη της αποτύπωσης του προφορικού λόγου είναι αποκλειστικά δική μας):

- Η διασταύρωση αναρχισμού και εθνικισμού στην Καταλονία θα γεννήσει τέρατα σαν τον Μινώταυρο.
- Παρά τις προθέσεις τους, οι ελευθεριακοί έγιναν συνοδοιπόροι και κομπάρσοι του καταλανικού εθνικισμού, ενδυναμώνοντάς τον. Έχοντας κατά νου ότι είναι ο εθνικισμός που δημιουργεί τα έθνη και όχι το αντίστροφο, δεν εκτιμήθηκε σωστά πως ήταν ο εθνικισμός και η αίσθηση του να ανήκεις σε ένα έθνος αυτά που έδιναν ενέργεια στη διαμάχη και τον αγώνα.
- Υπήρξαν οι Επιτροπές Υπεράσπισης του Δημοψηφίσματος, οι οποίες στη συνέχεια εξελίχθηκαν σε Επιτροπές Υπεράσπισης της Δημοκρατίας με την προοπτική ότι στη συνέχεια θα μπορούσαν να μετασχηματιστούν σε Επιτροπές Υπεράσπισης της Επανάστασης. Αυτή ήταν, σε γενικές γραμμές, η αντίληψη όσων επαναστατικών τάσεων συμμετείχαν σε αυτές, οι οποίες έβλεπαν λανθασμένα μια σύνδεση μεταξύ της υπεράσπισης της δημοκρατίας και της επαναστατικής προοπτικής. Οι Επιτροπές ήταν ελεγχόμενες κυρίως από την ANC και το CUP, αποτελούμενες από τριάντα ως πενήντα άτομα και λειτουργούσαν στη βάση συνέλευσης. Τα χαρακτηριστικά των Επιτροπών που προσέλκυαν τους ελευθεριακούς ήταν η διάθεση για έμπρακτη ανυπακοή απέναντι στο ισπανικό κράτος, η αυτονομία τους ακόμα και κατά τη διάρκεια της μεταξύ τους σύνδεσης, η ανάδειξη της συνέλευσης ως κεντρικής διαδικασίας λήψης αποφάσεων καθώς όλα περνούσαν από αυτές, ο ορίζοντας τους όσον αφορά τη σύνδεση με το πρόταγμα της

επανάστασης και, τέλος, η ετερογενής σύνθεσή τους.

- Οι ελευθεριακοί ισχυρίζονται ότι η πολιτική ετερογένεια των Επιτροπών, στις οποίες μπορούσαν να συμμετέχουν και άτομα που δεν στήριζαν την προοπτική της ανεξαρτησίας, αποτελεί απόδειξη ότι αυτό που κινητοποιεί τους συμμετέχοντες δεν είναι ο εθνικισμός, αλλά η ανυπακοή. Παράλληλα, ασκούσαν κριτική σε όσους δεν συμμετείχαν στις Επιτροπές με το επιχείρημα ότι «είμαστε ενάντια στα πολιτικά γκέτο που δεν δρουν στην κατεύθυνση αποδυνάμωσης του ισπανικού εθνικισμού». Όμως, τελικά, υπάρχουν δυο εθνικισμοί που ενδυναμώνονται στην Καταλονία.
- Οι αναρχικοί αγωνίζονται ενάντια στα κράτη χωρίς να πρέπει να κάνουν τη διάκριση ανάμεσα σε καταλανικό και ισπανικό. Αυτό που προσπαθούν να κάνουν οι εθνικιστές, να δημιουργήσουν ένα ανεξάρτητο κράτος, θα δημιουργήσει πάλι τάξεις, νέα κράτη κλπ. Τα λάθη όσων στήριζαν τον καταλανικό εθνικισμό συμπληρώθηκαν από αυταπάτες τις οποίες δημιούργησε η αυτοοργάνωση μεγάλων μαζών. Αν και πρέπει να ειπωθεί ότι ο λαός δεν αυτοοργανώθηκε σε μυθικό βαθμό, γιατί από πίσω υπήρχαν κόμματα, οργανώσεις και η ίδια η καταλανική κυβέρνηση.
- Οι αναρχικοί δεν πρέπει να θεωρούν το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση αναπαλλοτρίωτο και φυσικό, και με αυτό το επιχείρημα να το υποστηρίζουν ούτε υποστηρίζουν όλους τους αγώνες για ελευθερία και αυτοδιάθεση. Οι εθνικιστές στην Καταλονία χρησιμοποιούν ως επιχείρημα τη Χάρτα του ΟΗΕ, όταν θέλουν αναφερθούν στο δικαίωμα στην αυτοδιάθεση, όμως δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι πρόκειται για αρχή του διεθνούς δικαίου. Στο αίτημα για αυτοδιάθεση δεν μπορούν να συμμετέχουν κράτη ούτε να αδελφοποιούνται εκμεταλλευτές και εκμεταλλεζόμενοι, γι' αυτό πρέπει να καταγγέλλουμε και τους αναδυόμενους εθνικισμούς.
- Εμείς διαλέγουμε το πεδίο του αγώνα, πού θα χτυπήσουμε και πότε, αντί να διαλέγουν άλλοι για εμάς.

Κάθε κομμάτι του κινήματος ανεξαρτησίας μπόρεσε να έχει τη δική του αντίληψη όχι μόνο για τον εαυτό του, αλλά και για το κίνημα συνολικά. Και αυτό όσο περισσότερο αντιλαμβάνονταν τη δημοκρατία ως συνεκτικό στοιχείο και ορίζοντα όλων των κομματιών μεταξύ τους, όσο οι δημοκρατικές διαδικασίες μπορούσαν να θεωρούνται μέσα αγώνα και διεξαγωγής της αντιπαράθεσης. Σε ένα απόσπασμά του ο Hansen δείχνει την πραγματική όψη αυτής της συνθήκης, που δεν είναι άλλη από τη μετατόπιση του πεδίου πάλης στην κρατική πολιτική μέσω της σταδιακής εξαφάνισης των περιεχομένων:

"Τα όρια της πολιτικής της κυριαρχίας είναι πάντα τα ίδια: ο πρωταγωνιστικός ρόλος του πολίτη και η λησμόνηση του μετανάστη, η προτεραιότητα της αντιπροσωπευτικής πολιτικής και η εργαλειοποίηση ή παραμέληση της οικοδόμησης λαϊκής ή ταξικής εξουσίας. Το κυρίαρχο αίτημα του 15M, «πραγματική δημοκρατία τώρα», θα κατέληγε να παίξει κεντρικό ρόλο στην οικοδόμηση εγχειρημάτων λαϊκής κυριαρχίας και λαϊκής ιδιότητας του πολίτη, εστιάζοντας στον ψηφοφόρο-πολίτη και την εκλογική πολιτική, και τους εξαντλητικούς κύκλους εκλογικών εκστρατειών. Σταδιακά, το περιεχόμενο του αγώνα γινόταν όλο και ρηχότερο, ώστε να οικοδομηθούν «κοινωνικές πλειοψηφίες», «κυβερνήσεις για τον καθένα», «συμπεριλήψεις για όσους έμεναν απ' έξω». Οι ρίζες αυτής της «επικέντρωσης στην κυριαρχία» στην Καταλονία, την Ισπανία και αλλού, βρίσκονται στην κρίση της μεσαίας τάξης... Σήμερα, η κρίση της μεσαίας τάξης διευρύνει το εκλογικό σώμα που θα παρακολουθούσε τη συλλογιστική της εθνικής κυριαρχίας."

Μόνο όταν αδειάσει εντελώς ο κοινωνικός αγώνας από κάθε αμφισβήτηση και εγκαταλειφθεί κάθε συγκεκριμένο πεδίο κριτικής αντιπαράθεσης, μπορεί η δημοκρατία να μετατραπεί σε φετίχ μέσω της κατεξοχόν μορφής της που υποτίθεται ότι αποτυπώνει πιο «καθαρά» τη λαϊκή βούληση, που δεν είναι άλλη από το δημοψήφισμα. Αυτοί που ανήγαγαν τη συμμετοχή στα δημοψηφίσματα σε δήθεν αγώνα για την υπεράσπιση των συμφερόντων των

κατώτερων τάξεων, επεξεργαζόμενοι λεπτεπίλεπτες τακτικές και νοσηματοδοτώντας αυθαίρετα την ψήφο, κάνουν ότι δεν καταλαβαίνουν πως η δημοκρατία είναι κενό σημαίνον μόνο γι' αυτούς που κρατάνε τα κλειδιά του ορισμού του τι είναι πολιτικό και τι όχι. Πάνω από όλα για τις φράξεις της αστικής τάξης και τα στηρίγματά τους εντός των κρατικών μηχανισμών.

*

Αν υπάρχει μια πιθανότητα για την επαναστατική προοπτική, αυτή περνάει αναγκαστικά από την υπονόμευση του έθνους και της δημοκρατίας ως καθολικές μορφές συγκρότησης κοινοτήτων. Από τη δική τους σκοπιά, πάντοτε οι ανάγκες και οι επιθυμίες μας θα εμφανίζονται ως επιμέρους, δευτερεύουσες, λίγες και προς υποτίμηση με την πρώτη ευκαιρία, προς διαμεσολάβηση από την κάθε φορά επίσημη πολιτική. Το θεμέλιό τους, το κράτος, θα μπορέσει να χτυπηθεί όταν οι συλλογικοί αγώνες μας θα μπορέσουν να ισχυροποιηθούν σε τέτοιο βαθμό ώστε να εκφράσουν οι ίδιοι την κοινωνικότητά μας ως αγωνιζόμενων, ως συγκεκριμένων προσώπων και σωμάτων.

Αθήνα, Δεκέμβριος 2018
the ajanib project

ΧΕΙΜΩΝΑΣ

ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΛΟΝΙΑ

ΧΕΙΜΩΝΑΣ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΛΟΝΙΑ¹

Σύγχυση Αφηγήσεων

Στην Καταλονία αφθονούν τα νοσηρά συμπτώματα². Ο πληθυσμός βιώνει μια πικρή διαίρεση. Η καταλανική ηγεσία βρίσκεται στη φυλακή. Η αριστερά είναι διαιρεμένη. Στις 21 Δεκεμβρίου, όλα τα πολιτικά κόμματα της αυτοανακηρυγμένης Καταλανικής Δημοκρατίας θα συμμετάσχουν σε εκλογές που τους επιβλήθηκαν από την ισπανική κυβέρνηση. Στη σύγχυση της μεσοβασιλείας [interregnum] του ισπανικού κράτους, όλοι οι πρωταγωνιστές παλεύουν να βρουν μια αφηγηματική μορφή που ίσως δώσει αξία στην αποστολή τους να εγκαθιδρύσουν ένα νέο regnum³.

Δεν είναι να απορεί κανείς που ο κόσμος παλεύει να διακρίνει την αφηγηματική μορφή του αγώνα για την καταλανική ανεξαρτησία. Η επίσημη ευρωπαϊκή γνώμη, που δεν υπήρξε ποτέ καλός αναγνώστης, βλέπει ένα ηθοπλαστικό παραμύθι για τους κινδύνους του λαϊκισμού και του εθνικισμού, όπου ο απρόθυμος ισπανικός ήρωας αναγκάζεται να βάλει στη θέση του ένα άτακτο αποσχιστικό κίνημα. Εν τω μεταξύ, η κοινή γνώμη στηρίζει τον καταλανικό αγώνα, καταγράφοντάς τον στο μπτρώο ενός μεγάλου έπους εθνικής απελευθέρωσης και πάλης ενάντια στον φρανκισμό. Τόσο οι τρομοκρατημένοι όσο κι οι ενθουσιασμένοι θεατές δεν μπορούν παρά να δουν το δράμα της καταλανικής απόσχισης υπό το πρίσμα των κεντρικών ανταγωνιστών του: της ισπανικής

1. Δημοσιεύτηκε στο Viewpoint Magazine στις 19 Δεκεμβρίου 2017.

2. Αυτό το άρθρο υπάρχει χάρis στην επιμονή του Carlos Delclos ότι μπορούσα να το γράψω και χάρis στις συνεχείς συζητήσεις με τη Manuela Zechner όλο το μήνα των caseroladas. Έχει βελτιωθεί με τις προτάσεις των Carlos Delclos, Oscar Reyes, Andreas Mulvad, Adria Rodriguez και Tim Savage, και την επιμέλεια των Evan Calder Williams και Ben Mabie.

3. Πολύ καιρό πριν, ο Αριστοτέλης πρότεινε ότι η πράξη διαθέτει αφηγηματική δομή, η οποία βοηθάει το υποκείμενο να κατανοήσει τις συνθήκες των δράσεών του και να τις καταγράψει σε μια νοηματοδομημένη, χρονική σειρά. Daniel Hartley, *The Politics of Style* (London: Brill, 2017), σελ. 170.

κυβέρνησης του Rajoy στη Μαδρίτη και των αγωνιζόμενων για ανεξαρτησία, υπό την ηγεσία της καθαιρεμένης πλέον καταλανικής κυβέρνησης του Carles Puigdemont. Όμως, η ίδια η φύση της μεσοβασιλείας είναι πως οι κυβερνήσεις δεν μπορούν να κυβερνήσουν, και πως ο λαός δεν θέλει να κυβερνηθεί. Στη μεσοβασιλεία τα λογοτεχνικά είδη καταρρέουν, κι όταν το έπος καταρρέει, το αποτέλεσμα είναι κατά κανόνα κωμικοτραγικό. Η καλύτερη αντανάκλαση αυτού είναι ο Δον Κιχώτης του Θερβάντες⁴.

Πριν από μερικά χρόνια, ένας καθηγητής στη Girona έδωσε μια σειρά διαλέξεων ισχυριζόμενος σκανδαλωδώς πως ο Δον Κιχώτης είχε γραφτεί αρχικά στα καταλανικά πριν κατασχεθεί ως το απόλυτο έργο της ισπανικής λογοτεχνίας⁵. Είτε αληθεύει είτε όχι, το βιβλίο πράγματι παρέχει μια χρήσιμη αλληγορία του τρέχοντος αγώνα για την καταλανική απελευθέρωση, στην οποία ευγενείς καρδιές αντλούν από ένα ηρωικό παρελθόν για να συγκρουστούν με ένα μη-ηρωικό παρόν. «[Ο] Δον Κιχώτης», έγραψε ο Μαρξ, «πλήρωσε ήδη για το σφάλμα να φαντάζεται ότι η πλανόδια ιπποσύνη είναι εξίσου συμβατή με όλες τις οικονομικές μορφές της κοινωνίας»⁶. Τώρα οι ιππότες κι οι ιπποκόμοι της καταλανικής ανεξαρτησίας πληρώνουν το τίμημα για το σφάλμα να φαντάζονται πως οι εθνοαπελευθερωτικοί αγώνες είναι εξίσου συμβατοί

4. Για να είμαι ακριβής, ο Δον Κιχώτης όπως και το καταλανικό κίνημα για ανεξαρτησία μέχρι πρόσφατα, δεν προσπαθούσε να βιώσει ένα κανονικό έπος, αλλά μια ρομαντική ιστορία, ένα ηρωικό είδος μικρότερης έντασης. Το ρομάντζο, ειδικά στη μορφή του *picaresque* (είδος ισπανικού μυθιστορήματος του 16ου αι. όπου περιγράφονται σε πρώτο πρόσωπο οι περιπέτειες ενός τραχύ αλλά αγαπητού ήρωα σε επεισόδια), είναι το είδος των θαρραλέων χαμένων, ενώ το έπος είναι το είδος των νικητών της ιστορίας, περισσότερο παραδειγματικά των ιδρυτών των εθνών και των κρατών. Η αποτυχία ενός επικού διακυβέυματος, φυσικά, είναι ακόμα πιο κωμικοτραγική από την αποτυχία ενός ρομάντζο. Δες τη συζήτηση του Fredric Jameson σχετικά με το βιβλίο *Empire and Epic* του David Quint στο *Valences of the Dialectic* (New York: Verso, 2009). Ευχαριστώ τον Daniel Hartley που μου υπέδειξε αυτό το απόσπασμα.

5. «El Quixot és la traducció d'una obra catalana, d'en Joan Miquel Servent» Institut Nova Història.

6. Karl Marx, *Capital: A Critique of Political Economy*, vol. 1 (Harmondsworth: Penguin σε συνεργασία με την επιθεώρηση *New Left Review*, 1990), σελ. 176.

με όλες τις μορφές κοινωνίας. Για τον Κιχώτη, τα ιδανικά και τα όπλα των μεσαιωνικών ρομάντζων φαντάζαν περισσότερο αξιόπιστα από τον αναποδογυρισμένο κόσμο της Ισπανίας των αρχών του 17ου αιώνα, μη-παραγωγικό και κερδοσκοπικό λόγω της μαζικής εισροής φτηνού κεφαλαίου με τη μορφή ασημιού από τις αποικίες⁷. Όμως, οι ιδέες κι οι πρακτικές ενός κόσμου μικρών πριγκιπάτων απέτυχαν θεαματικά να συλλάβουν ή να αναιρέσουν τα συμπτώματα της κρίσης μιας παγκόσμιας αυτοκρατορίας. Συνεπώς, το να πούμε πως το καταλανικό κίνημα ανεξαρτησίας είναι δονκιωτικό δεν σημαίνει πως δεν είχε τίποτα ενάντια στο οποίο να αγωνιστεί, αλλά σημαίνει πως αγωνίζεται με ιδανικά που έχουν γίνει αφηρημένα και τυπικά, διαχωρισμένα από τις υλικές συνθήκες. Πίσω από την επική αφήγηση της πολιτιστικής και πολιτικής αντίστασης, το κίνημα της καταλανικής ανεξαρτησίας περιορίζεται βαθύτατα από την πολιτική οικονομία, την ταξική σύνθεση και τις γεωπολιτικές συμπλέξεις της Καταλονίας.

Η κρίση απόσχισης αυτού του φθινοπώρου δεν αναβλύζει ανόθευτη από τον καταλανικό εθνικισμό, ούτε από κάποια αρχαία σύγκρουση με την Ισπανία. Το πλαίσιο της, χωρίς το οποίο θα ήταν ανέφικτη, υπήρξε η ευρύτερη κρίση του ισπανικού κράτους και της ΕΕ. Ο στρατηγικός και ιδεολογικός προσανατολισμός του κινήματος ανεξαρτησίας, παρότι ιδιαίτερος και μη-αναγώγιμος, αποκαλύπτει πως απαντά σε μια μεσοβασιλεία που βιώνεται επίσης, αν και με διαφορετικό τρόπο, και σε εγκαθιδρυμένα έθνη-κράτη. Ο αγώνας στην Καταλονία αφορά την ανεξαρτησία, αλλά ο

7. Η κρίση της Ισπανίας των αρχών του 17ου αιώνα έχει μια σημαντική ομοιότητα με τη σημερινή κρίση: είχε τις ρίζες της στην αποτυχία της παγκόσμιας ενσωματωμένης κερδοσκοπικής οικονομίας όσον αφορά το αντικείμενο που υποτίθεται ότι συνόψιζε την «πραγματική» αξία (τότε το ασήμι, τώρα η ακίνητη περιουσία). «Η κρίση συνείδησης ήταν τόσο έντονη όσο η πραγματική κρίση», γράφει ο ιστορικός των *Annales* Pierre Vilar. Έχοντας κλονιστεί τα ασφαλή θεμέλια της πολιτικής και οικονομικής σκέψης, ήταν δύσκολο να βρεθούν ρεαλιστικές λύσεις. Αυτή η μη-παραγωγική οικονομία παρήγαγε διάφορα κοινωνικά δεινά, από την ταξική υποβάθμιση και τη ληστεία μέχρι την πραγματική φρενίτιδα με τα έπη και τα ρομάντζα που υμνούν τις αναζητήσεις ενός ηρωικότερου παρελθόντος. Pierre Vilar, «The Age of Quixote», στο *New Left Review*, 1/68, Ιούλιος-Αύγουστος 1971.

όρος-κλειδί αυτής είναι η πολιτική κυριαρχία [sovereignty]. Ως τέτοια, κάθε αξιολόγηση του καταλανικού *procés* έχει επίσης κάτι να πει για τον πολιτικό προσανατολισμό που αναδύεται σε όλη την Ευρώπη με πολύ διαφορετικές, ακόμη και αντικρουόμενες, εκδοχές όπως το Brexit (δεξιό κι αντιευρωπαϊκό) και ο ΣΥΡΙΖΑ (αριστερός και ευρωπαϊστής). Αυτές οι πολιτικές δεν μπορούν να περιγραφούν ως διαφορετικά παραδείγματα του ίδιου είδους, ας πούμε του «λαϊκισμού», αλλά η κοινή τους επίκληση στην εθνική κυριαρχία πράγματι απαιτεί μια, προς το παρόν υποθετική, εξήγηση.

Στην Ισπανία, το κίνημα για την καταλανική ανεξαρτησία αποτελεί μόλις μια από τις πολλές συγκρουόμενες κυριαρχικές απαντήσεις στη μεσοβασιλεία, με τις άλλες να είναι ο πατριωτισμός των *Podemos* κι ο ισπανικός εθνικισμός του *Rajoy*. Με τη μαζική συμμετοχή των πολιτών και τη θεσμική ανυπακοή, η Καταλονία μπορεί να θεωρηθεί ένα από τα πιο προχωρημένα παραδείγματα μιας αναζωογονημένης, μα ως τώρα αποτυχημένης, πολιτικής αναφορικά με την εθνική κυριαρχία, η οποία κερδίζει έδαφος σε όλη την Ευρώπη εν μέσω κρίσης, από τις ακροδεξιές προσπάθειες ενεργοποίησης του εθνικισμού για την οικοδόμηση και νομιμοποίηση της εθνικής κυριαρχίας και τη μετατόπιση της προσοχής μακριά από το κοινωνικό ζήτημα, ως τις αριστερές προσπάθειες να χρησιμοποιηθεί το αίτημα για εθνική κυριαρχία ως ακρογωνιαίος λίθος της αριστερής απόπειρας για ηγεμονία στην περίοδο του νεοφιλελευθερισμού. Σε αντίθεση με κινήματα εντός των ήδη υπάρχοντων εθνών-κρατών –με την εξαίρεση της Ελλάδας ως τον Ιούλιο του 2015– ο αγώνας για κυριαρχία στην Καταλονία δεν προωθείται μόνο από πολιτικές ελίτ, αλλά και από μαζικές κινητοποιήσεις. Όπως όλα τα κινήματα για πολιτική κυριαρχία, η συγκρότηση μιας αποτελεσματικής λαϊκής εξουσίας μπαίνει σε δεύτερη μοίρα μπροστά στην οργάνωση «κοινωνικών πλειοψηφιών» σε εκλογές και δημοψηφίσματα, και οι λύσεις καθίστανται εξαρτημένες από τις δράσεις εκλεγμένων πολιτικών, στους οποίους δόθηκε η αποτελεσματική δύναμη της αποκινητοποίησης. Το καταλανικό φθινόπωρο προσκαλεί σε αναστοχασμό

αναφορικά με τις δυσκολίες και τα όρια των επικών πολιτικών της εθνικής κυριαρχίας σε αυτή τη μεσοβασιλεία. Πρόκειται για έναν στρατηγικό προσανατολισμό που έχει παράξει Δον Κιχώτες κι αλλού, τραγικότερους και φαιδρότερους του Puigdemont, όπως οι φιγούρες του Τσίπρα και του Farage. Όμως πρώτα και κύρια, η καταλανική κρίση είναι μια συνέπεια, ένας επιταχυντής, και τελικά ίσως επιβραδυντής, της κρίσης του ισπανικού κράτους, και σ' αυτό είναι που πρέπει να εστιάσουμε.

Γράφω το παρόν κείμενο ως κάποιος που πέρασε το καταλανικό φθινόπωρο στη Βαρκελώνη, θυμωμένος και αποξενωμένος, με όσα συνέβαιναν να μη με αφορούν όμως μολαταύτα να με επηρεάζουν. Κάθε μέρα ελικόπτερα της αστυνομίας έκαναν κύκλους πάνω από τα κεφάλια μας, εξοργίζοντας την πόλη και προκαλώντας ένταση. Είδα εκατό ΜΑΤάδες να εισβάλουν σε ένα εκλογικό κέντρο ξυλοκοπώντας του ψηφοφόρους, μαζί κι έναν φίλο μου που είχε έρθει από τη Μαδρίτη βάζοντας το κορμί του στην πρώτη γραμμή για την προστασία του δημοψηφίσματος. Σε αυτή την κατάσταση, έμοιαζε με τόσους άλλους που κατοικούν στην Καταλονία και στο ισπανικό κράτος: χωρίς να στηρίζει με ψήφο καμιά από τις δύο επιλογές και με φωνή απρόσκλητη. Το κείμενό μου πηγάζει από αυτή την παράξενη θέση, ελπίζοντας πως θα μας αποξενώσει από το θέαμα και το κατεπείγον της δράσης, ώστε να εστιάσουμε στις προϋποθέσεις τους. Καθοδηγείται από τα λόγια που επέλεξε ο Walter Benjamin για να περιγράψει τη μεταστροφή του επικού είδους στον Brecht: «Το κοινό, αντί να ταυτιστεί με τους χαρακτήρες, πρέπει να μείνει εμβρόντητο από τις καταστάσεις υπό τις οποίες λειτουργούν οι χαρακτήρες»⁸. Το πρώτο βήμα είναι η απομυθοποίηση του έπους.

8. Walter Benjamin, «What is Epic Theatre?», στο *Illuminations* (New York: Schocken Books, 2013). Ο Benjamin παραθέτει τον Brecht: «Μας ρώτησαν: Θα το καταλάβει αυτό ένας εργάτης; Θα μπορέσει να σταθεί χωρίς το συνηθισμένο του ναρκωτικό: την εγκεφαλική του συμμετοχή σε κάποιου άλλου την εξέγερση, την εξέγερση των άλλων – η ψευδαισθήση που τον αναταράσσει για μερικές ώρες και τον αφήνει ακόμα πιο εξουθενωμένο, γεμάτο με θολές μνήμες και ακόμα πιο θολές ελπίδες;»

Ποίηση του Παρελθόντος, Πρόζα του Παρόντος

Για κάποιο χρονικό διάστημα, η αγαπημένη mainstream αναφορά σε ανεξαρτησία ήταν η Σκωτία και το Κεμπέκ, δύο περιοχές στις οποίες χωρίς πολλά δράματα παραχωρήθηκε το δικαίωμα του αυτοκαθορισμού με δημοψήφισμα το 1995 και το 2014 αντίστοιχα. *Votar és normal*, το να ψηφίζεις είναι φυσιολογικό, έλεγε ένα σύνθημα. Όμως, στο καταλανικό συγκείμενο γίνονταν πάντα αναφορές σε περισσότερο επικούς, ακόμη κι εξεγερσιακούς, εθνοαπελευθερωτικούς αγώνες, κι οι αναφορές αυτές γίνονται όλο και συχνότερες. Το 2014, για παράδειγμα, ένα κύμα εκθέσεων κι εκδόσεων επικέντρωσαν στα 300 χρόνια από τη διακήρυξη της καταλανικής ανεξαρτησίας το 1714. Οι αριστεροί που στηρίζουν την ανεξαρτησία προτιμούν το 1934, αν και κομμάτια της αφήγησης τείνουν να υποβαθμίζονται, ιδίως το γεγονός πως η βραχύβια Καταλανική Δημοκρατία του 1934 διακηρύχτηκε στο πλαίσιο των εξεγέρσεων που ξέσπασαν σε όλη την Ισπανία, με σημαντικότερη την κομμούνια στις Αστούριες που κράτησε δύο εβδομάδες, και κάλεσε στη δημιουργία μιας ομοσπονδίας Ιβηρικών Δημοκρατιών.

Έχει γίνει πλέον σύνθημα⁹ αυτές οι ιεροπρεπείς επικλήσεις να μεταστρέφονται με την ευφυή αναφορά στη ρήση του Μαρξ πως όλα τα μεγάλα κοσμοϊστορικά γεγονότα και πρόσωπα παρουσιάζονται δύο φορές – τη μια φορά ως τραγωδία, την άλλη ως φάρσα. Η διακήρυξη της ανεξαρτησίας τον Οκτώβριο του 2017, που διατυπώθηκε αόριστα και δεν εφαρμόστηκε ποτέ, υποκαθιστά την αιματοβαμμένη καταστολή της Καταλανικής Δημοκρατίας του 1934¹⁰. Τότε, ο πρόεδρος Companys φυλακίστη-

9. Μια απλή αναζήτηση στο google για «Catalunya farsa tragedia» αποκαλύπτει πάνω από μια ντουζίνα κείμενα με αυτή τη φράση.

10. Ο Μαρξ περιέγραψε τη φάρσα των αστών επαναστατών που δίνουν την περιορισμένη μάχη της εποχής τους περικυκλωμένοι από τις ηρωικές φράσεις και τα δανεικά κουστούμια του 1789. Αυτό που κάποτε αποτελούσε την ποίηση του μέλλοντος, ήταν τώρα η ποίηση του παρελθόντος. Εκτός από την κραυγαλέα ασυμβατότητα μεταξύ περιεχομένου και μορφής του αγώνα, υπάρχει και η απο-

κε από τον Λεγρουκ κι εκτελέστηκε από τον Φράνκο. Τώρα, σε ένα μετριασμένο ριμέικ, ο πρόεδρος Puigdemont κυνηγήθηκε ως τις Βρυξέλλες από τον Rajoy. Και πράγματι, η φάρσα ολοκληρώθηκε όταν ο Rajoy, ηγέτης ενός βαθύτατα αυταρχικού κόμματος βουτηγμένου στη διαφθορά, στέλνει, σε ένα κρουαζιερόπλοιο διακοσμημένο με χαρακτήρες από τα Looney Toons, χιλιάδες αστυνομικούς να ξυλοκοπήσουν ψηφοφόρους στην Καταλονία για να «αποκατασταθεί η νομιμότητα κι η δημοκρατία». Ομοίως, ο Carles Puigdemont φάσκει κι αντιφάσκει, διακηρύσσει την ανεξαρτησία για δύο δευτερόλεπτα, αλλάζει γνώμη την τελευταία στιγμή και πετά για τις Βρυξέλλες –όλα αυτά έχουν υπάρξει πλούσιες πηγές σάτιρας, αν και όχι η πιθανή ποινή φυλάκισής του για 30 έτη.

Μερικές φορές, οι σύγχρονοι ηθοποιοί φοράνε τις μάσκες τους τόσο καλά που η επανάληψη διατηρεί τον επικό τόνο της και την αίσθηση του κοσμοϊστορικού γεγονότος, είτε στην πολιτική ανυπακοή εκατομμυρίων ψηφοφόρων την 1η Οκτωβρίου είτε στις απειλητικές προειδοποιήσεις του Pablo Casado, εκπρόσωπου τύπου του ισπανικού Λαϊκού Κόμματος (PP), πως ο Puigdemont «ίσως έχει την μοίρα του Companys». Αναφορές στην ισπανική αστυνομία ως «στρατό κατοχής» –κατανοητές μετά την καταστολή του δημοψηφίσματος– και στο PP ως «φασιστικό» είναι διαδεδομένες στην Καταλονία. Ενώ τα αισθήματα που μεταφέρουν αυτοί οι χαρακτηρισμοί εκφράζουν το άνοιγμα ενός βαθύος χάσματος, κανείς δεν πράττει σαν να πιστεύει πραγματικά σε αυτούς τους χαρακτηρισμούς. Αντίθετα, αυτοί οι χαρακτηρισμοί φαίνεται σε μεγάλο βαθμό να λειτουργούν ως φαντάσματα του παρελθόντος που προσκλήθηκαν στις σημερινές μάχες ώστε αυτές να παρουσιαστούν ως ηρωικές. Ωστόσο, σηματοδοτούν επίσης την αρετή του καταλανικού εθνικισμού ο οποίος –είτε δεξιός είτε αριστερός– ιστορικά χρειαζόταν να συγκροτείται ενάντια σε έναν μετα-αυτοκρατορικό και αυταρχικό ισπανικό συντηρητισμό, από τις δικτατορίες του Primo de Rivera (1923-1930) και του

σύνδεση ανάμεσα σε ένα παρελθόν ανυψωμένο και λεπλατημένο για τον ριζοσπαστισμό του, και σε ένα παρόν που είναι οπωσδήποτε λιγότερο ριζοσπαστικό.

Φρανθίσκο Φράνκο (1939-1975) ως τη τρέχουσα συντηρητική κυβέρνηση. Αυτό εξηγεί επίσης γιατί τόσο οι λευκοί αριστεροί όσο κι οι αστοί πολιτικοί συγκρίνουν τον αγώνα τους με τον αγώνα για την απελευθέρωση των μαύρων, χωρίς πολλά φρύδια να σηκώνονται, τουλάχιστον στην περιοχή. Πίσω στο 2013, ο Artur Mas –τότε πρόεδρος της Καταλονίας– συνέκρινε την ετήσια διαδήλωση για την καταλανική ανεξαρτησία με την «Πορεία προς την Ουάσιγκτον για Εργασία κι Ελευθερία» του Martin Luther King. Οι ηγέτες του ακροαριστερού, συνελευσιακού κόμματος Υποψηφιότητα Λαϊκής Ενότητας (CUP) επελέξαν αντίστοιχα μια ριζοσπαστικότερη αναφορά από αυτή του ανόμοιου κι αμήχανου συμμάχου τους, και επικαλέστηκαν το παράδειγμα του Malcolm X. Και η επιλογή της ειρηνικής αντίστασης εκ μέρους του κινήματος ανεξαρτησίας συχνά περιγράφηκε ως «γκαντική».

Φυσικά, η Καταλονία του Puigdemont δεν έχει καμία σχέση με τη Γουινέα-Μπισσάου του Amílcar Cabral ή την Αλγερία του Ben Bella, όπως σημείωσε καυστικά ο ιστορικός και κοινωνιολόγος Emmanuel Rodríguez¹¹. Όμως, παρά τις υπερβολικές αναλογίες, ο αγώνας της καταλανικής ανεξαρτησίας έχει πράγματι κάτι κοινό με τους άλλους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες: για να επιτύχει πρέπει να παράξει, όπως έγραψε ο Frantz Fanon, μια μανιχαϊστική διαίρεση μεταξύ εθνικών γραμμών, αρκετά ισχυρή ώστε να εξαναγκάσει σε μια θετική απόκριση στο ερώτημα «ναι ή όχι στην ανεξαρτησία». Για τον Fanon, αυτή είναι η δουλειά οικοδόμησης μιας συνεκτικής κοινωνικής πλειοψηφίας μέσα από τους καθημερινούς ανταγωνισμούς και τους τοπικούς και σποραδικούς αγώνες. Στην αντιαποικιακή απελευθέρωση, το καθοριστικό ερώτημα ετίθετο στην καθημερινή αλληλεπίδραση μεταξύ αποικιοκράτη και αποικιοποιημένου, προσφέροντας τη συναισθηματική φόρτιση και τις υπαρξιακές αναγκαιότητες, οι οποίες χρειάζονταν μόνο να βρουν την πολιτική τους έκφραση¹². Στην

11. Emmanuel Rodríguez, «1934-2017. Visca la República, o cuando el problema es la izquierda», στο Ctxt. <http://ctxt.es/es/20171025/Firmas/15861/república-izquierda-espana-catalunya-historia.htm>.

12. Frantz Fanon, *Wretched of the Earth*.

Καταλονία, το κίνημα εθνικής ανεξαρτησίας έχει αδύναμες ρίζες στους καθημερινούς υλικούς αγώνες του λαού. Πίσω από τις μα- νικαϊστικές συγκρούσεις του καταλανικού φθινοπώρου κείται ένα ετερόκλητο συνονθύλευμα ετερογενών παραγόντων.

Πρώτον, υπάρχει ακόμη ισχυρή ιστορική μνήμη, και τραύμα, από τη φασιστική εξόντωση της κοινωνικής επανάστασης στην Καταλονία και τη συστηματική προσπάθεια καταστολής κι εξάλει- ψης της καταλανικής κουλτούρας από τη δικτατορία που ακολού- θησε. Αυτή η μνήμη της καταπίεσης λειτουργεί ως ερμηνευτικό πλαίσιο για τα τρέχοντα γεγονότα, ιδίως με την Ισπανία να κυ- βερνάται από το PP. Όπως υπενθυμίζουν πολλοί καταλανοί, το PP δεν είναι ένα «συνηθισμένο» συντηρητικό κόμμα, αλλά ένα ισπανικό εθνικιστικό κόμμα που ιδρύθηκε από φρανκιστές πολι- τικούς σε μια νέα δημοκρατία που απέτυχε να ασκήσει διώξεις σε όσους συνεργάστηκαν με τη δικτατορία. Δεύτερον, η στήριξη της ανεξαρτησίας βασίζεται στην κοινότητα που παράχθηκε από τους καταλανικούς θεσμούς και την καταλανική κοινωνία των πολιτών, από την καταλανική τηλεόραση ως το καταλανικό σύ-στημα δημόσιας εκπαίδευσης, και ένα ακόμη πυκνότερο υφαντό πολιτιστικών ενώσεων¹³. Η δύναμη της καταλανικής γλώσσας και κουλτούρας, το αίσθημα ανασφάλειας απέναντι στην ισπανική αλαζονεία, καθώς και η μη-αναγνώρισή της από την τελευταία, δίνουν στο κίνημα ανεξαρτησίας μια στέρεη βάση στο πολιτιστι-κό πεδίο¹⁴. Τρίτον, το κίνημα ανεξαρτησίας αποτελεί έκφραση της επιθυμίας για περισσότερο δημοκρατικό έλεγχο και ευθύνη απέναντι στον λαό, σε σχέση με μια ευρύτερη κρίση νομιμοποίησης του ισπανικού κράτους και του οικονομικού μοντέλου ύστερα από την εμφάνιση της στεγαστικής κρίσης του 2008. Τέλος, αποτελεί αντίδραση ενάντια στην αλαζονεία και τη διαφθορά, καθώς και τις

13. Η συμμετοχή στις ενώσεις αυξήθηκε από 28% του πληθυσμού το 1980 σε 46% το 2006. Parea, Eva (ed): Informe sobre l'estat de la democràcia a Catalunya 2007. URL: www.fbofill.cat/sites/default/files/482.pdf.

14. Φυσικά, για τους περισσότερους μετανάστες στην Καταλονία μια τέτοια γλωσσική και πολιτιστική μη-αναγνώριση είναι οικεία, όπως και η πίεση για «εν-σωμάτωση», ειδικά σε σχέση με την κυρίαρχη κουλτούρα στην Καταλονία.

συγκεντρωτικές και αυταρχικές τάσεις του PP, το οποίο κυβερνά την Ισπανία από το 2011.

Η στήριξη της ανεξαρτησίας έγινε κοινωνικά πλειοψηφική ξεκινώντας από το 2012, ύστερα από την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης και υπό την κυβέρνηση του PP. Αυτό είναι ζωτικής σημασίας. Επειδή, στη ρίζα τους, οι πιο δυναμικοί παράγοντες του κινήματος, τα προβλήματα που είναι ικανά να θέσουν μια κρίσιμη μάζα σε κίνηση, δεν είναι αποκλειστικό προνόμιο της Καταλονίας αλλά υπάρχουν στο σύνολο του σε κρίση ισπανικού κράτους. Έτσι, η τρέχουσα καταλανική κρίση απόσχισης αποτελεί προϊόν της κρίσης της συνταγματικής τάξης του 1978, και το κίνημα ανεξαρτησίας αποτελεί μόνο μια από τις απαντήσεις σε αυτή την κρίση. Αυτό έρχεται επίσης σε αντίθεση με τις επικλήσεις στους αντιποικιακούς αγώνες. Μια τέτοια υπερβολή βιώνεται βαθύτατα και ειλικρινά, εν μέρει επειδή η αλαζονεία της κυβέρνησης του PP έχει θέσει στο στόχαστρο ειδικά την Καταλονία και έχει προσπαθήσει να κινητοποιήσει ψηφοφόρους γύρω από τον αντικαταλανικό ισπανικό εθνικισμό, και εν μέρει επειδή το εξεγερσιακό κίνημα εθνικής ανεξαρτησίας των καταλανών φαίνεται να ανοίγει τον δρόμο για μια έξοδο από το τέλμα του αποστεωμένου καθεστώτος του Συντάγματος του 1978 προς μια Δημοκρατία, περισσότερο δημοκρατική και κοινωνική απ' την παρούσα τάξη πραγμάτων.

Ειδωμένοι υπό το πρίσμα της καταλανικής ιστορίας, αυτοί οι παράγοντες εξηγούν πολλά για το έντονο ενδιαφέρον της διεθνούς αριστεράς για τον καταλανικό αγώνα και την ετοιμότητά της να αφηγηθεί τα τρέχοντα γεγονοτά –όσο μπερδεμένα, αντιφατικά, γελοία και διαιρετικά κι αν είναι– με έναν επικό τρόπο. Σε αυτή τη γραμμική αφήγηση, οι καταλανοί αποτελούν τον συλλογικό ήρωα ο οποίος, ενάντια σε κάθε πρόβλεψη, κατέφτασε πια στην επείγουσα τελική μάχη. Η ιστορία που θέλω να πω είναι περισσότερο βέβηλη, αποσπασματική και αναπάντεχη.

Από τον Πραγματιστικό Καταλανισμό στην Υποστήριξη της Ανεξαρτησίας

Εκτός της Ισπανίας, η συνήθης υπεράσπιση της απροθυμίας της κυβέρνησης του PP να διαπραγματευτεί τον καταλανικό σεπαρατισμό αναφέρεται στο οικονομικό και πολιτικό κόστος του. Η Καταλονία αντιπροσωπεύει το 20% του ισπανικού ΑΕΠ (με αυτό το 20% να ισοδυναμεί με το σύνολο του ΑΕΠ της Νότιας Αφρικής) και, χωρίς την Καταλονία, η ισπανική αναλογία χρέους προς ΑΕΠ θα εκτοξευτεί μαζί με το κόστος δανεισμού¹⁵. Την ίδια στιγμή, συνεχίζει η προειδοποίηση, κάθε παραχώρηση στην Καταλονία θα αναζωπυρώσει τις αποσχιστικές φιλοδοξίες στη Χώρα των Βάσκων. Ωστόσο, τέτοιες ερμηνείες παρακάμπτουν το ζήτημα, επειδή ο ισπανικός αποκλεισμός πηγαίνει πιο πίσω στον χρόνο από την ανάπτυξη του σεπαρατισμού. Σχετίζεται με την απόλυτη άρνηση να αποδοθεί διευρυμένη αυτονομία στην Καταλονία η οποία, αν είχε αποδοθεί, θα είχε αποκόψει αποφασιστικά κάθε στήριξη προς την καταλανική ανεξαρτησία.

Εξ αρχής, ο καταλανισμός υπήρξε «συνώνυμο της μετριοπάθειας, της φειδούς και της σταδιακής αλλαγής»¹⁶. Ως τέτοιος, ο καταλανισμός υπήρξε έκφραση της ευρύτερης πολιτικής κουλτούρας της μεταδικτατορικής Ισπανίας, όπου μια ραγδαία αυξανόμενη μεσαία τάξη αποστασιοποιήθηκε όχι μόνο από την περί-

15. Είναι σημαντικό να αποσαφηνιστούν αυτά τα δύο σημεία, τα οποία συνήθως χρησιμοποιούνται για να γίνουν μη βοηθητικές συγκρίσεις με την απόσχιση από τη Βόρεια Ιταλία περιοχών όπως η Λομβαρδία. Πρώτον, το σχετικό οικονομικό βάρος της Καταλονίας έχει μειωθεί τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, με την επικράτεια να χάνει τη δεύτερη θέση στην κλίμακα GRD (ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν) της Ισπανίας και να πέφτει στην τέταρτη θέση. Επίσης, τα τελευταία χρόνια έχει μειωθεί η σημασία του οικονομικού εθνικισμού για το καταλανικό κίνημα ανεξαρτησίας, με τον Puigdemont να απορρίπτει το σύνθημα *Espanya ens Roba* (η Ισπανία μας κλέβει) και τη συμμαχία του *JxSí* (Μαζί για το Ναι) να δίνει την υπόσχεση μεταφοράς σημαντικών χρηματικών ποσών προς την Ισπανία σε ένα βάθος χρόνου για να εξομαλυνθούν οι συνέπειες της απόσχισης.

16. Andrew Dowling, «Accounting for the turn towards secession in Catalonia», *International Journal of Iberian Studies*, Volume 27, Numbers 2-3, 2014, σελ.220.

οδο του φασισμού, μα κι από την κοινωνική επανάσταση που ο φασισμός εξόλτωσε. Ήταν μια κουλτούρα που αποδέχτηκε τόσο τη νίκη όσο και τον θάνατο του Φράνκο, ώστε να επιτραπεί στην Ισπανία να εισέλθει στη νέα φιλελεύθερη ευρωπαϊκή τάξη πραγμάτων. Επί δεκαετίες μετά τη μετάβαση στη συνταγματική μοναρχία, η καταλανική εθνική ανοικοδόμηση, το ιστορικό τραύμα κι η πικρία αποδείχθηκαν ανεπαρκή για τη δημιουργία μιας πλειοψηφίας υπέρ της καταλανικής ανεξαρτησίας. Για την ακρίβεια, συνέβη το ακριβώς αντίθετο· το 1977, όταν το τραύμα κι ο φόβος του φρανκισμού ήταν ακόμη ζωντανά –και πιθανώς ακριβώς λόγω αυτού– μόνο το 5% των καταλανών εξέφρασε προτίμηση προς την ανεξαρτησία. Η κυρίαρχη άρθρωση του εθνικισμού ήταν ο «πραγματιστικός καταλανισμός» κι όχι ο σεπαρατισμός. Όπως σημειώνει η Kathryn Cramer, «ένας εκ των παραγόντων που παραδοσιακά ένωνε τις πολιτικές και πολιτειακές εθνικιστικές ομάδες της Καταλονίας ήταν η διστακτικότητα στην επιδίωξη ενός καταλανικού κράτους»¹⁷. Τα χρόνια εκείνα, η καταλανική ανεξαρτησία υπήρξε η μειοψηφική θέση μιας σχετικά αδύναμης αριστεράς, ιδίως του ιστορικού κεντροαριστερού κόμματος του Companys, της Ρεπουμπλικανικής Αριστεράς της Καταλονίας (ERC), καθώς και του μικρού ένοπλου απελευθερωτικού κινήματος Ελεύθερη Γη. Το τελευταίο διαλύθηκε το 1991, όμως φερόμενα ως μέλη της οργάνωσης συνελήφθησαν, και πιθανώς βασανίστηκαν, κατά την Επιχείρηση Garzón την περίοδο προετοιμασίας των Ολυμπιακών Αγώνων στη Βαρκελώνη το 1992.

Το σύγχρονο κίνημα ανεξαρτησίας έχει τις ρίζες του στην κατάρρευση των στρατηγικών του πραγματιστικού καταλανισμού κατά τη δεκαετία του 2000. Από το 1980 έως το 2003, η Καταλονία κυβερνείτο από το κεντροδεξιό καταλανιστικό κόμμα Σύγκλιση και Ένωση (CiU) υπό την ηγεσία του Jordi Pujol. Το κόμμα αυτό, ένας ευρύς συνασπισμός μεταξύ φιλελεύθερων, συντηρη-

17. Kathryn Cramer, «Political Power and Civil Counterpower: The Complex Dynamics of the Catalan Independence Movement», *Nationalism and Ethnic Politics*, Volume 21, 2015 - Issue 1., σελ.108.

τικών και σοσιαλχριστιανοδημοκρατών, δημιουργήθηκε υπό τον φόβο μιας εκ νέου ανάδυσης της Κόκκινης Καταλονίας –στα τέλη της δεκαετίας του 1970, τα εκλογικά ποσοστά των σοσιαλδημοκρατών και των κομμουνιστών συνδυαστικά αγγίζαν το 50%. Το εγχείρημα –με τη βοήθεια εκλογικών νόμων σχεδιασμένων για την προώθηση του δικομματισμού και την περιθωριοποίηση του κομμουνιστικού κόμματος– πέτυχε. Κατά τα 23 χρόνια της προεδρίας του Pujol στη Generalitat, το κύριο αντιπολιτευόμενο κόμμα ήταν το μη-εθνικιστικό τμήμα του ισπανικού σοσιαλιστικού κόμματος, Κόμμα των Σοσιαλιστών της Καταλονίας (PSC), επιτρέποντας στο CiU να κυριαρχήσει στον καταλανικό εθνικισμό. Η αυτονομία της Καταλονίας διευρύνονταν περιστασιακά και οι θεσμοί της επιτρέπονταν να αναπαράγουν και να ενισχύουν τη φανταστική καταλανική κοινότητα. Οι πολιτικές ελίτ της Μαδρίτης και της Βαρκελώνης συνυπήρχαν ειρηνικά στη βάση μιας σιωπηλής συμφωνίας μη-εμπλοκής της μιας πλευράς στις σφαίρες επιρροής της άλλης, στο εμπόριο πολιτικών διασυνδέσεων, και τη διαφθορά.

Στην αρχή της νέας χιλιετίας, η ηγεμονία του CiU δέχτηκε πλήγμα λόγω της στήριξης των μειοψηφικών κυβερνήσεων του PP στο ισπανικό Cortes. Η στήριξη προς το κύριο κόμμα του ισπανικού εθνικισμού δεν υπήρξε δημοφιλής, όμως μολαταύτα βασιζόταν στην πραγματιστική παράδοση του CiU να αναζητά επιρροή στην Μαδρίτη. Την ίδια στιγμή, η καταλανική οικονομία βίωνε μια σχετική ύφεση, προκαλώντας διαμάχη αναφορικά με τις μεταφορές εισοδημάτων από την Καταλονία προς τη Μαδρίτη και τις φτωχότερες περιοχές της Ισπανίας¹⁸. Αυτές οι εξελίξεις δημιούργησαν τον χώρο για την άνοδο του ERC. Από αυτή τη στιγμή κι έπειτα, ο ανταγωνισμός μεταξύ ERC και CiU για την εθνικιστική ψήφο δημιούργησε μια έντονη διαμάχη αναφορικά με το μέλλον της Καταλονίας, και έφερε τη συζήτηση περί ανεξαρτησίας ξανά στην επιφάνεια.

Το 2003, το PSC, επικεφαλής της πρώτης περιφερειακής

18. Dowling, 2014, σελ.228.

κυβέρνησης από τη μεταπολίτευση στην οποία δεν συμμετείχε το CiU, πρότεινε την ανανέωση του Καθεστώτος Αυτονομίας της Καταλονίας, το Estatut, το οποίο υπήρχε από τη μεταπολίτευση. Στόχος ήταν να διασφαλιστεί η κυβερνητική συμμαχία με το ERC και να δοθεί ένα τέρμα στη σεπαρατιστική στροφή της καταλανικής πολιτικής. Όμως, αντί να απαλύνει τον σεπαρατισμό, η απόπειρα μεταρρύθμισης κατέληξε να τον επιταχύνει. Μετά από πολλές διαμάχες και παρεμβάσεις¹⁹, το Estatut ψηφίστηκε ψαλιδισμένο στο καταλανικό και το ισπανικό κοινοβούλιο το 2005-2006, όμως η εφαρμογή του ανεστάλη αμέσως όταν το PP ζήτησε από το Συνταγματικό Δικαστήριο να αξιολογήσει τη νομιμότητά του²⁰. Με το Estatut παγιδευμένο στο νομικό καθαρτήριο, το ζήτημα της ανεξαρτησίας ξεκίνησε να διαχέεται στον πληθυσμό, ξεκινώντας το 2006 με μια διαδήλωση 200.000 ατόμων, οργανωμένη από την Πλατφόρμα για το Δικαίωμα της Επιλογής, στην οποία κυριάρχουσε το ERC. Το 2009 και το 2010, το CUP συνέδραμε στη διοργάνωση δημοψηφισμάτων για την ανεξαρτησία σε μια σειρά μικρών δήμων, δείχνοντας τις αυξανόμενες δυνάμεις του κινήματος ανεξαρτησίας.

Όταν το 2010 το Συνταγματικό Δικαστήριο τελικά κατέληξε να απορρίψει πολλά στοιχεία του Estatut, ένα εκατομμύριο καταλανοί διαδήλωσαν στους δρόμους της Βαρκελώνης. Δύο χρόνια αργότερα, αφότου ο Artur Mas επέστρεψε στη Βαρκελώνη με άδεια χέρια και ταπεινωμένος από τις διαπραγματεύσεις με τον Mariano Rajoy (PP), 1,5 από τα 7,5 εκατομμύρια των κατοίκων της Καταλονίας διαδήλωσαν στις 11 Σεπτεμβρίου, την εθνική ημέρα της Καταλονίας. Αυτή τη φορά το αίτημα δεν ήταν η εφαρμογή του Estatut, αλλά κάτι ριζοσπαστικότερο: ένα κυρίαρχο κα-

19. Το πρόχειρο προοίμιο ευθαρσώς όριζε την Καταλονία ως «έθνος», κάτι που δεν μπορούσε να γίνει αποδεκτό από το Cortes. Αντίθετα, το προοίμιο που συμφωνήθηκε δήλωνε ότι το Estatut αναγνωρίζει ότι η καταλανική βουλή έχει ορίσει την Καταλονία ως έθνος με ευρεία πλειοψηφία.

20. Το Estatut αμφισβητήθηκε και από τον Defensor del Pueblo (τον ισπανικό ombudsman), καθώς και από άλλες αυτόνομες κοινότητες. Dowling 2014, σελ.226.

ταλανικό κράτος. Τα στατιστικά στοιχεία γίνονται μάρτυρες μιας τεκτονικής μετατόπισης. Τον Ιούνιο του 2006, το 13,6% των κατοίκων της Καταλονίας εξέφρασε στήριξη στην ανεξαρτησία, το 31,3% στήριζε ένα ομοσπονδιακό στάτους, και το 40,8% στήριζε να παραμείνουν μια αυτόνομη κοινότητα εντός της Ισπανίας. Το 2010 και το 2011, η στήριξη στην ανεξαρτησία ανέβηκε στο 20% και 28% αντιστοίχως, το 2012 έφτασε το 44% και το 2013 σημείωσε το ρεκόρ του 48,5%. Σε δημοσκοπήσεις τύπου δημοψηφίσματος, με την απουσία δηλαδή άλλων επιλογών πέρα από ναι ή όχι, η στήριξη της ανεξαρτησίας έφτασε το 57% το 2012²¹. Ταπεινωμένος από τον Rajoy κι υπό αυξανόμενη κινηματική πίεση, ο Mas μετατόπισε το κόμμα του καταλανικού πραγματισμού προς την καταλανική ανεξαρτησία.

Το 2005 θα ήταν ανόητο να προβλέψει κανείς τέτοιες εξελίξεις. Εκείνη τη χρονιά, μετά βίας το 1% των ερωτηθέντων στις δημοσκοπήσεις δήλωσε ότι παρακολουθεί «με ενδιαφέρον» το ντιμπέιτ αναφορικά με το Estatut, και παρότι στο δημοψήφισμα για το Estatut η θετική ψήφος έλαβε το 74%, στις κάλπες προσήλθε μόλις το 49% του εκλογικού σώματος. Υπήρξαν όμως δύο εσωτερικοί παράγοντες που εξυψώσαν τον καταλανισμό σε ένα ποιοτικά νέο επίπεδο: ο μετασχηματισμός του CiU σε πλατφόρμα υπέρ της ανεξαρτησίας, και η ενεργοποίηση της καταλανικής κοινωνίας των πολιτών γύρω από ένα ζήτημα που μέχρι τότε καθοδηγείτο από τις πολιτικές ελίτ. Μετά βίας *suis generis*, η διαδικασία της καταλανικής ανεξαρτησίας αποτελεί, κατά μια έννοια, την καταλανική έκφραση της κρίσης του ισπανικού κράτους: δεν είναι τυχαίο που η εντατικοποίηση της σύγκρουσης έλαβε χώρα μετά την έναρξη της χειρότερης οικονομικής κρίσης από την εποχή του εμφυλίου πολέμου. Η κρίση αυτή ενθάρρυνε το CiU να μεταφέρει την ευθύνη για τη λιτότητα στην Μαδρίτη, η οποία λιτότητα απείλησε έντονα την καταλανική μεσαία τάξη με υποβάθμιση, και οδήγησε σε μια γενική κρίση αντιπροσώπευσης και νομιμοποίη-

21. https://es.wikipedia.org/wiki/Independentismo_catal%C3%A1n#Encuestas_y_sondeos.

σης του συνόλου του μετά-1978 καθεστώτος. Όπως σημείωσε ο Andrew Dowling, η πιο εκπληκτική πτυχή αυτού του κινήματος υπήρξε η μετριοπάθειά του και το γεγονός πως δεν άσκησε παρά την ελάχιστη κριτική στην παρούσα οικονομική τάξη πραγμάτων²².

Οργανική Κρίση και ο Λόγος περί Κυριαρχίας

Οι προσβολές και η συνεργασία μεταξύ των ελίτ στη Μαδρίτη και τη Βαρκελώνη έρρεαν σχετικά ομαλά όσο η οικονομική ανάπτυξη δημιουργούσε αρκετά μεγάλα πλεονάσματα για τη διασφάλιση της κοινωνικής συναίνεσης και την πλήρωση πειναλέων τραπεζικών λογαριασμών τόσο στον Παναμά όσο και στην Ανδόρρα (ένας μεγάλος αριθμός πολιτικών του PP επέλεξε τον Πανάμα, ενώ ο Puigol κι η οικογένειά του την Ανδόρρα). Αυτή η τάξη πραγμάτων συνετρίβη με το σπάσιμο της φούσκας στον κατασκευαστικό και τον χρηματοπιστωτικό τομέα, καθώς έγινε εφικτό να πληγεί μια χώρα που την περασμένη δεκαετία είχε διπλάσιες κατασκευές απ' ότι συνδυαστικά το real estate της Γερμανίας, της Ιταλίας και της Γαλλίας. Από το 2013, έγινε έξωση σε περισσότερες από 350.000 οικογένειες, ενώ τα ποσοστά ανεργίας αυξήθηκαν ραγδαία, αφήνοντας περισσότερο από το 50% της νεολαίας χωρίς δουλειά²³.

Η αντίσταση σ' αυτές τις εξελίξεις υπήρξε εντυπωσιακή. Πρώτον, το κίνημα PAH ενάντια στις εξώσεις (Πλατφόρμα για Όσους Χτυπήθηκαν από τις Υποθήκες, ιδρύθηκε το 2009) διαδόθηκε από τη Βαρκελώνη σε όλη την Ισπανία, αντιστεκόμενο σε εξώσεις και καταλαμβάνοντας υποκαταστήματα τραπεζών, κερδίζοντας σημαντικές παραχωρήσεις από τις τράπεζες και πιέζοντας τις περιφερειακές κυβερνήσεις να εισάγουν νομοθεσίες ενάντια

22. Dowling, 2014.

23. Για μια διεξοδική οικονομική ανάλυση της ισπανικής κρίσης και των αιτιών της, δες Isidro López & Emmanuel Rodríguez, «The Spanish Model», New Left Review, 69, Μάιος-Ιούνιος 2011.

στις εξώσεις²⁴. Το ΡΑΗ υπήρξε πολύ σημαντικό για τη δημιουργία αλληλεγγύης και συλλογικής πίεσης μεταξύ των δανειστών ενυπόθηκων δανείων κανονικού και υψηλού κινδύνου, μεταξύ ανθρώπων της εργατικής τάξης και της μεσαίας τάξης που υποβαθμίζονταν, και μεταξύ ντόπιων και μεταναστών²⁵. Ύστερα, στις 15 Μαΐου 2011, η Ισπανία έγινε μάρτυρας της εκκίνησης ενός εκ των εντυπωσιακότερων κινημάτων κατάληψης πλατειών στην Ευρώπη, του Κινήματος 15Μ, γνωστό στο εξωτερικό ως «αγανακτισμένοι», ονομασία αναφερόμενη σωστά στην πεμπτουσία του αισθήματος αγανάκτησης της μεσαίας τάξης. Το 2011, το 15Μ υπολογιζόταν ότι έχει 1,5 εκατομμύριο πολύ ενεργά μέλη, με 8,5 εκατομμύρια να συμμετέχουν σε κάποιες δραστηριότητες και 32 από τα 47 εκατομμύρια των Ισπανών να εκφράζει τη συμπάθειά του προς το κίνημα²⁶. Τέτοια νούμερα θα ήταν ανέφικτα χωρίς την κρίση της μεσαίας τάξης και του αξιοκρατικού ορίζοντα των προσδοκιών της, την επένδυσή της στους υπάρχοντες θεσμούς και του αισθήματος προνομιακής μεταχείρισης που θα έπρεπε να τυγχάνει²⁷.

Η ριζοσπαστικότερη πτυχή του κινήματος υπήρξε ο τρόπος οργάνωσής του, οι συνελεύσεις του, η μεταδοτική τεχνοπολιτική

24. Δες Melissa Garcia Lamarca, «From Occupying Plazas to Recuperating Housing: Insurgent Practices in Spain», *International Journal of Urban and Regional Research*, vol. 41, issue 1, Ιανουάριος 2017.

25. Colau & Alemany, *Mortgaged Lives*, Joaap 2014.

26. «Hasta 8,5 millones de españoles apoyan el Movimiento 15-M», *El País*, 3 Αυγούστου 2011. https://politica.elpais.com/politica/2011/08/03/actualidad/1312388649_737959.html.

27. Υπό μια τεχνική έννοια, το μεγαλύτερο μέρος της «μεσαίας τάξης» είναι προλεταριακό, καθώς δεν ελέγχει τα μέσα αναπαραγωγής, μια δύσκολη συνθήκη που αντιμετωπίζεται κυρίως μέσω της μισθωτής εργασίας. Παρόλα αυτά, μέσω της εκπαίδευσης και της αξιοκρατίας αναμένει να πληρώνεται αρκετά καλά προκειμένου τελικά να μετριάζει ή να εγκαταλείπει αυτή τη συνθήκη μέσω της ατομικής ιδιοκτησίας, της επιχειρηματικότητας, και άλλων μορφών επένδυσης. Έτσι μεσαία τάξη αποτελεί κυρίως το όνομα μιας υποκειμενικότητας και ενός συνόλου στρατηγικών ζωής, οι οποίες μπορεί λίγο ως πολύ να συμβαδίζουν με τις οικονομικές πραγματικότητες.

του²⁸, και οι διαδικασίες σύνθεσης που ήταν ενσωματωμένες σε κλαδικούς και καθημερινούς αγώνες, από τις *mareas* (παλίρροιες) στην υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση, τις κοινωνικές υπηρεσίες και άλλους τομείς²⁹ ως τις συνελεύσεις γειτονιάς και τα δίκτυα αλληλεγγύης με τους μετανάστες. Καθώς η γραμματική της ταξικής πολιτικής είχε διαλυθεί τις περασμένες δεκαετίες, το 15M πολιτικοποίησε ό,τι υπήρχε εύκαιρο, την απογοήτευση και τις ανησυχίες των παιδιών της αξιοκρατικής και χρεωμένης μεσαίας τάξης που είχε υπάρξει η ραχοκοκαλιά της μεταπολιτευτικής δημοκρατίας. Εκκινώντας από την πραγματικότητα της υποβάθμισης της μεσαίας τάξης, τα σημαντικότερα κινήματα της περιόδου παρήγαγαν μια διασύνδεση μεταξύ όσων υποβαθμίζονταν κι όσων βρισκόνταν εκεί κάτω, αναιρώντας πολλά από τα χαρακτηριστικά της υποκειμενικότητας της μεσαίας τάξης, ιδίως το βάρος της νομιμότητας και της ατομικής ανεξαρτησίας προς όφελος του άτυπου, της αλληλοβοήθειας και του συλλογικού αγώνα.

Μολαταύτα, το κέντρο βάρους του κινήματος βρισκόταν στη μεσαία τάξη, και αυτό εισήγαγε εντάσεις μεταξύ των ριζοσπαστικών δημοκρατικών ταξικών πολιτικών και της επιθυμίας ανάκτησης των χαμένων ταξικών θέσεων ή υποσχέσεων, μέσω της επανεφεύρεσης της αντιπροσωπευτικής πολιτικής. Τα όρια της πολιτικής της κυριαρχίας είναι πάντα τα ίδια: ο πρωταγωνιστικός ρόλος του πολίτη και η λησμόνηση του μετανάστη, η προτεραιότητα της αντιπροσωπευτικής πολιτικής και η εργαλειοποίηση ή παραμέληση της οικοδόμησης λαϊκής ή ταξικής εξουσίας. Το κυρίαρχο αίτημα του 15M, «πραγματική δημοκρατία τώρα», θα κατέληγε να παίξει κεντρικό ρόλο στην οικοδόμηση εγχειρημάτων λαϊκής κυριαρχίας και λαϊκής ιδιότητας του πολίτη, εστιάζοντας στον ψηφοφόρο-πολίτη και την εκλογική πολιτική, και τους εξαντλητικούς κύκλους εκλογικών εκστρατειών. Σταδιακά, το περιεχόμενο του αγώνα γινόταν όλο και ρηχότερο, ώστε να οικοδομηθούν «κοινωνικές πλειοψηφίες», «κυβερνήσεις για τον καθένα», «συμπε-

28. Javier Toret (ed): *Tecnopolítica y 15M*, Universitat Oberta de Catalunya.

29. Κατάλογος από *mareas*: https://15mpedia.org/wiki/Lista_de_mareas.

ριλήψεις για όσους έμεναν απ' έξω»³⁰. Οι ρίζες αυτής της «επικέντρωσης στην κυριαρχία» στην Καταλονία, την Ισπανία και αλλού, βρίσκονται στην κρίση της μεσαιάς τάξης. Ο Δον Κικώτης έβαλε την πανοπλία του για να ανακτήσει μέσω ενάρετων πράξεων τη ταξική θέση και την τιμή που έχανε η τάξη του, οι ευγενείς στους οποίους είχαν δοθεί προνόμια από το κράτος της εποχής παρότι κατείχαν μικρή πραγματική ιδιοκτησία. Σήμερα, η κρίση της μεσαιάς τάξης διευρύνει το εκλογικό σώμα που θα παρακολουθούσε τη συλλογιστική της εθνικής κυριαρχίας, η οποία στο παρελθόν υπήρξε ο ορίζοντας ενός κοινωνικού, αλλά όχι πολύ κοινωνικού, κράτους, που θα εξασφάλιζε αξιοπρεπή διαβίωση στους «παραγωγικούς» πολίτες του. Πιθανόν επειδή ένα τέτοιο κράτος στην Καταλονία περιοριζόταν πάντα από το ισπανικό κράτος, η έκκληση για εθνική κυριαρχία είναι πιο σαγηνευτική στην περιοχή.

Η Λύση σε Όλα μας τα Προβλήματα

Καθώς τα κινήματα του 2011 σάρωναν τη χώρα, τόσο οι εθνικές όσο κι οι περιφερειακές κυβερνήσεις επέβαλαν σκληρή λιτότητα. Η λιτότητα υποστηριζόταν από κατασταλτικά μέτρα που έφτασαν στο ζενίθ τους όταν το PP πέρασε την κακόφημη νομοθεσία Ley Mordaza, έναν νόμο περιστολής του δικαιώματος ελεύθερης έκφρασης που προέβλεπε σκληρές ποινές για διαδηλωτές, φυλετικοποιημένους πληθυσμούς κι όσους απαθανάτιζαν την αστυνομική βία³¹. Στην Καταλονία, οι φιλελεύθεροι κυβερνώντες του CiU, έχοντας χάσει τη δημοτικότητά τους λόγω του γεγονότος ότι καθοδηγούσαν ένα αποτυχημένο οικονομικό μοντέλο, λιτότητας και καταστολής, άρχισαν να επιρρίπτουν τις ευθύνες στη Μαδρίτη. Άρχισαν να ρωτούν: θα ήταν πραγματικά αναγκαία η λιτότητα στην Καταλονία αν αυτή δεν μετέφερε πλε-

30. Emmanuel Rodríguez, La política en el ocase de la clase media - El ciclo 15m-Podemos. 2017. Traficantes de Sueños.

31. «The ten most repressive points of Spain's gag law», The Local. <https://www.thelocal.es/20150701/the-ten-most-repressive-aspects-of-spains-new-gag-law>.

όνασμα στην υπόλοιπη Ισπανία κι αν η ισπανική γραφειοκρατία ήταν εξίσου αποτελεσματική με την καταλανική; Σε ένα αγγλικό ανθολόγιο κειμένων υπέρ της καταλανικής ανεξαρτησίας, ο Artur Mas έγραφε:

"Αυτό είναι το νέο κεντρικό ζήτημα στην Καταλονία. Μια Καταλονία που υποφέρει, όπως οι υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης, από τις σκληρές συνέπειες της χρηματοπιστωτικής κρίσης, που υποφέρει από τις ίδιες συνέπειες της αναγκαστικής δραστηκής μείωσης των δημοσίων δαπανών ώστε να πιαστούν οι στόχοι ελλειμμάτων που επιβάλλονται δυσανάλογα, άδικα και αθέμιτα από την Ισπανία. Μια Καταλονία που υποφέρει από τις συνέπειες του να πρέπει να επωμιστεί την αποπληρωμή ενός χρέους τεραστίων διαστάσεων. Η Καταλονία αντιμετωπίζει αυτή τη δύσκολη και σύνθετη κατάσταση χωρίς κανένα από τα εργαλεία που έχουν τα κράτη στη διάθεσή τους, και με μια αυξανόμενη αίσθηση πως το κράτος που βοηθήσαμε να ανεγερθεί ούτε μας προστατεύει, ούτε μας υπερασπίζεται, ούτε μας σέβεται³²."

Ο Mas τα έγραψε αυτά αφού είχε επιβάλλει στο καταλανικό κοινοβούλιο δριμείες περικοπές του προϋπολογισμού, και αφού είχε εξαπολύσει τακτικά τη Mossos d' Esquadra, την καταλανική αστυνομία, για την καταστολή των διαδηλωτών. Η δημοσιονομική κυριαρχία έγινε το μαγικό ραβδί με το οποίο η καταλανική ελίτ προσπαθούσε να μεταμορφώσει την κριτική στις τράπεζες, στη φούσκα του real estate, στις περικοπές της τρόικα, και στον δικό της νεοφιλελευθερισμό σε κριτική της ισπανικής ανεπάρκειας κι εκμετάλλευσης της Καταλονίας. Πιστό στην ιστορική αντίληψη της καταλανικής αστικής τάξης, το CiU του Mas πρότεινε πως η υπανάπτυκτη Ισπανία τραβούσε μαζί της στον πάτο την Καταλονία, με τη τελευταία πάντα να θεωρείται από την καταλανική αστική τάξη περισσότερο ευρωπαϊκή κι ανεπτυγμένη. Υιοθετώντας μια

32. Mas, in *What's up with Catalonia?: The causes which impel them to the separation*, ed. Liz Castro (Ashfield, Mass. : Catalonia Press, 2013), σελ. 11.

αριστερή εκδοχή αυτής της αφήγησης, η καταλανική αριστερά πρότεινε πως θα ήταν ευκολότερο να επιτύχουν ένα κοινωνικό δημοκρατικό κράτος μόνο στην ιστορικά προοδευτική Καταλονία, αντί στο σύνολο της χριστιανοκαθολικής και συντηρητικής Ισπανίας. Για την αριστερά, ιδίως μεταξύ του ERC και του CUP, η κρίση αποτελούσε ιστορική ευκαιρία για την επίτευξη παλιών στόχων, ενώ η νεοφιλελεύθερη καταλανική δεξιά, αμαυρωμένη από τη λιτότητα και την κακή οικονομική διαχείριση, αγκάλιασε καιροσκοπικά την εκστρατεία ανεξαρτησίας, ως πηγή ανανεωμένης νομιμοποίησης. Αυτή η αμήχανη συμμαχία επανέλαβε μια αρχέγονη ιδιαιτερότητα της καταλανικής πολιτικής, ένα αποτέλεσμα της πολιτικής οικονομίας της συναίνεσης και της αμφισβήτησης σε μια κυριαρχούμενη περιοχή. Λόγω της υποδεέστερης θέσης τους συγκριτικά με την ισπανική αστική τάξη, τμήματα της καταλανικής αστικής τάξης είχαν πάντα υποστηρίξει τον αγώνα για αυτονομία. Και επειδή ποτέ δεν κυβερνούν πραγματικά, μπορούν να πάρουν προοδευτικές θέσεις και να συμμαχήσουν με τις λαϊκές τάξεις και τα αριστερά κόμματα με σχετικά χαμηλό πολιτικό κόστος³³. Ο καταλανισμός αποτελεί την ιστορική γλώσσα τέτοιων ταξικών συμμαχιών, οι οποίες είναι ασύλληπτες για το ισπανικό κεφάλαιο.

Μ' αυτό τον τρόπο, η κοινωνική δυσαρέσκεια, ο ομορτουνισμός και οι ματαιωμένες επιθυμίες για περισσότερη αυτονομία αναμείχθηκαν για να τροφοδοτήσουν μια ευρύτερη συμμαχία ανεξαρτησίας, ικανή να κινητοποιήσει εκατομμύρια καταλανών. Αυτό το κύμα θα ήταν αδιανόητο χωρίς τη γενική θέρμη της άνοιξης του 2011 και την επιταχυμένη κρίση νομιμοποίησης του συνόλου των πολιτικών κομμάτων, καθώς και την αδιαλλαξία του PP. Με πολλούς τρόπους, η πώλωση τροφοδοτήθηκε από την κυβέρνηση του PP, το οποίο είδε πως μια σύγκρουση με την Καταλονία (στην οποία έχει λίγους πιστούς ψηφοφόρους) θα εμφάνιζε το κόμμα ως υπερασπιστή της ισπανικής ενότητας στην υπόλοιπη χώρα, και θα του προσέφερε ένα νικητήριο χαρτί ύστερα από χρόνια σκαν-

33. Όπως έχει τονιστεί από τον Ronald Fraser, «Spain on the Brink», *New Left Review*, 1/96, Μάρτιος-Απρίλιος 1976.

δάλων διαφθοράς και λιτότητας. Κινητοποιώντας τα στερεότυπα των καταλανών ως τσιγκούνηδων, εγωιστών και αλαζόνων, και με την ενθάρρυνση του αντικαταλανικού κόμματος Ciudadanos (Πολίτες, ιδρύθηκε το 2005), το PP συσπείρωσε τη στήριξη γύρω από τον αυταρχικό ισπανικό εθνικισμό του. Κατ' αυτό τον τρόπο, μπλοκαρίστηκε απόλυτα η θεσμική επίλυση του καταλανικού ζητήματος. Το Συνταγματικό Δικαστήριο μπλόκαρε την προοπτική οποιουδήποτε συμβιβασμού εντός του συντάγματος, ενώ η ισπανική κυβέρνηση απέρριψε όχι μόνο τις διαπραγματεύσεις, αλλά και την ιδέα της καταλανικής κυβέρνησης ως συνομιλητή γι' αυτό το ζήτημα. Η όξυνση των αντιφάσεων προωθήθηκε ενεργά.

Ως αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων, μια μεγάλη μερίδα της καταλανικής μεσαίας τάξης στράφηκε από τον πραγματισμό στον σεπαρατισμό. Αυτό περιλάμβανε ένα σημαντικό μεγάλο τμήμα της πολιτιστικής ελίτ, από ακαδημαϊκούς και διανοητές ως επαγγελματίες των μέντια³⁴. Η επαγγελματική μεσαία τάξη υπήρξε ζωτικής σημασίας για τον σχηματισμό το 2012 της μεγαλύτερης πολιτικής ένωσης υπέρ της ανεξαρτησίας, της Καταλανικής Εθνοσυνέλευσης (ANC), και τον μετασχηματισμό της παλιάς καταλανικής πολιτιστικής ένωσης Òmnium σε όχημα υπέρ της ανεξαρτησίας³⁵. Από εκεί κι ύστερα, το ζήτημα της ανεξαρτησίας δεν ήταν πλέον κυρίως κομματικό πολιτικό, κι οι ενώσεις της κοινωνίας πολιτών έδωσαν στο κίνημα ανεξαρτησίας μια συγκινησιακή κοινωνική έκφραση πέρα από τους υπολογισμούς της κοινοβουλευτικής πολιτικής. Ωστόσο, η αριστερά που στήριζε την ανεξαρτησία παράμενε σχετικά αδύναμη με κοινοβουλευτικούς όρους, με το ERC να κερδίζει στις καταλανικές εκλογές του 2010 και 2012 μόνο 7% και 14% αντίστοιχα, και το CUP να εισέρχεται με 3% στο καταλανικό κοινοβούλιο για πρώτη φορά το 2012 (και στις δύο εκλογές, το CiU έλαβε το 38-39% των ψήφων).

34. Cramerí, 2014.

35. Οι επικεφαλής των ANC και Ominium –οι δύο Jordis, Sànchez and Cuixart– έγιναν οι πρώτοι πολιτικοί κρατούμενοι στην τωρινή αποσχιστική κρίση όταν συνελήφθησαν στις 16 Οκτώβρη, 2017, με την κατηγορία ότι οργάνωσαν ειρηνικές αλλά πολιτικά ανυπάκοες διαδηλώσεις.

Ο Mas κινείται όλο και περισσότερο ενάντια στα συμφέροντα ενός βασικού εκλογικού σώματος του CiU, του καταλανικού κεφαλαίου, ή εν πάση περιπτώσει των κυρίαρχων μεγάλων εταιρειών εντός του, που θεωρούν την ανεξαρτησία καταστροφική. Κερδίζοντας παραχωρήσεις από τη Μαδρίτη και έχοντας απελευθερώσει ένα ισχυρό κίνημα, δεν υπήρχε επιστροφή. Ο μόνος τρόπος να κατευθυνθεί το κίνημα ήταν να μεγαλώσει το διακύβευμα. Αυτή η διαδικασία έφτασε σε μια πρώτη κλιμάκωση με το καθαρά συμβουλευτικό δημοψήφισμα ανεξαρτησίας στις 9 Νοεμβρίου 2014, όπου το «ναι» έλαβε 81% με την πενιχρή προσέλευση στις κάλπες μόλις του 39% του εκλογικού σώματος, λόγω του μπουκοτάζ ενάντια στο δημοψήφισμα από τα κόμματα που τοποθετούνται ενάντια στην ανεξαρτησία. Παρότι συμβολικό κι επανδρωμένο από εθελοντές, το δημοψήφισμα κηρύχθηκε αντισυνταγματικό και συνεπώς παράνομο, και ο Mas κατηγορήθηκε για διαστρέβλωση της πορείας της δικαιοσύνης, κατάχρηση δημόσιου χρήματος και κατάχρηση εξουσίας, κινδυνεύοντας με δεκαετή αποκλεισμό από την πολιτική. (Τελικά αποκλείστηκε για δύο χρόνια και του επιβλήθηκε πρόστιμο 36.500 ευρώ). Ο πραγματιστής φιλελεύθερος του συρμού είχε αυτομολήσει, και για ακόμη μια φορά το σύνταγμα χρησιμοποιήθηκε ως κλομπ ενάντια στις καταλανικές φιλοδοξίες.

Συνταγματικές Αντιφάσεις

Κινητήριος δύναμη του κινήματος ανεξαρτησίας υπήρξε η οικονομική κρίση, αλλά το τεκτονικό ρήγμα που αποκάλυψε και διεύρυνε ήταν μια αντίφαση στη συνταγματική διευθέτηση του ισπανικού κράτους. Ενάντια στο Σύνταγμα του 1978 λέγεται συχνά πως –και ιδίως ο ορισμός του για την Ισπανία ως ενιαίο και όχι ομοσπονδιακό κράτος– σηματοδοτεί τη συνέχεια του φασιστικού καθεστώτος. Και πράγματι, οι φρανκιστές είχαν ακόμη τον στρατιωτικό έλεγχο όταν γράφτηκε το σύνταγμα. Ωστόσο, αυτή η αφήγηση είναι μόνο η μισή ιστορία: εκείνη της θυματοποίησης. Η

άλλη πλευρά της ιστορίας είναι πως οι φρανκιστές αποδέχτηκαν το σύνταγμα υπό τον φόβο κομμουνιστικών, αναρχικών κι εθνικιστικών εξεγέρσεων. Το πρόβλημα δεν είναι ότι το σύνταγμα επιβλήθηκε από φασίστες, όπως ισχυρίζονται πολλοί, αλλά μάλλον ότι αποτελούσε συμβιβασμό με ανθρώπους με τους οποίους δεν θα έπρεπε να υπάρχει συμβιβασμός. Ως τέτοιο, το σύνταγμα δεν είναι αρκετά δημοκρατικό κι ομοσπονδιακό για να ικανοποιήσει την πολλαπλότητα της Ισπανίας, αλλά ούτε και αρκετά αυταρχικό και συγκεντρωτικό για να καταστείλει αυτή την πολλαπλότητα³⁶.

Προεδρία επί του συνταγματικού συμβιβασμού κατείχε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, και η υπόσχεση για ένταξη σε αυτή. Για τη φρανκιστική ολιγαρχία και το κεφάλαιο, η δημοκρατία υπήρξε το αποδεκτό αντάλλαγμα για πρόσβαση στις ευρωπαϊκές αγορές, ενώ τα σοσιαλιστικά συνδικάτα κι η αριστερά είδαν την ΕΕ (τότε ΕΟΚ) ως εγγυητή της δημοκρατικής κι οικονομικής ανάπτυξης, και έναν τρόπο να περιθωριοποιηθεί το κομμουνιστικό κόμμα. Από το 1978 ως το 2010, η καταλανική αυτονομία έμοιαζε να διευρύνεται σταδιακά, χωρίς να διαφαίνεται κάποιο τέλος αυτής της διεύρυνσης. Από το 1989, η ένταξη στην ΕΕ έδωσε σε πολλούς καταλανούς που δεν εμπιστεύονταν τη Μαδρίτη, την αυτοπεποίθηση πως τα μειονοτικά τους δικαιώματα ήταν εγγυημένα, και πως το έθνος-κράτος σταδιακά θα διαβρωνόταν προς όφελος μιας Ευρώπης των περιφερειών. Με την ανάπτυξη της καταλανικής οικονομίας και του καταλανικού πολιτισμού, η στήριξη στην ανεξαρτησία υπήρξε μικρή. Η Καταλονία τώρα μοιραζόταν έναν ορίζοντα

36. Σε μακροπρόθεσμη προοπτική, το καταλανικό κίνημα για την ανεξαρτησία μπορεί να γίνει κατανόητο ως αποτυχία της οικοδόμησης του ισπανικού έθνους, όπως σημειώνει ο Luke Stobard: «Catalonia: Past and Future», Jacobin, 10 Οκτωβρίου 2017. Στις αρχές του 19ου αιώνα, η Γαλλία όπως και η Ισπανία ήταν ένα πολυγλωσσικό κράτος. Αλλά ενώ το γαλλικό κράτος ήταν ικανό να επισκιάσει ή να περιθωριοποιήσει τις τοπικές γλώσσες με τον αυξανόμενο πλούτο και την ισχύ του (βιομηχανοποίηση, αποικιοκρατία, και μεταρρυθμίσεις επιβαλλόμενες από επαναστάσεις), η ισπανική αυτοκρατορία, αποδυναμωμένη και υποχωρώντας συνεχώς, στάθηκε ανίκανη να οικοδομήσει ένα σύγχρονο, γλωσσικά ομογενές έθνος-κράτος. Δες επίσης Ronald Fraser «Peninsular Mythologies», στο New Left Review, 55, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2015.

«εκσυγχρονισμού» με την υπόλοιπη Ισπανία: τον εξευρωπαϊσμό. Το ζήτημα του κυρίαρχου κράτους εντός του ισπανικού κράτους εν μέρει διαλύθηκε από μια μεταφορά κυριαρχίας στο ευρωπαϊκό επίπεδο.

Για πολλά χρόνια, ο συνταγματικός συμβιβασμός έδωσε στην αντίφαση χώρο να κινηθεί, οι δυνατότητες όμως που έδινε στις περιφερειακές κυβερνήσεις για κατασκευή εθνών αργά ή γρήγορα θα ερχόταν σε σύγκρουση με την ίδια του την επιμονή στην «άρρηκτη ενότητα του Ισπανικού Έθνους»³⁷. Με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, τα εμπόδια στον συμβιβασμό δεν ήταν πλέον κυρίως ιδεολογικά, αλλά και οικονομικά, στρεφόμενα στο ζήτημα της εθνικής κυριαρχίας επί της οικονομίας. Συνεπώς, το 2010, η απόφαση του συνταγματικού δικαστηρίου έθεσε τέρμα σε τρεις δεκαετίες αργά αυξανόμενης καταλανικής αυτονομίας και οδήγησε την αντίφαση στα άκρα. Σήμερα, βιώνουμε την όξυνση της συνταγματικής αντίφασης μεταξύ της διευκόλυνσης της κατασκευής ενός καταλανικού έθνους και της απαγόρευσης της ανακήρυξης των καταλανών σε έθνος. Στο υπόβαθρο αυτού δεσπάζουν οι διάφορες κρίσεις της ΕΕ, οι οποίες δεν οδήγησαν τόσο σε διάψευση των προσδοκιών και απογοήτευση όσο στο άγχος που προκύπτει όταν αποσταθεροποιείται ένα σημείο αναφοράς κι ένας ορίζοντας.

Ωστόσο, τονίζοντας τον συνταγματικό χαρακτήρα του προβλήματος, είναι εύκολο να χάσουμε από το βλέμμα μας την έκτακτη ανάγκη και συνεπώς την πολιτική. Το συνταγματικό δίκαιο αποτελεί πάντοτε ζήτημα υψηλής πολιτικής, και στην Ισπανία περισσότερο από αλλού στην Ευρώπη. Σε μια έρευνα του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ για τη διετία 2014-2015, τα ποσοστά των Ισπανών που υποστήριζαν την ανεξαρτησία του δικαστικού συστήματος της χώρας ήταν πολύ χαμηλά, θέτοντας την Ισπανία στην 97η θέση του παγκόσμιου δείκτη, ανάμεσα στη

37. Το Άρθρο 2 ορίζει: «Το Σύνταγμα βασίζεται στην αδιάσπαστη ενότητα του ισπανικού έθνους, την κοινή και αδιαίρετη πατρίδα όλων των Ισπανών· αναγνωρίζει και εγγυάται το δικαίωμα στην αυτοδιοίκηση των εθνικοτήτων και των περιοχών από τις οποίες αποτελείται και την αλληλεγγύη μεταξύ τους.»

Τανζανία και το Μεξικό³⁸. Περαιτέρω, όπως διαρκώς τονίζουν οι ακτιβιστές ενάντια στις κατασχέσεις και τους πλειστηριασμούς κατοικιών στην Ισπανία, η θέρμη του συνταγματικού δικαστηρίου είναι υψηλά επιλεκτική, επικυρώνοντας τους περιφερειακούς νόμους της Καταλονίας και της Ναβάρρα ενάντια στις εξώσεις, ενώ παραμελούν παντελώς το Άρθρο 47 του συντάγματος το οποίο εγγυάται σε όλους τους Ισπανούς πολίτες το δικαίωμα επαρκούς κι αξιοπρεπής στέγασης, μέσω δημόσιων έργων και κρατικού ελέγχου των ενοικίων. Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως η χώρα των Βάσκων απολαμβάνει μερικές από τις αυτονομίες που δεν γίνονται δεκτές στην περίπτωση της Καταλονίας, συμπεριλαμβανομένης της δημοσιονομικής αυτονομίας –απλώς επειδή κανείς δεν τόλμησε να αμφισβητήσει το θεσμικό πλαίσιο της βασικής αυτονομίας, πιθανώς από τον φόβο της αναζωπύρωσης της σύγκρουσης εκεί. Τέλος, το πρόβλημα είναι ρητά πρόβλημα πολιτικής σύνθεσης του ισπανικού κοινοβουλίου, του ισπανικού κογκρέσου, καθώς οι συνταγματικές αλλαγές μπορούν να γίνουν ευκολότερα στην Ισπανία συγκριτικά με άλλες χώρες. Έτσι, έως και το 2011, τα απαιτούμενα 2/3 κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας ψήφισαν μια τροπολογία «ισορροπημένου προϋπολογισμού» υπό την πίεση της τρόικα, χωρίς να τη θέσουν σε δημοψήφισμα.

Το παραπάνω εξηγεί γιατί το ζήτημα της εκλογικής διαδικασίας και της συνταγματικής μεταρρύθμισης μένει ακόμη ζωντανό σε όλο το ισπανικό κράτος από το ξέσπασμα της κρίσης, αλλά και γιατί η επίθεση στην *casta* έχει προτεραιότητα επί του συνταγματικού ζητήματος εκτός Καταλονίας³⁹. Από την άλλη, στη διαταξική συμμαχία του καταλανικού κινήματος ανεξαρτησίας το πρόβλημα

38. The Global Competitiveness Report, 2014-2015. σελ.411 http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf.

39. Χαρακτηρίζοντας παλιότερα τους ανθρώπους «καλής καταγωγής» δηλαδή την αριστοκρατία, η *casta* χρησιμοποιείται τώρα ευρύτερα, πιο κεντρικά στον λόγο του Podemos, αναφερόμενη στις επιχειρηματικές και πολιτικές ελίτ, μερικές φορές συμπεριλαμβάνοντας συνδικαλιστικές ηγεσίες, εγείροντας υπόνοιες για διαφθορά, πολιτικά επιρροών, και διανομή του κέρδους και των προνομίων μεταξύ κλειστών ομάδων.

της συνταγματικής αλλαγής έχει μετασχηματιστεί σε πρόγραμμα για ένα καταλανικό σύνταγμα. Το πρόβλημα με τις ελίτ γενικά μετατράπηκε σε πρόβλημα με την πολιτική ελίτ της Μαδρίτης.

Μονοπάτια που δεν Ακολουθήθηκαν

Αντί να αποτελεί φυσικό κι οργανικό αποτέλεσμα «χιλίων χρόνων καταλανικής γλώσσας και ιστορίας» και «αυτοδιοίκησης», όπως ισχυριζόταν η επική γλώσσα της διακήρυξης της ανεξαρτησίας το 2017, το τρέχον κίνημα για καταλανικό κυρίαρχο κράτος αποτελεί προϊόν μιας τέλειας καταιγίδας: εξελιγμένη κατασκευή ενός καταλανικού έθνους, ισπανικός κρατικός εθνικισμός, βαθιά κρίση νομιμοποίησης, συνταγματικός αποκλεισμός και ασυμβίβαστη κι αδιάλλακτη κεντρική κυβέρνηση, με την αποδυναμωμένη ΕΕ ανίκανη να δράσει ως παράγοντας σταθερότητας⁴⁰. Ο συνδυασμός αυτών των παραγόντων φτάνει στο επίπεδο οργανικής κρίσης στη σχέση μεταξύ Καταλονίας και κεντρικού ισπανικού κράτους, η οποία μπορεί να επιλυθεί μόνο με εξέγερση ή κατασταλτική βία –ή με συνταγματική μεταρρύθμιση, η οποία απαιτεί μια ιστορική μετατόπιση στη σύνθεση του ισπανικού κοινοβουλίου. Όμως, το 2014 εμφανίστηκε ένα μονοπάτι πέρα από το δίπολο «ανεξαρτησία» ή «καταστολή» της Καταλονίας. Οι κύριοι πρωταγωνιστές που άνοιξαν αυτό το μονοπάτι ήταν το Podemos κι οι δημοτικοί τους σύμμαχοι⁴¹.

40. Το προοίμιο δηλώνει: «Το καταλανικό έθνος, η γλώσσα του και ο πολιτισμός του έχουν ιστορία χιλίων χρόνων. Για αιώνες, η Καταλονία είναι προικισμένη με και απολαμβάνει τους δικούς της θεσμούς οι οποίοι ασκούν πλήρη αυτοκυβέρνηση, με τη Generalitat ως τη σημαντικότερη έκφραση των ιστορικών δικαιωμάτων της Καταλονίας. Ο κοινοβουλευτισμός έχει αποτελέσει σε περιόδους ελευθερίας, τον στύλο πάνω στον οποίο στηρίζονται αυτοί οι θεσμοί, οι οποίοι διοικούνται διαμέσου των καταλανικών κοινοβουλίων και αποκρυσταλλώνονται στα Συντάγματα της Καταλονίας. Η Καταλονία αποκαθιστά σήμερα την πλήρη κυριαρχία της, αφού έχασε και αποζητούσε, μετά από δεκαετίες έντιμης και νόμιμης προσπάθειας, τη θεσμική συνύπαρξη με τους λαούς της Ιβηρικής Χερσονήσου.»

41. Αυτός ο σύνδεσμος παρέχει μια εξαιρετική συλλογή κειμένων σχετικά με τον διάλογο που αναπτύχθηκε στην αριστερά της Ισπανίας και της Καταλονίας

Όταν αναδύθηκε το Podemos το 2014 (είναι εύκολο να ξεχάσουμε πόσο πρόσφατα δημιουργήθηκε), προσαγορεύτηκε ως το πολιτικό εποικοδόμημα των οργανωμένων δικτύων των 15Μ και της ευρύτερης οικολογίας του κινήματος που προέκυψε από τους αγώνες ενάντια στις εξώσεις, την ανεργία, τη λιτότητα και τη διαφθορά. Αρχικά, το Podemos ήταν και το ίδιο ένα δίκτυο που επέτρεπε στους τοπικούς «κύκλους» να διατηρήσουν ένα υψηλό βαθμό τοπικής πρωτοβουλίας. Όμως, στόχος των ιδρυτών του Podemos υπήρξε πάντα να δοθεί λαϊκιστική κατεύθυνση σε ένα ιδιαίτερο και ισχυρό αίτημα των 15Μ, το σύνθημα "Πραγματική δημοκρατία τώρα", το οποίο εξέλαβαν ως εγχείρημα για την εκ νέου εγκαθίδρυση μιας ουσιαστικής λαϊκής κυριαρχίας, χτίζοντας πάνω στις διάσημες λαϊκιστικές υποθέσεις του Ernesto Laclau. Το Podemos, ιδίως ύστερα από τον μετασχηματισμό του σε «εκλογική πολεμική μηχανή» στη συνέλευση του Vistalegre το φθινόπωρο του 2014, πήρε αποστάσεις από το ζόρικο έργο της σύνθεσης και οργάνωσης του λαού, εστιάζοντας πλέον σε μια στρατηγική βασισμένη στα μήντια για την εκτενή άρθρωση και εκπροσώπηση του λαού. Στην πραγματικότητα, το Podemos σε μεγάλο βαθμό έκοψε τους δεσμούς του με την οργανική παραγωγή πρακτικών, αλληλεγγύης και «καλής θέλησης» ώστε να αγγίξει την πολυπόθητη, απολίτικη μα αγανακτισμένη μεσαία τάξη από την οποία υποτίθεται πως δημιουργούνται οι κοινωνικές πλειοψηφίες.

Σε έναν εντατικό κύκλο εκλογών, ευρωπαϊκών εκλογών το 2014, δημοτικών και περιφερειακών το 2015, εθνικών το 2015 και 2016, αυτή η προτεραιότητα ισοδυναμούσε με τη σχεδόν απόλυτη ακινητοποίηση της μη-εκλογικής δραστηριότητας της βάσης του Podemos. Παίρνοντας αυτή τη στροφή, το Podemos απέκλινε από την μπολιβαριανή έμπνευσή του και επέλεξε το εγχείρημα της κατάληψης της εξουσίας αντί του εγχειρήματος δημιουργίας ενός εκλογικού σώματος ικανού να επιβάλλει

όσον αφορά το ζήτημα της ανεξαρτησίας. «The Catalan national struggle and the left in the Spanish state», International Journal of Socialist Renewal. <http://links.org.au/catalan-national-struggle-left-spanish-state>.

ένα νέο σύνταγμα δίνοντας περιεχόμενο και δύναμη στο λαϊκό της λαϊκής κυριαρχίας⁴².

Το Podemos στέκονταν πάντα αμήχανο μπροστά στην καταλανική ανεξαρτησία. Γεννημένο στη Μαδρίτη, το κόμμα παλεύει να ενσωματώσει την καταλανική πολιτική, με τις διαταξικές συμμαχίες της και την αμφισβήτηση της προτεραιότητας της πολιτικής σε επίπεδο κράτους, εντός της ευρύτερης στρατηγικής του. Περαιτέρω, η λαϊκίστικη επιμονή του Podemos στην ανοικοδόμηση της λαϊκής κυριαρχίας στην Ισπανία δεν ταιριάζει πολύ με την καταλανική επιβεβαίωση της ίδιας ακριβώς πολιτικής αρχής στην κλίμακα της Καταλονίας. Το καταλανικό τμήμα του κόμματος, το Podem, ήταν το περισσότερο προλεταριακό τμήμα του Podemos, προσελκύοντας μεγάλους αριθμούς κυρίως ισπανών μελών από τη βιομηχανική και μεταβιομηχανική φτωχοποιημένη περιφέρεια της Βαρκελώνης, δηλαδή από τις περιοχές του Baix Llobregat και του Vallès Orientales⁴³.

Το Podemos προσπάθησε να επιλύσει αυτές τις εντάσεις προτείνοντας τον μετασχηματισμό της Ισπανίας σε ομοσπονδιακό πολυεθνικό κράτος, μια ιδέα που προέρχεται από τη λατινοαμερικάνικη Ροζ Παλίρροια. Όμως, από τη στιγμή που το Podemos δεν παράγαγε οργανικά αυτή την ιδέα ως συστατικό αίτημα των από κάτω, αυτή η λύση παραμένει αφηρημένη. Και η αμηχανία παραμένει, καθώς ο φεντεραλισμός κι ο εθνικός πλουραλισμός συνεπάγονται τον κατακερματισμό της κρατικίστικης αντίληψης του Podemos για τη λαϊκή κυριαρχία. Αυτό εξηγεί σε μεγάλο βαθμό την ισχυρή επιβεβαίωση του ισπανικού συντάγματος εκ μέρους του Podemos ενάντια στη μονομερή καταλανική διακήρυξη ανεξαρτησίας το 2017 –παρότι το κόμμα συνεχίζει να υπερασπίζεται το δικαίωμα των καταλανών να αποφασίσουν επί του θέματος. Το 2014, υπήρχαν ελπίδες πως το Podemos θα μπορούσε να επιτύχει εκείνο που ο ΣΥΡΙΖΑ βρισκόταν στο μεταίχμιο να επιτύχει:

42. Emmanuel Rodríguez, *La política en el ocaso de la clase media - El ciclo 15m-Podemos*.

43. Emanuel Rodríguez, «Podem-Podemos o la oportunidad perdida en la ruptura catalana» in *Ctxt*, 8 Νοεμβρίου 2017.

το ξεπέρασμα της σοσιαλδημοκρατίας (την οποία αντιπροσωπεύει το Ισπανικό Σοσιαλιστικό Κόμμα Εργαζομένων, PSOE) και την κατάληψη της κυβερνητικής εξουσίας. Ωστόσο, ακόμη και στις πιο αισιόδοξες προβλέψεις, η απαιτούμενη πλειοψηφία των 2/3 για συνταγματικές μεταρρυθμίσεις παρέμενε ανέφικτη. Η πραγματική ελπίδα ήταν, πιθανώς -όπως μου είπε το 2014 ένας νυν βουλευτής του En Comú Podem ο οποίος αποτελούσε τότε κομμάτι της δημιουργίας του Barcelona en Comú- πως η εκρηκτική εμφάνιση του Podemos θα επιτάχυνε την κρίση του ισπανικού κράτος και θα εξωθούσε προς μια διαδικασία αναθεώρησης του συντάγματος⁴⁴.

Μια άλλη μεγάλη ελπίδα που αναδύθηκε το 2014 ήταν πως οι δημοτικές πλατφόρμες ίσως αναπτύξουν μορφές εντοπισμένης πολιτικής που θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη συνεκτική βάση για μια κοινωνική πολιτική σε τοπική κλίμακα, χωρίς αναφορά στο εθνικό ζήτημα. Η βασικότερη μεταξύ αυτών ήταν η Guanyem Barcelona (η οποία τον Δεκέμβριο του 2014 μετασχηματίστηκε σε Barcelona en Comú). Εκκινώντας από στρώματα ακτιβιστών του PAH και του 15M, η Guanyem προσκάλεσε άλλους σχηματισμούς όπως το CUP, οι Καταλανοί Πράσινοι και το Podem, να σχηματίσουν την επονομαζόμενη confluencia. Σε αντίθεση με τη στρατηγική σε επίπεδο αγροτικών περιοχών και μικρών δήμων η οποία κυριαρχεί από το CUP, αυτή η στρατηγική πήρε ως σημείο αφετηρίας την ετερογένεια των αστικών πληθυσμών, προσπαθώντας να οικοδομήσει μια λαϊκή συμμαχία που θα διαπερνούσε καταλανούς και μη-καταλανούς. Αυτό αποτελεί βασική προσέγγιση της ταξικής πολιτικής σε μια πόλη στην οποία, τα τελευταία 50 χρόνια, έχει εισαχθεί μεγάλο μέρος της εργατικής της τάξης από

44. Με το ίδιο πνεύμα, ο Raúl Sánchez Cedillo προτείνει ότι «το μικρότερο κακό» μεταξύ πιθανών κυβερνήσεων δεν θα είχε χαρακτήρα ούτε ενεργητικό ούτε παθητικό, αλλά θα ακολουθούσε τη λογική μιας «διεστραμμένης διακυβέρνησης» της οποίας «η στρατηγική δράση δεν αποβλέπει στη διαχείριση κοινωνικών ανισορροπιών, αλλά στην προετοιμασία των ιδανικότερων συνθηκών για συνταγματικές διαδικασίες που τέμνουν κάθετα την κοινωνία». «Rajoyrato, municipalismos, sistema de contrapoderes», in Transversal, Σεπτέμβριος 2017. <http://transversal.at/transversal/0916/sanchezcedillo/1505647019>.

φτωχότερες ισπανικές περιοχές, το Μαρόκο, τη Λατινική Αμερική, τη Δυτική Αφρική, το Πακιστάν και το Μπαγκλαντές. Το 2012, το 36,6% του καταλανικού πληθυσμού είχε γεννηθεί εκτός Καταλονίας (το 18,6% εκτός Ισπανίας και το 18% εντός της υπόλοιπης Ισπανίας)⁴⁵, με τα ποσοστά αυτά να είναι πολύ υψηλότερα στη Βαρκελώνη⁴⁶.

Ενώ η ιδέα του Podemos για εκ νέου επινόηση της λαϊκής κυριαρχίας περνούσε από το κράτος, το εγχείρημα των comuns –και διάφορων αδελφών εγχειρημάτων σε πολλές ισπανικές πόλεις, συμπεριλαμβανομένης της Μαδρίτης– αφορούσε το ριζωμα δημοκρατικών θεσμών στη τοπική λαϊκή εξουσία· μπορούμε συνεπώς να μιλήσουμε για τοπικά ριζωμένο μπτριωτισμό σε αντίθεση με τον λαϊκιστικό πατριωτισμό του Podemos. Τα κοινοτιστικά δημοτικά κινήματα τελικά κατέλαβαν την εξουσία σε πολλές πόλεις, μεταξύ των οποίων τέσσερις από τις πέντε μεγαλύτερες πόλεις της Ισπανίας (Μαδρίτη, Βαρκελώνη, Βαλένθια και Σαραγό-

45. Andreu Domingo, «Catalonia, land of immigration», in *What's up with Catalonia?: The causes which impel them to the separation*. Castro (ed). σελ.40.

46. Περίπου 363.121, ή το 22.6% των κατοίκων της Βαρκελώνης έχουν γεννηθεί εκτός Ισπανίας. Ο αριθμός των καταγεγραμμένων μη-ισπανών πολιτών που διαμένουν στη Βαρκελώνη ήταν 262.233 τον Ιανουάριο του 2015, ή το 16.3% του πληθυσμού. Αυτοί είναι άνθρωποι που δεν μπόρεσαν να ψηφίσουν στο δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία ούτε στις ισπανικές γενικές εκλογές, <http://www.bcn.cat/estadistica/angles/dades/inf/pobest/pobest15/part1/t11.htm>. Πάνω στο ίδιο θέμα η Fàtima Aatar έγραψε: «Πολλοί μετανάστες και φυλετικοποιημένοι άνθρωποι είδαν την οικοδόμηση της Καταλανικής Δημοκρατίας ως μια ευκαιρία να ξεφορτωθούν το Νόμο που τους έδενε με αλυσίδες. Όμως, η πρώτη έκπληξη ήρθε όταν η εκλογική απογραφή για το δημοψήφισμα δεν περιελάμβανε κατοίκους. Δηλαδή, εκείνοι οι άνθρωποι που δεν θεωρήθηκαν ισπανοί πολίτες από τον ισπανικό Μεταναστευτικό Νόμο δεν μπορούσαν να ασκήσουν το (μη) δικαίωμα ψήφου στο δημοψήφισμα. Αλλά η μεγάλη έκπληξη εκδηλώθηκε από τον Μεταβατικό Νόμο που κατατέθηκε στη Βουλή, ο οποίος δεν περιελάμβανε τους μετανάστες. Είναι δυνατόν να ειπωθεί ότι κατά τη διάρκεια της συγγραφής του Μεταβατικού Νόμου έκαναν copy-paste τον ισπανικό Μεταναστευτικό Νόμο αντικαθιστώντας την «ισπανική ιθαγένεια» με την «καταλανική ιθαγένεια», έτσι ώστε όποιος παίρνει την καταλανική ιθαγένεια να είναι εκείνος που προηγουμένως είχε την ισπανική. Fàtima Aatar, «Desobediència?», *La Directa*, 29 Σεπτεμβρίου 2017.

σα), εγκαθιδρύοντας ένα δίκτυο «πόλεων της αλλαγής» με στόχο έναν εμβρυακό φεντεραλισμό από τα κάτω. Με όρους εθνικού ζητήματος, τα *els comuns*, εκπροσωπούμενα σε καταλανικό επίπεδο αρχικά από το *En Comú Podem* κι ύστερα από το *Catalunya en Comú*, στέκονταν έντονα υπέρ του καταλανικού δικαιώματος αυτοπροσδιορισμού, χωρίς να στηρίζουν ενεργά ούτε την καταλανική ανεξαρτησία ούτε και το αντίθετο –μια δύσκολη και ηθική θέση εξαιτίας της οποίας εισέπραξαν τόσο την κατηγορία των προδοτών της Καταλονίας όσο κι αυτή των εγκληματικών υποστηρικτών της απόσχισης⁴⁷. Στις εθνικές εκλογές του Δεκεμβρίου 2015 και του Ιουνίου 2016, το *En Comú Podem* βγήκε πρώτο στην Καταλονία με 24,7% και 24,5% αντιστοίχως, και ήταν η μόνη περιφέρεια την οποία κέρδισε η αριστερά πέρα από τη Χώρα των Βάσκων. Εκτός από τα καλά ποσοστά στη Μαδριτή, το *Podemos* κι οι διάφορες συμμαχίες του τα πήγαν ακόμη καλύτερα, ξεπερνώντας το *PSOE* στις περισσότερες περιοχές όπου ο ισπανικός/καστιλιάνικος εθνικισμός αμφισβητείται από περιφερειακές ταυτότητες, όπως στη Ναβάρρα, τη Γαλικία, την Αστούριας, τις Βαλεαρίδες και τις Κανάριες Νήσους.

Ταυτόχρονα με τα εκπληκτικά ποσοστά του *Podemos* και του *Barcelona en Comú*, η πόλωση βάθαινε. Το χάσμα μεταξύ σεπαρατιστικής και μη-σεπαρατιστικής αριστεράς, το οποίο προκάλεσε μεγάλη πικρία, πηγάζει από δύο γεγονότα του Νοεμβρίου 2014. Το πρώτο ήταν οι εικόνες του ηγέτη του *CUP*, *David Fernández*, να αγκαλιάζει τον *Artur Mas* μετά το δημοψήφισμα της 9ης Νοεμβρίου. Το δεύτερο ήταν η άρνηση του *CUP* να συμμετάσχει στην *confluencia Barcelona en Comú*, μολοντί είχε λάβει μέρος στη διαδικασία διαμόρφωσης του κώδικα κθών της. Για τους μη-σεπαρατιστές, αυτά ήταν σοβαρές ενδείξεις πως το *CUP* έθετε ως προτεραιότητα το εθνικό ζήτημα και όχι το κοινωνικό.

Στις 24 Μαΐου του 2015, η *Barcelona en Comú* πέτυχε μια

47. Γνωρίζοντας ότι η πλειοψηφία υπέρ της ανεξαρτησίας δεν είναι εξασφαλισμένη, πολλοί οπαδοί της ανεξαρτησίας θεωρούσαν ότι όποιο κόμμα δεν προπαγανδίζει ανοιχτά υπέρ της ανεξαρτησίας είναι *de facto* κατά της ανεξαρτησίας. Οι ισπανοί ενωτικοί, εξίσου αβέβαιοι για τη νίκη τους, θεωρούσαν ότι ένα δημοψήφισμα θα αποτελέσει μη-συνταγματικό άνοιγμα της πόρτας προς την απόσχισι.

εντυπωσιακή νίκη στις δημοτικές εκλογές. Ο δήμαρχος Javier Trias (CiU), ένας τζέντλεμαν από τη σικ γειτονιά Sant Gervasi, αντικαταστάθηκε από την ακτιβίστρια των στεγαστικών δικαιωμάτων Ada Colau, η οποία έγινε η πρώτη γυναίκα δήμαρχος στην ιστορία της Βαρκελώνης. Η ψήφος ανέδειξε μια ρητή ταξική πόλωση, με το CiU να κερδίζει στις πλουσιότερες συνοικίες και το Comuns στις υπόλοιπες, βγαίνοντας πρώτο με μεγάλη διαφορά στις φτωχότερες συνοικίες. Η άνοδος των comuns υπήρξε πλήγμα για τον σεπαρατισμό. Οι δημοσκοπήσεις έδειχναν πως ένα υποθετικό κόμμα «Catalonia en Comú» θα μπορούσε να φτάσει να αντικαταστήσει το CiU ως το μεγαλύτερο κόμμα των καταλανικών εκλογών. Η απειλή έγινε γρήγορα: οι Òmnium και ANC, CiU, ERC και CUP προσπάθησαν να στήσουν ένα κοινό εκλογικό μέτωπο «χωρίς πολιτικούς» για να μετατρέψουν αποφασιστικά τις ερχόμενες εκλογές σε δημοψήφισμα επί του εθνικού ζητήματος. Τελικά, ο Artur Mas αρνήθηκε να αποδεχτεί τη λίστα των υποψηφίων χωρίς διακεκριμένες προσωπικότητες, προτιμώντας τη στενότερη συμμαχία με το ERC⁴⁸. Με μια κίνηση, ο πρόεδρος αποδυνάμωσε καθοριστικά και παραγκώνισε αποτελεσματικά την κοινωνική ατζέντα του Barcelona en Comú στο καταλανικό επίπεδο, και τα Comuns απέιχαν από την κατάθεση μιας υποψηφιότητας της τελευταίας στιγμής, με τον χώρο τους να καταλαμβάνεται από μια μικρότερη συμμαχία, την Καταλονία, Ναι Μπορούμε (CSQP), η οποία συμπεριλάμβανε το Podem. Ενοποιώντας μόνο τα mainstream σεπαρατιστικά κόμματα υπό την ηγεσία του, ο Mas προσπάθησε να περιθωριοποιήσει το CUP εντός του μπλοκ της ανεξαρτησίας, να υπονομεύσει την αυτονομία του ERC και να αποφύγει μια διασταύρωση των κομμάτων με την κοινωνία των πολιτών, η οποία θα αποδυνάμωνε τον ίδιο απέναντι στις ANC και Òmnium, καθώς και γενικότερα τη δημοτικότητά του.

Στις 27 Σεπτεμβρίου του 2015, η πλατφόρμα Μαζί για το Ναι (JxSí) των CiU-ERC κέρδισε τις εκλογές του Καταλανικού

48. Roger Palà, «Set dies de juliol que haurien pogut canviar-ho tot: de la 'llista sense president' a Junts pel Sí», *El Crític*, 25 Σεπτεμβρίου 2015.

Κοινοβουλίου. Κερδίζοντας την πλειοψηφία των αντιπροσώπων αλλά χάνοντας τη λαϊκή ψήφο, οι εκλογές τελικά δεν αποσαφήνισαν τίποτα. Το δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία θεωρήθηκε νικηφόρο με ένα επικοινωνιακό τρικ: πρώτον, το μπλοκ της ανεξαρτησίας επαναπροσδιορίστηκε ως «πλειοψηφικό» με όρους κοινοβουλευτικών καθισμάτων και όχι λαϊκής ψήφου· και δεύτερον θεωρήθηκε πως αφού η συμμαχία CSQP του Podemos δεν ήταν ούτε κατά ούτε υπέρ της ανεξαρτησίας, η πλευρά υπέρ της ανεξαρτησίας πλειοψηφούσε ξεκάθαρα μεταξύ των κομμάτων εκείνων που έπαιρναν θέση σχετικά με το ζήτημα.

Παρά τους ελιγμούς του Mas η κυβέρνηση του JxSí μπόρεσε να υπάρξει μόνο με τις ψήφους του CUP, και αυτό υπήρξε η καταστροφή τόσο του Mas όσο και των μετριοπαθών του CiU. Τον Ιανουάριο του 2016, σχηματίστηκε τελικά κυβέρνηση. Ύστερα από μεγάλη εσωτερική αναστάτωση και μια θαυματουργή ομοφωνία 1.515 ψήφων εκ των 1.515 παρεβρισκομένων στη συνέλευση, το CUP στήριξε την καταλανική κυβέρνηση υπό την ηγεσία των νεοφιλελεύθερων, και τον προϋπολογισμό λιτότητας της κυβέρνησης αυτής. Σε αντάλλαγμα, το CUP έλαβε εγγυήσεις πως θα γινόταν δημοψήφισμα εντός 18 μηνών, και εξασφάλισε την αντικατάσταση του αμαυρωμένου Mas από έναν αληθινά πιστό Δον Κιχώτη, τον Carles Puigdemont: μέλος του CiU και πρόεδρο των Δήμων Υπέρ της Ανεξαρτησίας, ο οποίος είχε ακονίσει τα εθνικιστικά δόντια του κάνοντας εκστρατεία υπέρ των συλληφθέντων της Επιχείρησης Garzón το 1992.

Η ορμή του Podemos έσβησε. Τον Δεκέμβριο του 2015 εισήλθαν στο Ισπανικό Κογκρέσο λαμβάνοντας την τρίτη θέση, χωρίς να καταφέρουν να ξεπεράσουν το PSOE. Στις εκλογές του 2016 οι Podemos απέτυχαν να αυξήσουν τα ποσοστά τους, παρά την εκλογική συμμαχία με την Izquierda Unida [Ενωμένη Αριστερά]. Το καταλανικό *procés* συνεχίστηκε. Η προοπτική συνταγματικής μεταρρύθμισης υποχώρησε, και το παράθυρο ευκαιρίας για μια σεπαρατιστική ρήξη στένεψε καθώς η καταλανική οικονομία ξεπέρασε τα χειρότερα χρόνια της κρίσης.

Για το κίνημα ανεξαρτησίας, πλησίαζε η χρονική στιγμή όπου

η πόλωση έπρεπε να εξωθηθεί στο σημείο της απόφασης. Έπρεπε να διατρεχτεί η μανικαϊστική φάση, το Podemos και τα els comuns αναγκάστηκαν να διαλέξουν πλευρά, και τα προγράμματά τους παραγκωνίστηκαν.

Τρεις Διακηρύξεις Ανεξαρτησίας

Η Καταλονία έχει κηρύξει ανεξαρτησία τρεις φορές. Όχι μόνο ιστορικά (1714, 1934 και 2017), αλλά και τρεις φορές εντός του 2017. Η πρώτη διακήρυξη ανεξαρτησίας έλαβε χώρα το καλοκαίρι, αν και όχι ρητά. Τον Ιούνιο, το καταλανικό κοινοβούλιο έθεσε μονομερώς ημερομηνία για δημοψήφισμα, και στις αρχές Σεπτεμβρίου υπέγραψε τον Νόμο Μεταβατικής Νομολογίας, ο οποίος θα καθοδηγούσε τη μετάβαση ως τη δημιουργία ενός τελικού καταλανικού συντάγματος στην περίπτωση που στο δημοψήφισμα επικρατούσε το «ναι». Γνωρίζονται πως τόσο το δημοψήφισμα όσο κι η μεταβατική νομοθεσία θα κρίνονταν παράνομα κι αντισυνταγματικά από το ισπανικό κράτος, το καταλανικό κοινοβούλιο επέλεξε το μονοπάτι της θεσμικής και πολιτειακής ανυπακοής. Μια ζεστή ημέρα του Σεπτεμβρίου, περίπου ένα εκατομμύριο κόσμος προσήλθε για την ετήσια διαδήλωση της εθνικής ημέρας. Ενώ η ισπανική κυβέρνηση απειλούσε με κατασταλτικά μέτρα ενάντια σ' αυτές τις «παρανομίες», η πράξη του καταλανικού κοινοβουλίου είχε ήδη απαρνηθεί το σύνταγμα βάσει του οποίου η πράξη του θα μπορούσε να θεωρηθεί παράνομη. Όταν το θεμέλιο του υπάρχοντος δικαίου απορρίπτεται στο όνομα μιας νέας νομοθεσίας, δεν μπορεί να υπάρξει καμία νομική μεσολάβηση παρά μόνο σύγκρουση νομιμοποιήσεων, η οποία μπορεί να επιλυθεί μόνο με διπλωματικά ή βίαια μέσα. Αυτή η βία ενεργοποιήθηκε στο όνομα της ισπανικής νομιμότητας στις 20 Σεπτεμβρίου. Δεκατέσσερεις καταλανοί αξιωματούχοι συνελήφθησαν από την ισπανική αστυνομία για τη διοργάνωση του δημοψηφίσματος, ενώ οργανώσεις της κοινωνίας πολιτών δέχτηκαν εισβολές και χιλιάδες ψηφοδέλτια κατασχέθηκαν και καταστράφηκαν.

Το φθινόπωρο ξεκινούσε.

Η δεύτερη διακήρυξη ανεξαρτησίας έλαβε χώρα με το δημοψήφισμα της 1ης Οκτωβρίου. Δεκάδες χιλιάδες καταλανών κατέλαβαν και περάσαν τη νύχτα στα εκλογικά κέντρα προκειμένου αυτά να παραμείνουν ανοιχτά για το δημοψήφισμα. Παρά τη βίαιη παράταξη 17.000 μελών της στρατιωτικής αστυνομίας Guardia Civil, περίπου 2,3 εκατομμύρια ψηφοφόροι κατάφεραν να ψηφίσουν⁴⁹. Με το δημοψήφισμα, η καταλανική κυβέρνηση κατάφερε εντέχνως να μετατρέψει τη δημοκρατία σε όπλο για να πολώσει τη σύγκρουση και να εξαναγκάσει σε λήψη αποφάσεων. (Όπως είδαμε, η ανεξαρτησία κατάφερε να κερδίσει την πλειοψηφία μόνο στις δημοσκοπήσεις, από τις οποίες έλειπε μια τρίτη, ομοσπονδιακή, εναλλακτική επιλογή). Γνωρίζοντας πως το δημοψήφισμα αναπόφευκτα θα δεχόταν καταστολή από την ασυμβίβαστη κι αυταρχική κυβέρνηση του PP, ο Puigdemont δημιούργησε το σκηνικό για μια αναδρομική νομιμοποίηση του καταλανικού σκοπού. Η βιαιότητα της Guardia Civil θα αποδείκνυε εκείνο που οι υποστηρικτές της καταλανικής ανεξαρτησίας συχνά αποτύχχαναν να πιστοποιήσουν: πως η Ισπανία κι η Καταλονία μένουν ενωμένες μόνο με την απειλή ή την πραγματικότητα της βίας. Από την πλευρά της, η ισπανική κυβέρνηση, στηριζόμενη από το Ciudadanos και το PSOE, μετέτρεψε σε όπλο το κενό σημαίνον της «δημοκρατίας» για να υπερασπιστεί την καταστολή: από τη στιγμή που το σύνταγμα αποτελεί το νομικό θεμέλιο της ισπανικής δημοκρατίας, κι εφόσον το δημοψήφισμα στρέφεται ενάντια στο σύνταγμα, οι μπάτσοι που χτυπούν ψηφοφόρους δεν θα μπορούσαν παρά να θεωρηθούν άμυνα της δημοκρατίας.

Η απειλή και η πραγματικότητα της καταστολής επέφερε κάτι που το κίνημα ανεξαρτησίας δεν είχε έως τότε παράξει: έναν οργανωμένο αγώνα ανεξαρτησίας πέρα από τις θεαματικές εκδηλώσεις και τις οργανώσεις της κοινωνίας πολιτών. Δεκάδες χιλιάδες

49. Η συνεργατική καταλανική πλατφόρμα ενημέρωσης La Directa δημιούργησε ένα δυνατό ντοκμαντέρ για την 1η Οκτώβρη, δίνοντας λεπτομέρειες για την αστυνομική βία και το κουράγιο των ψηφοφόρων, https://www.youtube.com/watch?time_continue=1&v=K6i69o2ANJg.

ανθρώπων ξεκίνησαν να αυτοοργανώνονται σε Επιτροπές για την Υπεράσπιση του Δημοψηφίσματος (αρχικά CDR κι αργότερα CDB, ή Επιτροπές για την Υπεράσπιση της Γειτονιάς). Δομημένο στη βάση πολιτικών και πολιτιστικών δυσανεκτικών παρά σε καθημερινούς ανταγωνισμούς, το καταλανικό κίνημα χρειάστηκε την ισπανική καταστολή για να αποκρυσταλωθεί σε ένα απείθαρχο μαζικό κίνημα, τόσο οικείο στους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες. Σε μια σειρά περιστάσεων, πυροσβέστες, αγρότες και απλοί πολίτες ενεπλάκησαν σε μαχητικές δράσεις, κλείνοντας δημόσιες υποδομές και μπλοκάροντας τα σύνορα με τη Γαλλία και την Αργωνία. Ενώ η βαρβαρότητα της Guardia Civil σίγουρα μεγέθυνε τις τάξεις των αυτονομιστών, είναι εύκολο να κάνουμε το λάθος να ταυτίσουμε την υπεράσπιση του δημοψηφίσματος με ένα καθαρό ξέσπασμα στήριξης της ανεξαρτησίας. Στην πραγματικότητα όμως, οι CDR –ιδίως στη Βαρκελώνη– αποτελούνταν σε μεγάλο βαθμό από ανθρώπους που δεν στηρίζαν την ανεξαρτησία (συμπεριλαμβανομένων πολλών από τον κύκλο του Podem και των els comuns), οι οποίοι κινητοποιήθηκαν από απέχθεια προς την καταστολή. Εν ολίγοις, ο κοινός παρανομαστής αυτού του μαζικού κινήματος δεν υπήρξε τόσο η επιθυμία για ανεξαρτησία αλλά η δέσμευση στη δημοκρατία και τις πολιτειακές ελευθερίες ενάντια στην κρατική καταστολή⁵⁰.

Πολλοί, συμπεριλαμβανομένων των Podem και Comuns, οι οποίοι ούτε παρασύρθηκαν ούτε πείστηκαν από τη ρητορεία της ανεξαρτησίας, αναγκάστηκαν λόγω της καταστολής να πάρουν την πλευρά του δημοψηφίσματος. Η καταστολή παρακίνησε επίσης πολλά σωματεία που δεν είχαν θέση για το ζήτημα της ανεξαρτησίας να συμμετάσχουν στην ισχυρή γενική απεργία της 3ης Οκτωβρίου⁵¹. Ωστόσο, πιστά στις στρατηγικές και τα οράμα-

50. Μια συμβολική φωτογραφία που απθανατίζει εκείνο το σύντομο στιγμή-ότιπο ήταν εκείνη του David Fernández του CUP και του Xavier Domènech των comuns πιασμένοι χέρι-χέρι σε μια διαδήλωση στην Plaça Catalunya.

51. «CCOO y UGT llaman a participar en el paro general en Catalunya.» El Periódico, 2 Οκτωβρίου 2017 <http://www.elperiodico.com/es/economia/20171002/paro-general-cataluna-referendum-ugt->

τά τους για λαϊκή κυριαρχία, συνέχισαν να απορρίπτουν μια Μονομερής Κήρυξη Ανεξαρτησίας (DUI). Όμως, η ισχνή πιθανότητα δημιουργίας ενός δημοκρατικού μετώπου ενάντια στον Rajoy σε όλο το ισπανικό κράτος υποχώρουσε. Το καταλανικό κίνημα –κοιτώντας όλα τα γεγονότα μέσα από ένα αυξανόμενο μανιχαϊκό πρίσμα– συνέχισε το εγχείρημά του εξαναγκασμού σε λήψη αποφάσεων. «Το να ζεις σημαίνει να επιλέγεις πλευρά», όπως το έθεσε ένα σύνθημα του CUP. Η Colau κι ο Iglesias ξέμειναν σε έναν παράξενο κι αυξανόμενο μη-βιώσιμο μη-τόπο, δεχόμενοι επιθέσεις εξίσου από καταλανούς κι ισπανούς εθνικιστές, και χωρίς μια εφικτή βραχυπρόθεσμη ή μεσοπρόθεσμη λύση στην κρίση απόσχισης.

Και DUI και 155

Με το κίνημα να συνεχίζει και την ισπανική κυβέρνηση να απορρίπτει όλες τις εκκλήσεις για διάλογο, ο Puigdemont ανήσυχος προσέγγισε τη διακήρυξη ανεξαρτησίας, κάνοντας τη μια τακτικίστικη πιρουέτα μετά την άλλη. Ο Rajoy ήταν έτοιμος να αδράξει το κλομπ της πολιτικής του δεινότητας: ανάκληση της καταλανικής αυτονομίας και της τοπικής δημοκρατίας μέσω μιας άνευ προηγουμένου επίκλησης του συνταγματικού άρθρου 155. Την τελευταία εβδομάδα του Οκτωβρίου συνέβησαν και τα δύο. Η Καταλανική Δημοκρατία διακηρύχτηκε την Παρασκευή, το σαββατοκύριακο πήρε ρεπό, κι είχε εξαφανιστεί ως τη Δευτέρα το πρωί, εκτός από τις καρδιές εκατομμυρίων καταλανών, με έναν εξ αυτών να βρίσκεται ικέτης στις Βρυξέλλες.

Όταν ο Iglesias κι η Colau υπερασπίστηκαν το δικαίωμα των καταλανών να αποφασίσουν, δεν επέλεξαν μόνο την πλευρά του 43%-51% των εγγεγραμμένων καταλανών ψηφοφόρων που στήριξαν την ανεξαρτησία στις διάφορες δημοσκοπήσεις, αλλά και την πλευρά του 82% των καταλανών και του 57% των ισπανών ψηφοφόρων που υποστήριζαν ένα συμφωνηθέν δημοψήφι-

σμα, ένα από κοινού συμφωνημένο και νομικά δεσμευτικό δημοψήφισμα⁵². Μετά το δημοψήφισμα και απευθυνόμενοι σε αυτή την πλειοψηφία, το σύνθημά τους έγινε «ούτε DUI ούτε 155». Όμως αυτή η ίδια η πλειοψηφία διαλυόταν, το κέντρο στένευε, ιδίως όταν τόσο η DUI όσο και το 155 έγιναν πραγματικότητα.

Οι δημοσκοπήσεις υποδεικνύουν πως η πλειοψηφία τάσσεται τόσο ενάντια στη DUI (58%) όσο και στο άρθρο 155 (56%), όμως αυτοί που τάσσονται ταυτόχρονα ενάντια και στα δύο αποτελούν μόνο το 20%⁵³. Στο πολιτικό πεδίο, η πλειοψηφία του Iglesias και της Colau είχε τώρα εξαφανιστεί, και ο χώρος για ελιγμούς περιορίστηκε δραστικά λόγω της πώλωσης. Παρά τις συλλήψεις ενός μεγάλου αριθμού καταλανών πολιτικών και την επικείμενη ποινικοποίηση του CUP, το μπλοκ της ανεξαρτησίας αφοσιώθηκε στην κάθοδο στις επιβεβλημένες περιφερειακές εκλογές της 21ης Δεκεμβρίου. Τα κόμματα του βραχύβιου δημοκρατικού μετώπου τώρα έχουν διαιρεθεί στο εσωτερικό τους και δεν μπορούν να λάβουν πρωτοβουλίες. Η ριζοσπαστική σεπαρατιστική αριστερά επιβεβαιώνει: η πρωτοβουλία για λαϊκή κυριαρχία τώρα τάσσεται με τον δρόμο. Όμως, η αναφορά «στον δρόμο» αναφέρεται στο κίνημα ανεξαρτησίας και όχι στις λαϊκές τάξεις. Οι λαϊκές τάξεις, όπως θα δούμε, είναι διχασμένες πάνω στο εθνικό ζήτημα, παρά ενωμένες γύρω από το κοινωνικό ζήτημα. Αυτό ήταν το αποτέλεσμα της διπλής εθνικιστικής μετατροπής της δημοκρατίας σε όπλο.

Η Καταλονία Διαιρεμένη

Η ειρηνική ανταρσία της καταλανικής κυβέρνησης και η βίαιη καταστολή της από την ισπανική κυβέρνηση παρήγαγε μια πρωτόγνωρη πώλωση στις καθημερινές ζωές των περισσότερων αν-

52. «El apoyo a la independencia baja hasta el 33% en Cataluña», El Mundo, 30 Οκτωβρίου 2017, <http://www.elmundo.es/cataluna/2017/10/30/59f63942468aeb755c8b4678.html>.

53. La Vanguardia, 6 Νοεμβρίου 2017.

θρώπων, χειροπιαστή παρόλα αυτά στις διάφορες μικρολεπτομέρειες των καθημερινών αλληλεπιδράσεων. Ακόμη και μια απλή, ουδέτερη δήλωση των γεγονότων εκ μέρους μου σε ένα μαγαζί –«ώστε κηρύξαν ανεξαρτησία»– απαντήθηκε με μια αγχώδη ουδετερότητα από τους υπόλοιπους καταναλωτές στις 27 Οκτωβρίου. Πολλοί δεν τολμούσαν να εκφράσουν δημοσίως τη γνώμη τους. Ένας φίλος μου –δεν ήταν υπέρ της ανεξαρτησίας– δέχθηκε απειλές για τη ζωή του από ισπανούς συνδικαλιστές επειδή επέκρινε την ισπανική καταστολή του δημοψηφίσματος μιλώντας σε διεθνή μίντια. Οι ισπανοί εθνικιστές έχουν ενθαρρυνθεί σε όλη τη χώρα κι η φασιστική βία στους δρόμους έχει αυξηθεί. Οικογενειακές σχέσεις εντάθηκαν ή χειροτέρευαν. Ένα σχόλιο που γράφτηκε στο facebook ενός φίλου, απηχώντας σε πολλούς, έλεγε πως: «Το χειρότερο πράγμα που μπορείς να πεις σε πολλούς σεπαρατιστές είναι πως νιώθεις ότι δεν μπορείς να εκφράσεις τη γνώμη σου. Νευριάζουν αμέσως. Ναι, φοβάμαι»⁵⁴. Η πολιτική σύγκρουση μεταξύ της καταλανικής και της ισπανικής κυβέρνησης χάραξε μια βαθιά πληγή σε μια κοινωνία όπου ήδη υπήρχαν πολλές διαφωνίες.

Σε αντίθεση με τους ισχυρισμούς της φιλελεύθερης ευρωπαϊκής γνώμης, οι δυνάμεις της καταλανικής ανεξαρτησίας δεν εκφράζουν εθνικιστικά-σωβινιστικά αισθήματα με τον ίδιο τρόπο που εκφράστηκαν στην επίσημη εκστρατεία για το Brexit. Στην επίσημη ρητορεία του, ο καταλανικός εθνικισμός δεν αποκλείει ανθρώπους –και σε όλο το εύρος του πολιτικού φάσματος ακούς ορισμούς του τύπου «καταλανοί» είναι «όσοι μιλούν καταλανικά» ή ακόμη και «όλοι οι κάτοικοι της Καταλονίας». Ορίζοντας την Καταλονία ως «γη μετανάστευσης», ο δημογράφος Andreu Domingo που τάσσεται υπέρ της ανεξαρτησίας κάνει συγκρίσεις με το Αμερικάνικο Όνειρο: «καταλανός είναι όποιος ζει κι

54. Αυτή η ανησυχία απέναντι στην κριτική αποκαλύπτει μια ορισμένη ανασφάλεια του εθνικιστικού σχεδίου, πολύ μακριά από τις ιδανικούς προλετάριους επαναστάτες του Μαρξ, οι οποίοι «συνεχώς ασκούν κριτική στους εαυτούς τους, συνεχώς διακόπτουν την ίδια την πορεία τους, επιστρέφουν σε ό,τι φαινομενικά έχουν κατορθώσει, για να ξεκινήσουν από την αρχή.» Μαρξ, 18th Μηνυαίρ.

εργάζεται στην Καταλονία και θέλει να γίνει καταλανός». Φυσικά, τέτοιες δηλώσεις όχι μόνο ρομαντικοποιούν την αμερικάνικη ιστορία, αλλά προδίδουν επίσης την πραγματικότητα αυτού που το σωματείο μεταναστών μικροπωλητών δρόμου στη Βαρκελώνη αποκαλεί «την αποικιακή και ρατσιστική Καταλονία που μας αποκλείει, μας κυνηγάει και μας τιμωρεί επειδή έχουμε διαφορετικό χρώμα δέρματος, μιλάμε διαφορετική γλώσσα, πιστεύουμε σε διαφορετική θρησκεία κι έχουμε διαφορετική νοοτροπία»⁵⁵. Όμως πράγματι εκφράζει την *mainstream* πολυπολιτισμικότητα της καταλανικής ταυτότητας. Στην πραγματικότητα, τη μόνη ευρεία υλοποίηση δεξιών-λαϊκιστικών ξενοφοβικών μέτρων στην Καταλονία υιοθέτησε ο πρώην δήμαρχος της Μπανταλόνα, ο μόνος αξιωματούχος του PP που κατέλαβε κυβερνητικό αξίωμα σε μεγάλη καταλανική πόλη. Η καταλανική ταυτότητα σπάνια αποκλείει, με τις δημοσκοπήσεις να προτείνουν πως τα 3/4 του καταλανικού πληθυσμού νιώθει τόσο ισπανός όσο και καταλανός, με μόλις το 19% να νιώθει αποκλειστικά καταλανός⁵⁶. Ωστόσο, ακόμη κι αν οι κριτικές του ευρωπαϊκού φιλελευθερισμού αποτυγχάνουν στον στόχο τους αναφορικά με τον καταλανικό εθνικισμό, εξίσου αποτυχημένη είναι κι η περιγραφή της αριστεράς για το κίνημα ανεξαρτησίας ως λαϊκού και από τα κάτω.

Στην πραγματικότητα, οι ισχυρότεροι δείκτες πρόβλεψης στάσεων υπέρ της ανεξαρτησίας είναι η καταλανική οικογένεια και η τάξη. Αναλύοντας τη δημοσκόπηση του Ιουνίου 2017 που διενεργήθηκε από τη δημόσια εταιρεία δημοσκοπήσεων της Καταλονίας, CEO, ο Kiko Llaneras δείχνει πως μόνο το 29% όσων βγάζουν 900-1.200€ τον μήνα στηρίζουν την ανεξαρτησία, ενώ σε όσους βγάζουν 1.800-4.000€ το ποσοστό ανέρχεται σε 53-

55. Το γράμμα του πλανόδιου πωλητή που υποστηρίζει κριτικά το κίνημα της ανεξαρτησίας αξίζει τον κόπο να το διαβάσει κανείς ολόκληρο. Για τα παραλειπόμενα του κινήματος, δες Carlos Delclos, «The Street Syndicate: Re-organizing Informal Work», Roar Magazine.

56. «La mayoría de catalanes es favorable a que se convoquen elecciones», El País, 30 Οκτωβρίου 2017.

55%⁵⁷. Μεταξύ εκείνων που δηλώνουν πρόβλημα στην πληρωμή του ενοικίου τους, η στήριξη της ανεξαρτησίας λαμβάνει 29%, ενώ το 51% όσων «ζουν άνετα» θέλουν καταλανικό κράτος. Οι οικογενειακοί δεσμοί αποτελούν ακόμη ισχυρότερο δείκτη. Την ανεξαρτησία στηρίζουν το 12% όσων γεννήθηκαν σε άλλες περιοχές της Ισπανίας, το 25% όσων γεννήθηκαν στο εξωτερικό και το 29% όσων γεννήθηκαν από μη-καταλανούς γονείς. Πλειοψηφία υπέρ της ανεξαρτησίας βρίσκουμε μόνο μεταξύ εκείνων που κι οι δυο γονείς τους είναι καταλανοί (62%), με το υψηλότερο ποσοστό (75%) μεταξύ εκείνων που τόσο οι γονείς τους όσο κι οι παππούδες κι οι γιαγιάδες τους γεννήθηκαν στην Καταλονία. Η εικόνα γίνεται ακόμη περισσότερο ξεκάθαρη όταν κοιτάζουμε τη διασταύρωση μεταξύ των οικογενειακών ριζών και του εισοδήματος:

Η Καταλονία διαιρεμένη κατά τάξη και καταγωγή						
Ποσοστό των Καταλανών υπέρ της ανεξαρτησίας κατά καταγωγή και εισόδημα						
Τόπος γέννησης	Εισόδημα					
	<900€	900-1200€	1200-1800€	1800-2400€	2400-4000€	>4000€
Καταλονία (γονείς και παππούδες/γιαγιάδες)	54	70	76	88	81	74
Καταλονία (γονείς, όχι παπούδες/γιαγιάδες)	50	52	64	59	80	64
Καταλονία (μόνο μπτέρα ή πατέρας)	54	29	49	67	61	60
Καταλονία (γονείς γεννημένοι εκτός Καταλονίας)	29	19	18	40	24	42
Γεννημένοι στο εξωτερικό	24	11	38	35	14	
Γεννημένοι σε άλλη περιοχή της Ισπανίας	7	12	8	23	22	9

*Σημείωση: Το δείγμα είναι μικρό και δεν μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα
 Πηγή: CEO, 2017, Πίνακας: Προσαρμογή δική μας από Kiko Llaneras/El País

Όπως βλέπουμε, μεταξύ εκείνων με καταλανικό οικογενειακό υπόβαθρο, η στήριξη της ανεξαρτησίας αυξάνεται ανάλογα με το εισόδημα, ενώ η στήριξη της ανεξαρτησίας είναι χαμηλότερη μεταξύ εκείνων που γεννήθηκαν αλλού στην Ισπανία και βγάζουν

57. «El apoyo a la independencia tiene raíces económicas y de origen social», El País, 28 Σεπτεμβρίου 2017.

λιγότερα από 900€ τον μήνα⁵⁸. Πέρα από την «τρίοικα της καταστολής» (PP, PSC και Ciudadanos), το μόνο κόμμα που επιδιώκει να εκπροσωπήσει αυτή την κατηγορία παραδοσιακών σοσιαλδημοκρατών και κομμουνιστών ψηφοφόρων είναι το Podem/Catalunya en Comú.

Για όσους παρατηρούν τις εξελίξεις από το εξωτερικό, οι πιο εμφανείς διαιρέσεις που δημιουργήθηκαν στην καταλανική κοινωνία είναι αυτή μεταξύ απλών καταλανών και μεγάλων εταιρειών που μετεγκαταστάθηκαν στην υπόλοιπη Ισπανία, και αυτή μεταξύ προοδευτικού, ρεπουμπλικάνικου κινήματος ανεξαρτησίας και ντόπιων ισπανών εθνικιστών, μεταξύ των οποίων μια πχηρή μειονότητα ορκίζεται σε φρανκικές σημαίες και χαιρετάει ναζιστικά. Όμως, οι σημαντικότερες δημογραφικές διαιρέσεις που πρέπει να σημειωθούν είναι μεταξύ καταλανών και μη-καταλανών, και μεταξύ εργατικής τάξης και μεσαίων τάξεων.

Ακριβώς όπως η εκστρατεία υπέρ του «lexit» (left-exit) στη Βρετανία έπρεπε να αγνοήσει τα συμφέροντα του μεγάλου τμήματος των ευρωπαίων μεταναστών της εργατική τάξης, έτσι και ο καταλανικός αυτονομισμός διαπίστωσε ότι το πρόγραμμά του για εθνική κυριαρχία έρχεται σε αντίφαση με το ζήτημα της ταξικής σύνθεσης, ιδίως αν αναλογιστούμε την ετερογένεια των λαϊκών τάξεων. Μακριά από τα όνειρα αναπαράστασης του ισπανικού εμφυλίου πολέμου που κάνουν πολλοί αριστεροί παρατηρητές στο εξωτερικό, η Καταλονία έχει βιώσει ανυπέρβλητα εμπόδια στα εγχειρήματα αλληλεγγύης που αναπτύχθηκαν με διάφορους τρόπους από τα PAH, 15M και Barcelona en Comú. Όπως έχουμε δει, οι ρίζες της διαδικασίας ανεξαρτησίας δεν βρίσκονται τόσο σε κοινωνικές όσο σε πολιτικές δυσαρέσκεις. Με άλλα λόγια, ο καταλανικός αγώνας για την ανεξαρτησία δεν αποτελεί την πολιτικοποίηση και την έκφραση κοινωνικών προβλημάτων, αλλά την κοινωνικοποίηση των πολιτικών προβλημάτων. Για να συμβεί

58. Το BBC Mundo έφτιαξε ένα σύντομο αλλά αποκαλυπτικό πορτραίτο των κατοίκων της φτωχής γειτονιάς Ciutat Meridiana της Βαρκελώνης.

αυτό, τα κοινωνικά προβλήματα αναγκαστικά επισκιάστηκαν και παραποιήθηκαν εντός της διαδικασίας ανεξαρτησίας, και το διαταξικό εγχείρημα της καταλανικής ανεξαρτησίας πουλήθηκε στο κοινό ως λύση στα προβλήματα της οικονομικής κρίσης και της κρίσης εκπροσώπησης. Δεν αποτελεί έκπληξη που τα νοσηρά συμπτώματα αφθονούν.

Δεν Μπορείς να Ζήσεις με Καταλανισμό

Η προσπάθεια (επαν)εγκαθίδρυσης της πολιτικής κυριαρχίας στρέφει την προσοχή μας στα επιτελικά ύψη της κυβέρνησης και στο θέατρο της αστικής πολιτικής. Όλα τα βλέμματα στρέφονται στα κόμματα που ίσως μετασχηματίσουν τη μεσοβασιλεία σε ένα νέο *regnum*, και οι ανήσυχες ενέργειες της στιγμής επέδρασαν για χάρη του (ή επί του) εκλεκτού ηγέτη τους. Το καταλανικό κίνημα βρήκε τον ηγέτη του στο πρόσωπο του Puigdemont, και δεν αποτελεί έκπληξη το προς τα πού ο Puigdemont οδήγησε το κίνημα. Όμως η μεσοβασιλεία χαρακτηρίζεται από μη κυβερνησιμότητα – δημιουργεί ένα ρήγμα στον πολιτικό χρόνο, ένα άνοιγμα για ριζοσπαστική αλλαγή. Αυτό το άνοιγμα εξαρτάται αποκλειστικά από τη θέληση του λαού να αναλάβει ρίσκα, τη δύναμη των δεσμών αλληλεγγύης του, και την επιτακτική ανάγκη των συλλογικών αναγκών κι επιθυμιών του. Στο κίνημα των CDR, αυτά αποδείχτηκαν ισχυρά. Όμως, από τη στιγμή που στόχος του κινήματος υπήρξε η εθνική κυριαρχία κι όχι η λαϊκή αυτονομία, η πρωτοβουλία βρίσκεται στα χέρια της κυβέρνησης. Και η κυβέρνηση παρέδωσε τα όπλα χωρίς αντίσταση. Οι αιτίες εκτείνονται από την αδυναμία διεκδίκησης πολιτικής κυριαρχίας, στην έλλειψη συμμάχων και τη σύνθεση του ίδιου του κινήματος.

Παρά τις επικλήσεις για πολιτική κυριαρχία, το μόνο που κατάφερε το δημοψήφισμα ήταν μια θεαματική επίδειξη γνώμης και θέλησης. Η ανεξαρτησία απαιτεί μια κυβέρνηση που έχει τον έλεγχο επί της επικράτειάς της και την ικανότητα να τον υπερασπιστεί –ή να βρίσκεται υπό την προστασία ισχυρών εθνών. Από

αυτές τις προϋποθέσεις, μόνο μια εκπληρώθηκε στην Καταλονία. Στο δημοψήφισμα, 2,3 εκατομμύρια κατάφεραν και ψήφισαν παρά την ολική κινητοποίηση της Guardia Civil. Η Ισπανία δεν κατάφερε να ασκήσει αποτελεσματικό έλεγχο σε όλη την Καταλονία. Αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει αφετηριακό σημείο για μια ευρύτερη αποκαθήλωση της ισπανικής πολιτικής κυριαρχίας επί της Καταλονίας, καθώς ο καταλανισμός είναι πολύ ισχυρός εντός των δημόσιων θεσμών, και καθώς η κοινωνία πολιτών και τα κοινωνικά κινήματα στην Καταλονία είναι πολύ καλά οργανωμένα για τα σύγχρονα πρότυπα. Θεωρητικά, το άρθρο 155 θα μπορούσε να είχε τεθεί υπό έμπρακτη αμφισβήτηση μέσω μαζικής ανυπακοής τόσο στον δρόμο όσο και στους θεσμούς. Όμως, η Καταλονία δεν είχε την ικανότητα να αμυνθεί. Η Ισπανία, παρότι ανίκανη να ελέγξει την περιοχή, μπορούσε να συλλάβει την καταλανική κυβέρνηση ή να την καταστήσει μη-λειτουργική. Στη βάση της λαϊκής αυτονομίας, η Καταλονία ίσως είχε υπάρξει ικανή να καταστήσει ανίκανη την ισπανική πολιτική κυριαρχία, χωρίς να συγκροτήσει μια καταλανική πολιτική κυριαρχία. Όμως, χωρίς να τολμήσει να διέλθει τη φάση της αναποφασιστικότητας, το καταλανικό εγχείρημα για πολιτική κυριαρχία δεν μπόρεσε να πραγματοποιήσει την ίδια του την πλειοψηφία, και τελικά υποτάχθηκε στην υπάρχουσα νομιμότητα.

Για τον Puigdemont, ποτέ δεν προβλεπόταν μια τέτοια εξέλιξη, τόσο λόγω του φόβου της ρήξης με τη νομιμότητα, όσο και λόγω της πίστης του πως η ΕΕ θα παρενέβαινε να τον διασώσει. Όλο τον Οκτώβριο, ο Puigdemont, από αφέλεια ή ηλιθιότητα, εκλιπαρούσε την ΕΕ να μεσολαβήσει στις συζητήσεις με τον Rajoy. Αν η ΕΕ έκανε κάτι τέτοιο, θα σήμαινε ότι αναγνώριζε το ζήτημα ως διπλωματικό κι όχι ως εσωτερικό της ισπανικής δικαιοδοσίας, θα σήμαινε δηλαδή την εκ των πραγμάτων αναγνώριση της Καταλονίας ως πρωτο-κρατικού παράγοντα. Αυτή υπήρξε η αντιμετώπιση που η ΕΕ με χαρά εφάρμοσε σε περιοχές που αποσχίστηκαν στην περιφέρειά της όπως το Μαυροβούνιο, το Κόσοβο και η Σλοβενία (με τόση χαρά που στην πραγματικότητα κάνει δεκτά τα δυνητικά νέα κράτη-μέλη υιοθετώντας αυστηρά κριτήρια

όσον αφορά την υποστήριξη των δικαιωμάτων των μειονοτήτων και της δημοκρατίας –το άρθρο 7 της Συνθήκης της Λισαβώνας και τα Κριτήρια της Κοπεγχάγης). Όμως, η σκέψη πως η ΕΕ θα αντιμετώπιζε με παρόμοιο τρόπο την Καταλονία –ενάντια στα εκφρασμένα συμφέροντα ενός κράτους-μέλους της ΕΕ με δικαίωμα βέτο– αποτελεί ευσεβή πόθο. Αν η ΕΕ δεν σεβάστηκε τα αποτελέσματα των εκλογών του Ιανουαρίου του 2015 και του δημοψηφίσματος του Ιουλίου στην Ελλάδα, γιατί να ανταποκρινόταν διαφορετικά στο καταλανικό δημοψήφισμα; Πράγματι, πολύ πριν το δημοψήφισμα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έδωσε ξεκάθαρο σήμα πως η Καταλονία θα έπρεπε να καταθέσει εκ νέου αίτηση για συμμετοχή στην ΕΕ και την ευρωζώνη. Η ΕΚΤ επέμενε πως ενώ μια ανεξάρτητη Καταλονία θα διατηρούσε ως νόμισμα το ευρώ, η απώλεια της επίσημης ιδιότητας μέλους θα σήμαινε τον αποκλεισμό της πρόσβασης των καταλανικών τραπεζών στη ρευστότητα των κεντρικών τραπεζών, κάτι που θα σήμαινε πως μεγάλες τράπεζες και εταιρείες θα μεταφέραν τα διοικητικά τους κέντρα (αν όχι και τις λειτουργίες τους) εκτός Καταλονίας.

Στην Καταλονία, όπως και αλλού, ο όρος «πολιτική κυριαρχία» έχει μετατραπεί σε κενό σημαίνον για την άρση της αβεβαιότητας της μεσοβασιλείας, σε επιβεβαίωση της ανάγκης να «πάρουμε ξανά τον έλεγχο». Το σημαίνον θα παραμένει κενό όσο αποτελεί επιφάνεια προβολής και πανάκεια αντί πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά εφικτό σχέδιο για την καθιέρωση πολιτικής κυριαρχίας. Οι καταλανοί δεν μπορούν να ζήσουν με καταλανισμό⁵⁹, και τα όρια της διαδικασίας ανεξαρτησίας πρέπει να βρεθούν στον τρόπο που η Καταλονία παράγει τα προς το ζην, βαθιά ενσωματωμένη όπως είναι στις ευρωπαϊκές αγορές και στις παγκόσμιες μεταναστευτικές ροές. Και η πολιτική κυριαρχία των μικρών κρατών περιορίζεται βαθιά από το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο και την ΕΕ –ακόμη κι αν αποσπαστεί για να

59. Εδώ αναφέρομαι στο σχόλιο του Μαρξ στο Κεφάλαιο ότι «ο Μεσαιώνας δεν μπορούσε να ζήσει με καθολικισμό, ούτε και ο αρχαίος κόσμος με πολιτική.» Μαρξ, Capital, vol. 1, σελ.176.

συνδεθείς με την εξωτερική της περιφέρεια. Πώς μπορεί κανείς να ξεμπλέξει από την ΕΕ και τον παγκόσμιο χρηματοπιστωτισμό, και πώς να ζήσει εκτός, αλλά μολαταύτα εντός της σφαίρας συμφέροντος μιας οιονεί αυτοκρατορίας, στα όρια των παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών ροών; Τέτοια ερωτήματα έχουν παραμείνει σταθερά εκτός της ατζέντας του mainstream κινήματος ανεξαρτησίας της μεσαίας τάξης. Ακόμη και τώρα, μετά από τη σθεναρή επιβεβαίωση εκ μέρους της ΕΕ του δικαιώματος του Rajoy «να αποκαταστήσει τη συνταγματική τάξη» στην Καταλονία, υπάρχουν μηνύματα που κυκλοφορούν στις WhatsApp ομάδες των CDR που λένε πως αν κερδίσει το μπλοκ της ανεξαρτησίας στις επρχόμενες περιφερειακές εκλογές, η ΕΕ θα πάρει την πλευρά της Καταλονίας. Η ανικανότητα να τεθούν αυτά τα ερωτήματα κι η επιμονή της ελπίδας πως η ΕΕ θα παρέμβει για να σώσει την Καταλονία, κατειδεικνύουν την άρνηση μιας αμήχανης αλήθειας: το κόστος, ιδίως για τη μεσαία τάξη, μιας σύγκρουσης με την ΕΕ. Τόσο η αλήθεια όσο κι η άρνησή της υποδεικνύει τα όρια της ταξικής βάσης του κινήματος ανεξαρτησίας· η μεσαία τάξη αποκαλύπτεται πως αποτελεί τόσο όρο για τη δυνατότητα ύπαρξης του κινήματος ανεξαρτησίας, όσο και όρο για το ανέφικτο της ανεξαρτησίας.

Η πολιτική της εθνικής κυριαρχίας δεν αφηγείται πάντα τον αγώνα της με επικό τρόπο, όμως όταν το κάνει, τείνει να είναι δονκιχωτική. Για τον παρατηρητή, το αποτέλεσμα είναι πάντα γελοίο, όμως μόνο ο κυνικός παρατηρητής γελάει χωρίς να κλαίει. Εξυψωμένες αρχές οπλισμένες μόνο με αδύναμα μα εμψυχωτικά όπλα –πλειοψηφία, κοινή γνώμη– συγκρούονται με μια σκληρή και ψυχρή πραγματικότητα. Δραματικές ομιλίες, έντονες διαπραγματεύσεις και τακτικίστικες ανοησίες ακολουθούνται από τη συνθηκολόγηση, την υποχώρηση ή τη συντριπτική ήττα. Μερικοί πιστεύουν πως η χωρίς ερείσματα δύναμη των δημοκρατικών εντολών ίσως μεταπείσει την ισχυρή ΕΕ, άλλοι πιστεύουν πως η καλοσύνη της ΕΕ θα τους σώσει από το κράτος, και άλλοι πιστεύουν ξανά πως το κράτος μπορεί εύκολα να πειθαρχήσει το παγκόσμιο κεφάλαιο. Η αριστερά τείνει να είναι περισσότερο υλιστική, όμως σπάνια γίνεται ο ήρωας.

Οι Σάντσο της Ριζοσπαστικής Υποστήριξης της Ανεξαρτησίας

Ενώ η κοινή γνώμη στην Καταλονία τοποθετείται περισσότερο στα αριστερά συγκριτικά με την πλειοψηφία της υπόλοιπης Ευρώπης, είναι διχασμένη επί του εθνικού ζητήματος, κι η ριζοσπαστική σεπαρατιστική αριστερά έμεινε να παίξει τον Σάντσο Πάντσα στον Δον Κικώτη του JxSi. Από αδυναμία, ο Σάντσο προσπαθεί να προσφέρει τη λαϊκή πλευρά του ευρύτερου προγράμματος για εθνική κυριαρχία. Προσφέρει στον Δον Κικώτη ασεβείς συμβουλές και προσπαθεί να τον «σπρώξει», ενώ ταυτόχρονα ετοιμάζεται να πάρει τη θέση του. Ενώ ο Puigdemont ετοιμαζόταν να υποχωρήσει στις 26 Οκτωβρίου, οι συγκεντρωμένοι στην Arc de Triomf κραύγαζαν «προδότη», έτοιμοι να προστατεύσουν την καταλανική κυβέρνηση σε περίπτωση ισπανικής αστυνομικής παρέμβασης. Όμως, η διαδρομή του δεν εξέπληξε την καταλανική αριστερά. Όπως έδειξαν πολλοί, η συνθηκολόγηση του Puigdemont, ο φόβος της ρήξης κι οι αυταπάτες του για την ΕΕ, μαρτυρούν την πολιτική του και την εκλογική του βάση. Μερικοί αριστεροί ξεθάψαν ένα ιδιαίτερα εύστοχο απόσπασμα από τη 18η Μπρυμαίρ του Μαρξ:

Αν σκεπτόταν στα σοβαρά την ειρηνική διαδήλωση, ήταν ηλίθιο να μην προβλέψει πως θα της γινόταν πολεμική ύποδοχή. Αν απόβλεπε στην πραγματική μάχη ήταν πρωτάκουστο να παρατήρει τα όπλα που μ' αυτά έπρεπε να δώσει τη μάχη. Μα οι επαναστατικές απειλές των μικροαστών και των δημοκρατικών αντιπροσώπων τους είναι άπλες απόπειρες για εκφοβισμό του αντιπάλου. Και όταν χώθηκαν μέσα σε ένα αδιέξοδο, όταν είχαν πια εκτεθεί τόσο που να είναι αναγκασμένοι να πραγματοποιήσουν τις απειλές τους, τότε αυτό γίνεται μέ ένα αμφίβολο τρόπο, που δεν αποφεύγει τίποτα άλλο τόσο πολύ όσο τα μέσα για την εκπλήρωση του σκοπού και προσπαθεί να βρει προσχήματα για να ηττηθεί. Η ηχηρή ουβερτούρα που προάγγελλε

τη μάχη, καταντάει σιγανό μουρμούρισμα σαν έρθει η στιγμή που πρέπει να αρχίσει η μάχη. Οι ηθοποιοί παύουν να παίρνουν τον εαυτό τους στα σοβαρά, και η δράση του έργου ατονεί ολότελα, όπως ένα φουσκωμένο μπαλόνι που το τρυπούν με μια βελόνα.

(Καρλ Μαρξ, Η 18η Μπρυμαίρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη, εκδόσεις Θεμέλιο, σελ. 63-64)

Όμως, γιατί η καταλανική αριστερά συμμαχισε με τη ντόπια αστική τάξη αν γνώριζε πως τελικά η τελευταία θα την πουλήσει; Για τον Μαρξ, τέτοιες τακτικίστικες συμμαχίες υπήρχαν για να σπάνε, επειδή πίστευε πως το λαϊκό κίνημα θα ήταν τελικά νικηφόρο χωρίς αυτές. Ωστόσο, αν το καταλανικό κίνημα αποκοβόταν από τους μικροαστούς και αστούς ηγέτες και τις ταξικές εκλογικές τους βάσεις, θα αποδυναμωνόταν σοβαρά. Όπως έχουμε δει, οι λαϊκές τάξεις στην Καταλονία δεν είναι απλώς διχασμένες επί του εθνικού ζητήματος, αλλά επίσης εξαιρετικά εναντίον του. Πολλοί έχουν συγγενείς στην υπόλοιπη Ισπανία, πολλοί μιλούν ισπανικά και όχι καταλανικά, και πολλοί απλώς δεν επιθυμούν ή δεν καταφέρνουν να βρουν μια θέση στη συγκινησιακή και φαντασιακή κοινότητα των καταλανών. Είτε αυτά τα καθημερινά συμφέροντα αρθρώνονται στη γλώσσα του ισπανικού εθνικισμού ή στην εγκάρσια γλώσσα των *els comuns* είτε όχι, πρόκειται για ανθρώπους που δεν μπορεί να τους κερδίσει εύκολα η καταλανική ανεξαρτησία. Αν είχε οργανωθεί μια πλατφόρμα υπέρ της ανεξαρτησίας κατά μήκος ταξικών κι όχι εθνικών γραμμών, θα ήταν εύλογο να αναμένουμε πως οι αντικαπιταλιστές του CUP θα συμμετείχαν εκεί αντί να συμμαχήσουν με το παραδοσιακό κόμμα του καταλανικού κεφαλαίου. Η σεπαρατιστική αριστερά δεν κατάφερε να οικοδομήσει την κοινωνική πλειοψηφία που ήταν αναγκαία για τη ρήξη, χωρίς να συμμαχήσει με μεγάλα τμήματα των καταλανικών μεσαίων κι ανώτερων τάξεων. Όπως και η πολιτική τους ηγεσία, μπορούμε να φανταστούμε πως οι τάξεις αυτές έπεσαν εύκολα θύμα των απειλών περί φυγής κεφαλαίου και έξοδο από την ΕΕ. Περαιτέρω, η στρατηγική του CUP για επίτευξη ανεξαρτη-

σίας μέσω μιας ανοιχτής πάλης προϋποθέτει πως πολλοί καταλανοί της μεσαίας τάξης θα μπορούσαν να ριζοσπαστικοποιηθούν μέσω του βιώματος της ανοιχτής πάλης και του ξεπουλήματος των αστών πολιτικών. Ως τώρα, με τις δημοσκοπήσεις να δίνουν στο CUP 6-8% της ψήφου (μια επανάληψη του, ή επιστροφή στο, 2015), η ιδέα πως η μεσαία τάξη ίσως ρισκάρει τη σχετική της άνεση για τη γέννηση ενός κράτους φαίνεται να απορρίπτεται αποφασιστικά, για καθόλου αναπάντεχους λόγους.

Η διαταξική συμμαχία στάθηκε εμπόδιο στην ανάπτυξη ενός συνεκτικού κοινωνικοοικονομικού οράματος που θα προσέλκυε κόσμο και ίσως τον κινητοποιούσε γύρω από το συγκεκριμένο πολιτικό περιεχόμενο ενός «κοινωνικού δημοκρατικού κράτους», όχι γύρω από την επική αφήγηση της καταλανικής εθνικής ανεξαρτησίας. Ο στόχος της εξώθησης σε κοινωνική πόλωση μέσω πολιτικής δράσης ήταν να δημιουργηθούν οι συνθήκες για λαϊκή κυριαρχία και αριστερή ηγεμονία, όμως το ίδιο το εγχείρημα υπονόμωσε έναν ουσιαστικό όρο της λαϊκής κυριαρχίας και της αριστερής ηγεμονίας: την πολιτική ταξική σύνθεση του ετερογενούς προλεταριάτου της Καταλονίας. Θα μπορούσαμε να πούμε, παραφράζοντας τον Μαρξ, πως ο Σάντσο μολύνθηκε από την πολύχρονη επαφή του με τον Δον Κικώτη, ώστε αποτυγχάνει να δει πως το «καθήκον» του, ο «προορισμός» του, δεν είναι τίποτα άλλο παρά αποτέλεσμα της πίστης του σε βαριές πολιτικές συμβάσεις εθνικής κυριαρχίας;

Δεδομένου του ιστορικού ρομαντισμού της ριζοσπαστικής Καταλονίας και την εμπειρία του πρόσφατου ελληνικού αγώνα ενάντια στην ΕΕ, είναι κατανοητό πως πολλοί από την αριστερά στο εξωτερικό έφτασαν να πιστεύουν την εκδοχή του Σάντσο, αυτή της επικής αφήγησης: πως η κρίση απόσχισης θα άνοιγε τον δρόμο για την ανοικοδόμηση ενός κοινωνικού, αντικαπιταλιστικού, ριζοσπαστικού δημοκρατικού καταλανικού κράτους. Όμως, «λαϊκή κυριαρχία» χωρίς λαϊκή εξουσία αποτελεί απλώς κυρίαρχο κράτος, και διαιρώντας τις λαϊκές τάξεις γύρω από το εθνικό ζήτημα, ο καταλανικός σεπαρατισμός κι η ισπανική αντίδραση υπονόμωσαν τους όρους για τη λαϊκή εξουσία στον αγώνα

για την πολιτική κυριαρχία. Η πολιτική αριστερά και η κοινωνία πολιτών θα ήταν ισχυρές σε αυτό το νέο κράτος, αλλά, εκτός αν πιστεύει κανείς στην αυτονομία του πολιτικού και στην ισχύ του κράτους και της κουλτούρας, είναι δύσκολο να δούμε πως μια κυβέρνηση ERC-CUP στην Καταλονία θα μπορούσε να οχυρώσει το κοινωνικό κράτος απέναντι στην ΕΕ και τις ισπανικές επιθέσεις, και απέναντι στα υλικά συμφέροντα του μεγαλύτερου τμήματος της εκλογικής βάσης της ανεξαρτησίας: της καταλανικής μεσαίας τάξης. Φαίνεται πιθανότερο η καταλανική κυβέρνηση να επεδίωκε απλώς να αποσπάσει από την Μαδρίτη για τον εαυτό της το δικαίωμα εφαρμογής των υπαγορεύσεων της ΕΕ και του χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου, το δικαίωμα να κάνει θυσίες εν ονόματι του καταλανικού αντί του ισπανικού λαού. Ακόμη κι αν η καταλανική ανεξαρτησία απολάμβανε την αναγνώριση της ΕΕ και μιας μεγάλης πλειοψηφίας της Καταλονίας, η αποδυνάμωση των όρων της ταξικής ισχύος θάβει το εγχείρημα της ανεξαρτησίας. Αν η αποξένωσή μας από το όραμα του Σάντσο γίνεται αισθητή ως αναστολή της ελπίδας, είναι μόνο επειδή η ελπίδα εξ αρχής βασιζόταν στην αναστολή της αμφιβολίας.

Χειμώνας στην Καταλονία

Τη στιγμή που γράφεται το κείμενο, οι εκπρόσωποι των PDeCAT και ERC παραδέχονται –αφού διακήρυξαν την ίδρυση μιας δημοκρατίας– ότι δεν υφίσταται «κοινωνική πλειοψηφία για ανεξαρτησία». Αντίθετα λένε ότι η πλειοψηφία πρέπει να κατοχυρωθεί μέσω των περιφερειακών εκλογών της 21ης Δεκεμβρίου⁶⁰. Ακόμη ένα δημοψήφισμα εξουσιοδότησης, μετά από δύο δημοψηφίσματα και ένα δημοψήφισμα εξουσιοδότησης. Η καταλανική πολιτική έχει μετασηματιστεί στη Μέρα της Μαρμότας, σκηνοθετημένη από τον Armando Iannucci του *In the thick of it*. Αν αυτός ο αγώνας ήταν ριζωμένος στην καθημερινή εκμετάλλευση και καταπίεση του λαού, η πτώση του δεν θα προκαλούσε

60. «Minuto a minuto - la crisis Catalana», El Diario, 14 Νοεμβρίου 2017.

γέλωτες. Αντίθετα, το δονκιωτικό πάθος της αποστολής με τους κραυγαλέα αδιάφορους σκοπούς της, καθιστά τον αγώνα καθώς και την ήττα κωμικά.

Και η πιθανότητα μιας κοινωνικής πλειοψηφίας φαίνεται μακρινή, με τις δημοσκοπήσεις να υποδεικνύουν ότι το μπλοκ υπέρ της ανεξαρτησίας θα δυσκολευτεί να φτάσει το τρέχον ποσοστό του 47%. Με μια τεράστια αύξηση των ψήφων του, το νεοφιλελεύθερο αντι-καταλανικό Ciudadanos είναι έτοιμο να καταστεί πρώτο κόμμα, ενώ το Catalunya en Comú πιθανότατα θα έχει τη δύναμη που απαιτείται και από τις δύο πλευρές για να σχηματίσουν κυβέρνηση. Το Comuns απερίσκεπτα επισημαίνει ότι το ίδιο μαζί με τα ERC, PSC και CUP θα σχηματίσουν μια συμπαγή αριστερή πλειοψηφία, αλλά στην παρούσα ατμόσφαιρα, αυτό αποτελεί κάτι παραπάνω από απεικόνιση της μη ευθυγράμμισης μεταξύ κοινωνικού και εθνικού ζητήματος. Δεν είναι απίθανο ότι θα χρειαστεί να προκληθούν νέες εκλογές, και ότι το Ciudadanos θα συνεχίσει να ενισχύεται.

Πίσω από αυτή τη φάρσα, συντελείται μια δημοκρατική τραγωδία. Πολλοί καταλανοί πολιτικοί εκτίουν ποινές φυλάκισης με εγγύηση, ενώ εκατοντάδες δήμαρχοι –συμπεριλαμβανομένης της Ada Colau– αντιμετωπίζουν κατηγορίες επειδή διευκόλυναν τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος. Οι καταλανικοί θεσμοί τελούν υπό την άμεση επίβλεψη πολιτικών και γραφειοκρατών του PP που δεν έχει κερδίσει ποτέ εκλογές στην Καταλονία. Οι λαϊκές τάξεις και ο γενικός πληθυσμός είναι διαιρεμένοι. Η οργανική κρίση της Ισπανίας εκδηλώνεται ως κρίση της καταλανικής κοινωνίας.

Τα γεγονότα του καταλανικού φθινοπώρου έχουν ισχυροποιήσει το σχέδιο του Rajoy για τερματισμό της μεσοβασιλείας. Στο ισπανικό κράτος, η μονομερής διαδικασία οικοδόμησης ενός έθνους κράτους έχει απομονώσει τον καταλανικό αγώνα, αντί να οικοδομήσει μια συμμαχία με την ισπανική αριστερά στη γραμμή υπέρ της ομοσπονδίας και κατά του PP. Το PP, ηθικά προσβεβλημένο και αποδυναμωμένο ενώπιον της διαδικασίας, έχει καταφέρει να παγιώσει το ηγεμονικό του έργο που βασίζεται στον αυταρχικό συγκεντρωτισμό και τον ισπανικό εθνικισμό. Στην ίδια την

Καταλονία, η μανικαϊστική διαμάχη έχει περιορίσει πολλές από τις μορφές αλληλεγγύης και την ταξική σύνθεση που είχαν αναδυθεί μέσα στην κρίση και παρέδωσε την αυτόνομη λαϊκή πρωτοβουλία σε μια ηγεσία που ήταν δεδομένο ότι θα την αποθάρρυνε.

Σταδιακά, δημιουργούνται οι οικονομικές συνθήκες για μια νέα τάξη πραγμάτων. Ο αρνητικός ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ την περίοδο 2008-2014 μετατρέπεται σε ένα φαινομενικά σταθερό 3% την περίοδο 2015-2017, αν και αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην επιστροφή στη μη βιώσιμη οικονομία που υπήρχε προ κρίσης, η οποία ήταν βασισμένη στον τουρισμό και στις χρηματοδοτούμενες με δάνεια κατασκευές. Το ποσοστό ανεργίας της Ισπανίας έχει πέσει στο 17% από την κορύφωση του 26% τη διετία 2012-13, αλλά αποκρύπτεται το γεγονός ότι οι περισσότερες νέες θέσεις εργασίας είναι πιο επισφαλείς και κακοπληρωμένες από αυτές που χάθηκαν με την κρίση. Τα επιδόματα φτώχειας και οι τράπεζες τροφίμων παραμένουν συνηθισμένα φαινόμενα. Το νέο regimen θα είναι χτισμένο σε θεμέλια πιο αδύναμα από ό,τι στο παρελθόν, και οι πολιτικές και οικονομικές του εφεδρείες θα είναι περιορισμένες. Η μεσαία τάξη είναι καταχρεωμένη και φτωχότερη, τα παιδιά της σε πιο επισφαλή θέση και οι υποσχέσεις για αξιοκρατία και πρόοδο παραμένουν σε εκκρεμότητα. Η κρίση νομιμοποίησης δεν έχει τελειώσει και νέα σκάνδαλα διαφθοράς συνεχίζουν να εμφανίζονται, ορισμένα εκ των οποίων αφορούν χρηματισμούς κάποιου «κ. Rajoy». Οι κύριοι διαμεσολαβητές του προηγούμενου συνταγματικού συμβιβασμού, η ΕΕ και ο βασιλιάς, έχουν υποχρεωθεί να διαλέξουν πλευρά στην τρέχουσα διαμάχη, με τη θέση τους ως μεσάζοντες να είναι σίγουρα αποδυναμωμένη.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η κατάσταση στην Καταλονία θα παραμείνει συγκρουσιακή βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα. Η καταλανική αυτονομία παραμένει σε αναστολή, πολλά αναγκαία κονδύλια έχουν παγώσει και προετοιμάζονται ποινικές διώξεις εναντίων πολιτικών. Η αντίφαση ανάμεσα στην απαγόρευση οικοδόμησης καταλανικού κράτους και την απαγόρευση καταλανικού αυτοπροσδιορισμού παραμένει και συνεχώς εντείνεται. Καμία

από τις τρεις ανταγωνιστικές μεταξύ τους λύσεις δεν είναι εφικτή αυτή τη στιγμή. Ούτε ο εξουσιαστικός ισπανικός συγκεντρωτισμός, ούτε η ανεξαρτησία, ούτε η συνταγματική αναθεώρηση.

Η επανεμφάνιση του φρανκικού συγκεντρωτισμού είναι απίθανη, αν και ανησυχεί πολλούς καταλανούς. Η πλήρης επανεπιβεβαίωση του ισπανικού συγκεντρωτισμού θα απαιτούσε πολλή ισχύ και θα ρίσκαρε να προκαλέσει μια καταλανική εξέγερση. Είναι πολύ πιο πιθανό ότι ο Rajoy θα παραμείνει ικανοποιημένος με το να κρατάει το φάντασμα του καταλανισμού στο χέρι, διατηρώντας μια συνεχή, χαμηλής έντασης κατάσταση εξαίρεσης στην Καταλονία. Όχι μόνο επειδή η Ισπανία είναι δημοκρατία σήμερα, αλλά και επειδή το ισπανικό κράτος έχει μάθει από τις αποτυχημένες προσπάθειες του φρανκισμού ότι ο εθνικισμός των περιφερειών δεν μπορεί να καμφθεί, αλλά, στην καλύτερη, να χειραγωγηθεί για πολιτικό όφελος. Μια τέτοια στρατηγική είναι εύκολα διαθέσιμη στο ισπανικό κράτος, αφού αναπτύχθηκε μέσα από τριάντα χρόνια καταπίεσης της Χώρας των Βάσκων. Σήμερα βλέπουμε την απαρχή μιας τέτοιας κατάστασης, και βάσει της στήριξης της ΕΕ στην εφαρμογή του Άρθρου 155, δεν μπορεί να υπάρξει ελπίδα ότι αυτή θα παίξει έναν μετριοπαθή και διαμεσολαβητικό ρόλο.

Σε αντίθεση με την επική αφήγηση της μοναδικότητας της αντίστασης και της καταπίεσης στην Καταλονία, η καλύτερη ανάγνωση των πραγμάτων δεν είναι ότι η ΕΕ επιτρέπει στον Rajoy να είναι «φρανκιστής». Ο απολυταρχισμός του Rajoy, υποστηριζόμενος από το PSOE και το Ciudadanos, μπορεί σε μεγάλο βαθμό να γίνει κατανοητός ως μέρος μιας ευρύτερης τάσης προσφυγής στη χρήση βίας και πολιτικής επιβολής ως απάντηση στις προκλήσεις της μεσοβασιλείας, κυρίως όσον αφορά την απώλεια κοινωνικής συναίνεσης και πολιτικής νομιμοποίησης. Επίσης το CiU υπό την προεδρία του Mas έγινε διαβόητο για τη χρήση της καταλανικής αστυνομίας εναντίον διαδηλωτών τα πρώτα χρόνια της κρίσης. Ακόμα και η ίδια η ΕΕ προσπαθεί όλο και περισσότερο να σταθεροποιηθεί δια της βίας και με την άσκηση του «γράμματος του νόμου» ενάντια στη δημοκρατική έκφραση (πέρα από τη βίαιη καταστολή διαμαρτυριών, σε καταστάσεις όπως η αντιδημοκρατική

τοποθέτηση των τεχνοκρατικών κυβερνήσεων Παπαδήμου και Μοντι σε Ελλάδα και Ιταλία αντίστοιχα, καθώς και η διαχείριση της ελληνικής κρίσης στο σύνολό της). Αυτό χωρίς να αρνούμαστε την ιδιαιτερότητα της διαχείρισης της Καταλονίας ή τη διαρκή παρουσία φρανκικών αξιών, τάσεων και προσώπων στο PP. Αλλά όσο το επικό επικεντρώνεται σε τέτοια φαινόμενα, όχι μόνο δεν μπορεί να δει την ευρύτερη εικόνα, αλλά ούτε και την πιθανότητα αλληλεγγύης, συμμαχιών και κοινών μετώπων πέρα από την Καταλονία.

Κάθε εκ νέου άνοιγμα του δρόμου προς την ανεξαρτησία θα απαιτούσε ένα κίνημα διατεθειμένο να χρησιμοποιήσει τη δυνατότητα να καταστεί η Καταλονία μη κυβερνήσιμη – μια κίνηση αδιανόητη υπό την ηγεσία της αστικής τάξης και μειοψηφική χωρίς αυτήν. Αν και τη διατήρησαν ως στρατηγικό ορίζοντα, ακόμα και οι σκληροπυρηνικοί του CUP αφαίρεσαν αυτή την προοπτική από την ατζέντα με το να δεχτούν να συμμετάσχουν στις εκλογές της 21ης Δεκεμβρίου, παρά τους ισχυρισμούς τους ότι είναι παράτυπες. Και οι απαιτούμενες συνταγματικές αλλαγές έχουν μπλοκάρει, καθώς τα κόμματα του άρθρου 155 έχουν δημιουργήσει μια ενισχυμένη συναίνεση γύρω από τον ισπανικό ενωτισμό. Αν υπήρχε πιθανότητα υλοποίησης του φεντεραλισμού, δεν θα ήταν επειδή τον προτείνουν οι Podemos, αλλά επειδή ένα κίνημα επιβάλλει κόστος και αστάθεια, μπροστά στα όποια η συνταγματική αναθεώρηση αποτελεί το μικρότερο κακό για το ισπανικό κράτος – καθώς και έναν τρόπο να αποσυρθούν σημαντικά κομμάτια των υποστηρικτών της καταλανικής ανεξαρτησίας.

Θα μπορούσε μια φιλο-δημοκρατική συμμαχία ανάμεσα στο CUP, το Comuns και το Podem να προκύψει τελικά αντιτιθέμενη στην καταπίεση και την πιθανή μονιμοποίηση του περιορισμού σημαντικών τμημάτων της καταλανικής αυτονομίας; Και θα μπορούσε να βρει συμμάχους στην υπόλοιπη Ισπανία, ειδικά τώρα που κάποιες φιγούρες του PP έχουν αρχίσει να απειλούν άλλες αυτόνομες κοινότητες με το άρθρο 155⁶¹; Στον πικρό χειμώνα

61. Enric Juliana, «Coerción Para Todos», La Vanguardia, 23.10.17.

που βρίσκεται μπροστά μας, το ζήτημα των συμμαχιών φαντάζει εντελώς άκαιρο. Αναπόφευκτα ίσως, επειδή το πέρασμα του χρόνου ευνοεί την κυριαρχία του Rajoy. Η κοινωνία φαίνεται να έχει υπαναχωρήσει στο σημείο εκκίνησης και κάθε πολιτική μετασχηματισμού θα απαιτούσε την ανάπτυξη ενός νέου σημείου αφετηρίας.

"*Vamos a aplicar el artículo 15M*" γράφει μια εικόνα που κυκλοφορεί στη Βαρκελώνη. Μας θυμίζει την άνοιξη του 2011, πλούσια σε ποίηση από το μέλλον. Αυτό που απομένει από αυτή τη στιγμή πέρα από τη συνημμένη νοσταλγία είναι πεζό, αλλά απαραίτητο. Είναι τα δίκτυα και η συλλογική εμπειρία της οικοδόμησης και αποδόμησης της εξουσίας εγκάρσια, ανάμεσα και πέρα από ατομικότητες και συμμετοχικότητες. Οι εμπειρίες συνεχίζουν να ζουν στις πόλεις και στις πιο ανοικτές μορφές καταλανισμού, διαβεβλημένες και παραγκωνισμένες κατά το μανιχαϊστικό φθινόπωρο. Ο χειμώνας του regimen του Rajoy εξαρτάται από την καταστροφή της εγκαρσιότητας και της σύνθεσης, την καταστολή εκείνων των κυβερνήσεων που δημιουργούν χώρο για ανυπακοή.

Επίλογος: Τα Σθένη της Εθνικής Κυριαρχίας

Όπως αρμόζει στο επικό θέατρο, αφήνουμε τους ήρωές μας χωρίς συμπέρασμα, χωρίς κάθαρση, χωρίς ένα «και ζήσανε αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα». Αυτό που απομένει, κατ' απαίτηση αρκετών αναγνωστών, είναι ο στοχασμός πάνω στην αποτυχία του έπους της εθνικής κυριαρχίας. Ο στόχος δεν είναι η κριτική ή η υπεράσπιση πράξεων και στρατηγικών, αλλά η ερώτηση με ποια έννοια το εμφυολόγημα του Μαρξ για τον Δον Κιχώτη μπορεί να εφαρμοστεί όχι μόνο στον καταλανικό αγώνα για ανεξαρτησία, αλλά και στις πολιτικές για εθνική ανεξαρτησία σε άλλες περιοχές της Ευρώπης σήμερα.

Το καταλανικό φθινόπωρο είναι προϊόν μιας μοναδικής συγκυρίας, κατά την οποία ο υποδεέστερος καταλανικός εθνι-

κισμός και οι κυρίαρχοι ισπανικοί εθνικισμοί, οι αντιφάσεις του συντάγματος, και οι διάφορες κρίσεις του ισπανικού κράτους και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όλα κορυφώθηκαν ταυτόχρονα. Η μεσοβασιλεία αντικειμενικά έθεσε το ζήτημα της αναδιάρθρωσης του κράτους, κάτι που έδωσε ώθηση σε διάφορες πρακτικές επικεντρωμένες στη στρατηγική της εγκαθίδρυσης ή επανεπιβεβαίωσης της εθνικής κυριαρχίας. Στην Καταλονία, η στρατηγική υιοθετήθηκε με φυσικό τρόπο ως επικός λόγος σε στενή διάρθρωση με τον σχηματισμό κράτους, όχι τόσο ως διαθέσιμο εργαλείο προπαγάνδας, αλλά ως έκφραση ενός αγώνα που παλεύει με «ολόκληρη την εποχή του και τις εθνικές συνθήκες»⁶². Κατ' αυτόν τον τρόπο, το καταλανικό κίνημα για ανεξαρτησία προσπάθησε να εντάξει όλα τα πολιτικά ζητήματα στο εθνικό ζήτημα, ή έστω να τα αναβάλλει έως ότου επιτευχθεί η ανεξαρτησία. Αυτός το είδος πολιτικής, με τον συναισθηματικό και υποκειμενικό του λόγο –μείγμα συναισθηματισμού, πάθους και εστιασμένης αφοσίωσης, συνδυάζοντας το επείγον με ένα πνεύμα επιμονής– και η απροθυμία της να συνθέσει, η στρατηγική της αδιαφορία για εγκάρσιες τομές, όντως η μονομανία της⁶³, έχει εδώ και καιρό υπάρξει χρή-

62. Ο ίδιος ο Χέγκελ είχε ήδη πει ότι ο επικός κόσμος είχε αντικατασταθεί από τον «κόσμο της πρόζας», καθώς η οργάνωση της ζωής ως ολότητα εμπειρίας αντικαταστάθηκε από τον ατομικισμό της μεσαίας τάξης. Hegel, *Lectures on Aesthetics*. Part 3, Section 3. Fredric Jameson, *Marxism and Form: 20th-Century Dialectical Theories of Literature* (Princeton: Princeton University Press, 1974), σελ.352.

63. Κάποια στιγμή, φάνηκε ταιριαστό να τελειώσω αυτό το μακροσκελές κείμενο με τους στοχασμούς του Θερβάντες πάνω στην αποτυχία του επικού (και του *ricarquesque*) ηρωισμού ως μορφή πρακτικής. Σαν ειρωνικό δώρο στον Καταλανό Δον Κικώτη του Bilbeny, το ατυχές τέλος του ήρωα τοποθετείται συμβολικά στις παραλίες της Βαρκελώνης. Εκεί, ο Δον Κικώτης εξαναγκάζεται τελικά να διακόψει την ιπποτική του περιπλάνηση όταν προκαλείται από κάποιον μεταμφιεσμένο σε ιππότη. Πειπεισμένοι ότι αυτή η αναχρονιστική μονομαχία αποτελεί αστέιο, οι τοπικοί αξιωματούχοι συνεχίζουν να ανέχονται το παραμύθι, και γίνονται μάρτυρες του επίσημου όρκου του Δον Κικώτη ότι θα παραιτηθεί του ιπποτισμού αν ηττηθεί. Ο ήρωάς μας χάνει παταγωδώς. Προηγουμένως, φίλοι, συγγενείς και άλλοι που αρνούσαν να λάβουν μέρος στο αφήγημα του Δον Κικώτη, είχαν αποτύχει να το σταματήσουν. Ο μεταμφιεσμένος ιππότης που νικάει δεν είναι άλλος από τον φίλο του Δον Κικώτη Sansón Carrasco, ο οποίος εισέρχεται στο αφήγημα για να τον

σιμη στους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες, κάνοντας επίκληση και συνέχοντας ένα συλλογικό υποκείμενο, επινοώντας το ηρωικό κουράγιο που χρειάζεται κανείς για να λύσει το πρόβλημα της εποχής του. Δεν είναι όμως όλες οι εποχές ηρωικές. Το καταλανικό φιάσκο είναι δονκιχωτικό με έναν πολύ συγκεκριμένο τρόπο: το αφήγημα του ήρωα για τον εαυτό του απέτυχε, ταυτόχρονα τραγικά και κωμικά. Οι συνθήκες φαίνονταν να κραυγάζουν για έναν τέτοιο ηρωισμό, αλλά τον τιμώρησαν ανελέητα.

Όπως σημειώνει ο Αλτουσέρ, «οι δυνατότητες και τα όρια της πραγμάτωσης ενός έθνους εξαρτώνται από ένα σωρό παράγοντες... οι οποίοι με κάποιο τρόπο δομούν εκ των προτέρων τον αστάθμητο χώρο όπου το έθνος θα μπορέσει να σχηματισθεί»⁶⁴. Αντικειμενικά, πολλοί από τους παράγοντες που κατέστησαν έγκαιρα τα προηγούμενα διακυβεύματα των εθνικοαπελευθερωτικών αγώνων (πολυπολικό παγκόσμιο σύστημα, εφικτότητα των αντάρτικων ή του εμφυλίου πολέμου, σχετική οικονομική αυτάρκεια πληθυσμών κυρίως σε αγροτικές οικονομίες, καπιταλιστική ανάγκη να δημιουργηθούν ολοκληρωμένες εθνικές αγορές εκεί που δεν υπήρχε καμία κλπ.) δεν υφίστανται. Για αυτούς τους λόγους, η καταλανική

αποσπάσει από αυτό.

Το μάθημα από το τέλος του Δον Κιχώτη, όπως το καταλαβαίνω, αποτελεί μάθημα για το πώς το επικό αφήγημα συνολικοποιεί τον κόσμο του, και αρνείται κάθε κριτική από έξω. Ο επικός ήρωας δεσμεύεται εμμονικά στον μοναδικό σκοπό του, και αν η πραγματικότητα αποτύχει να αποδεχτεί τα ιδανικά του, αυτό και μόνο του υποδεικνύει το επείγον της αποστολής του. Ο ήρωας επιστρατεύει όποιον δεν είναι εχθρός ως βοηθό –ή τον ανάγει σε θεατή. Όποιος προσπαθεί να σπείρει την αμφιβολία και να τον αποθαρρύνει αποτελεί εμπόδιο. Ο Δον Κιχώτης μπορεί να είναι ιδεαλιστής, αλλά θα ήταν κυνικό να κατηγορήσουμε τον ιδεαλισμό του. Στον Δον Κιχώτη μπορεί να λείπει η υλιστική ανάλυση, αλλά το ίδιο ισχύει και για τον κόσμο που αντιμάχεται. Η αποτυχία του Δον Κιχώτη είναι η αποτυχία του ίδιου του επικού είδους, της μονομανίας του, της απροθυμίας του να συνθέσει, της στρατηγικής παράβλεψης των εγκάρσιων τομών εκ μέρους του. Αν ο Δον Κιχώτης είχε επιδιώξει αυτό που ο Μαρξ περιγράφει ως την «αγάπη του για την ανθρωπότητα» με ένα λιγότερο επικό τρόπο, θα ένωνε τις δυνάμεις του με της γης τους κολασμένους –αντί να ποζάρει ως ο σωτήρας τους. Εμπλεκόμενος σε αγώνα μαζί με άλλους, η ανάλυσή του θα ήταν περισσότερο υλιστική και η αποστολή του λιγότερο μοναχική.

64. Althusser, Machiavelli and Us (London: Verso, 2011), σελ.11.

κυβέρνηση κατέληξε να στηρίζεται στα πιο τυπικά και εξιδανικευμένα μέσα του έπους της εθνικής απελευθέρωσης: τα αιτήματα για αυτοκαθορισμό, δημοκρατία και εθνική κυριαρχία, και τα όπλα των πλειοψηφιών, των δημοψηφισμάτων και της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας. Με αυτό το οπλοστάσιο, η καλή θέληση του εχθρού ή των αυτοκρατορικών κυριάρχων της έγινε προϋπόθεση απελευθέρωσης.

Υποκειμενικά, οι προϋποθέσεις για εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα είναι επίσης ελλιπείς. Ο ηρωισμός έχει γίνει σπάνιος σε ένα κόσμο όπου πολύ λίγοι, ακόμα και ανάμεσα στους πιο εξοργισμένους, στους πιο άνεργους, και στους πιο χτυπημένους από την κρίση, θα ήταν διατεθειμένοι να ακολουθήσουν ηγέτες μέχρι του σημείου να ρισκάρουν τα πάντα για τον εθνικό σκοπό. Η μεσαιά τάξη, από την οποία το κίνημα για ανεξαρτησία παίρνει την ηγεσία και τον πυρήνα του εκλογικού σώματός του, έχει πολλά περισσότερα να χάσει από τις αλυσίδες της, ακόμα και αν για πολλούς αυτές δεν αποτελούν την ιδιοκτησία αλλά απλά την ελπίδα τους· η πίστη στην αξιοκρατία, η δυνατότητα της αυτοπραγμάτωσης μέσα από τη μισθωτή εργασία, και ο ορίζοντας της ιδιοκτησίας ενός σπιτιού. Αυτές οι υποκειμενικές και αντικειμενικές προϋποθέσεις φέρνουν στον νου αυτό που σημείωσε ο Georg Lukacs, και απέσταξε νοηματικά ο Fredric Jameson, ότι το «ανανεωμένο έπος δεν δύναται να πραγματωθεί ως ότου ο ίδιος ο κόσμος μετασχηματιστεί, αναγεννηθεί...»⁶⁵.

Στις πιο ριζοσπαστικές στιγμές του, ο καταλανικός αγώνας για ανεξαρτησία φαίνεται να έχει χάσει το έπος του: από την πολιτική απείθεια περισσότερων από δύο εκατομμύρια ψηφοφόρων, την αυτοοργάνωση τοπικών επιτροπών άμυνας και απεργιών μέχρι τις διαδηλώσεις που τακτικά μετρούσαν εκατοντάδες χιλιάδες. Αν ο καταλανικός αγώνας έφτασε στο κατώφλι του έπους, ήταν γιατί οικοδόμησε πάνω στον μετασχηματισμό του κόσμου που ξεκίνησε αρνητικά από τις κρίσεις και θετικά από τα κοινωνικά κινήματα και

65. Jameson, *Marxism and Form*, 178. Lukács, *Theory of the Novel* (Cambridge, MA: MIT Press, 1971), σελ.152.

τη συγκινησιακή κοινωνικότητα του 2011. Το κίνημα για ανεξαρτησία, από τον ίδιο τον ορισμό του και εξαιτίας της άρνησης της κυβέρνησης Rajoy και του συνταγματικού δικαστηρίου, έπρεπε να επιδιώξει το επικό αφήγημα προς το μανιστικάϊκό αγώνα. Κατά τον ίδιο τρόπο με το σχέδιο του Podemos για εθνική κυριαρχία, το κίνημα της ανεξαρτησίας τροφοδοτήθηκε από τις συστατικές δυνάμεις των κινημάτων του 2011, και απόλαυσε τον πολιτικό χώρο που δημιουργήθηκε από την καταστροφική τους δύναμη. Πουλώντας τον εαυτό του ως ικανό και απλό αναμορφωτή του κράτους, το Podemos συνεισέφερε με την άνοδό του στη μερική αποδυνάμωση και μερική θεσμική στροφή των κινημάτων. Στην Καταλονία, ο επικός αγώνας συνέχιζε τις μαζικές κινητοποιήσεις και τη δράση, αλλά με ένα τρόπο που διασπούσε πολλά από τα δίκτυα και την αλληλεγγύη του 2011, υποβιβάζοντας τις εγκάρσιες τομές και τον ταξικό χαρακτήρα εκείνου του κύκλου. Όπου το Podemos στόχευαν να διοικήσουν το κράτος, ο καταλανικός αγώνας για την ανεξαρτησία ήθελε να ιδρύσει ένα κράτος ως συνέχεια της καταλανικής Generalitat. Σε κάθε περίπτωση, η απόπειρα να οικοδομηθεί η εθνική κυριαρχία αποτελούσε προτεραιότητα εις βάρος εκείνου που αόριστα θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε λαϊκή εξουσία. Το στοίχημα της αυτονομίας του πολιτικού και των ικανοτήτων μετασχηματισμού της κυβέρνησης δεν προέκυψε με φυσικό τρόπο στα στηριζόμενα σε συνελεύσεις CUP ή Podemos⁶⁶. Αντίθετα, ο προσανατολισμός προς τους θεσμούς ανταποκρίθηκε στην οχλοβοή από το μεγαλύτερο δημογραφικά κομμάτι που απαιτούσε αλλαγή εντός της κρίσης: την αγανακτισμένη μεσαία τάξη.

Η καταλανική πολιτική εθνικής κυριαρχίας δεν είναι η μόνη που έχει τη βάση της κυρίως στη μεσαία τάξη. Στην πραγματικότητα, φαίνεται ότι η πολιτική εθνικής κυριαρχίας πριν και μετά την κρίση, και δεξιά και αριστερή, αντλεί την ενέργειά της από μια συγκεκριμένη εμπειρία της μεσαίας τάξης: τον φόβο της ταξικής υποβάθμισης, την

66. Μετά τις απογοητευτικές εκλογές του 2016, ο Pablo Iglesias των Podemos, για τον οποίο υπάρχει φήμη ότι διοργάνωνε ταξίδια αλληλεγγύης στην Chiapas στις αρχές της δεκαετίας του 2000, επιβεβαίωσε εκ νέου την ανάγκη οικοδόμησης κοινωνικών αντεξουσιών.

απώλεια ασφάλειας, την υπεράσπιση των δικαιωμάτων, την αίσθηση απώλειας του ελέγχου. Στη Βόρεια Ευρώπη, η αγανακτισμένη νοσταλγία, ειδικά σε επαρχιακές περιοχές, έχει αποτελέσει γόνιμο έδαφος για τοπικιστικά και ξενοφοβικά κόμματα από την περίοδο πριν την κρίση, όπως και για τη στροφή προς τη σωβινιστική ευημερία της κοινωνικής δημοκρατίας της Δανίας. Στην Ισπανία και την Καταλονία, η εμπειρία της μαζικής αλληλεγγύης του κινήματος 15M έχει επιτρέψει στο Podemos και στο καταλανικό κίνημα για ανεξαρτησία να οργανώσουν τη μεσαία τάξη σε πιο προοδευτικά, αλλά ανταγωνιστικά οράματα εθνικής, λαϊκής κυριαρχίας.

Η έννοια της εθνικής κυριαρχίας υπάρχει πολιτικά μόνο σε μοναδικούς αστερισμούς μαζί με άλλες έννοιες, προσανατολισμούς και προϋποθέσεις, οπότε δεν μπορούμε να μιλάμε με νόημα για μία ιδεολογία, όπως κάνουν οι φιλελεύθεροι κριτικοί του «λαϊκισμού» (αν και η γενικευμένη περιφρόνησή τους αποκαλύπτει ένα κοινό χαρακτηριστικό: παντού σήμερα, η έννοια της εθνικής κυριαρχίας δεν έχει έρθει στη ευρωπαϊκή ατζέντα ως ιδεολογία του τωρινού συστήματος, αλλά περισσότερο ως αίτημα στασιαστικών κόμμάτων και κινημάτων). Σίγουρα, η έννοια της εθνικής κυριαρχίας έχει τη δική της αφηρημένη λειτουργία και απήχηση, η οποία παράγει διαφορετικά αλλά συγκρίσιμα αποτελέσματα στα διαφορετικά περιβάλλοντα όπου αναπτύσσεται. Η έννοια της πολιτικής κυριαρχίας προτείνει το κράτος ως μεθοδικό, κοινοβουλευτικό σύντομο δρόμο προς την αλλαγή, και έχει απήχηση σε εκείνους των οποίων η πολιτική θέληση σπάνια στοχεύει πέρα από την επιθυμία για καλή κυβέρνηση και διοίκηση. Το εθνικό δένει την πολιτική κυριαρχία με μια κοινότητα που είναι συναισθηματική και παράγεται από κρατικούς και ιδεολογικούς θεσμούς (το σχολείο, τα media, κλπ.). Αν φανταζόμαστε την παραγωγική οικονομία σαν ένα κοινό εθνικό νοικοκυριό, η έννοια της εθνικής κυριαρχίας στην καλύτερη περίπτωση προτείνει μια κριτική στους υποτιθέμενους «μη παραγωγικούς»: χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο, φοροφυγάδες, και/ή μετανάστες και άνεργοι⁶⁷. Η πολιτική της εθνικής κυριαρχίας μπορεί να παρέχει εκλογι-

67. Ένας χρήσιμος εμπειρικός κανόνας για να διακρίνεται η δεξιά και η αριστε-

κή επιτυχία, αλλά συμβάλλει στο κλείσιμο των στρατηγικών στοχασμών πάνω στην πολλαπλή κρίση του καπιταλισμού και του κράτους.

Η οχλοβοή για εθνική κυριαρχία χρειάζεται την πίστη σε ένα καλό κράτος, όχι ως προϊόν αγώνα, αλλά ως εκλογικό αποτέλεσμα. Η εθνική κυριαρχία είναι η αυθόρμητη πολιτική φιλοσοφία της κρίσης της μεσαιάς τάξης, είναι η οχλοβοή εκείνων που κάποτε ζούσαν άνετα, ξεχνώντας τους αγώνες με τους οποίους κατέκτησαν τη σχετική άνεση, πάντα ως ανεπαρκής παραχώρηση. Εκείνοι που μιλάνε για εθνική κυριαρχία μπορεί να το εκλαμβάνουν ως λαϊκή κυριαρχία, αλλά κάτι τέτοιο μυστικοποιεί το γεγονός ότι αν μια τέτοιου είδους κυριαρχία ήταν ποτέ δυνατή, θα βασιζόταν στην αυτόνομη ταξική ισχύ. Ακόμα και η εθνική κυριαρχία θα ήταν πιθανή μόνο στη βάση της μαζικής υποστήριξης –σε επίπεδο άποψης και οργανωμένης πρακτικής– μιας ρήξης με την (ή μέσα στην) ΕΕ και τον διεθνή χρηματοπιστωτισμό.

Αν όλα αυτά δεν βρίσκονται στην ατζέντα, τότε δεν πρόκειται τόσο για συνειδησιακό βάσανο, όσο για περιορισμό της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας στην Ευρώπη. Σε αυτή την περίοδο συνεχούς κρίσης χαμηλής έντασης και αποσύνθεσης της μεσαιάς τάξης, οι προσδοκίες της και οι δεσμοί της θα συνεχίσουν να αναπαράγονται υπό την απειλή της ταξικής υποβάθμισης, σε μια κατάσταση αγχους. Η αγανάκτηση και η απαίτηση για καλή διακυβέρνηση και κυβέρνηση θα παραμείνουν, όπως και η πρόκληση αυτές να πολιτικοποιηθούν με τρόπο διαφορετικό από ό,τι το κάνουν οι δυνάμεις της αντίδρασης. Η αυτόνομη αντιεξουσία δεν μπορεί να οικοδομηθεί πάνω στις υποκειμενικότητες της μεσαιάς τάξης, αλλά μπορεί μόνο να αναπτυχθεί σε επίπεδο μαζικής οργάνωσης μέσα από τον μετασχηματισμό της μεσαιάς τάξης. Κάποια από τα εργαλεία κείτονται σκορπισμένα στη σκόνη της μάχης της Catalunya: η «διστραμμένη διακυβέρνηση» των πόλεων και η εγκάρσια οργάνωση του 2011.

19 Δεκεμβρίου 2017
Bue Rübner Hansen

ρή πολιτική εθνικής κυριαρχίας είναι ο ακόλουθος: για την αριστερά, ένοχος είναι μόνο το χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο και οι φοροφυγάδες, για τη δεξιά είναι μόνο οι άνεργοι και οι μετανάστες, και για την άκρα δεξιά όλοι οι παραπάνω.

Η ΚΑΤΑΛΟΝΙΑ

ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΣΤΙΓΜΗΣ ΤΟΥ ΛΑΙΚΙΣΜΟΥ

Η ΚΑΤΑΛΟΝΙΑ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΣΤΙΓΜΗΣ ΤΟΥ ΛΑΪΚΙΣΜΟΥ¹

Την 1η Οκτωβρίου 2017, στην Καταλονία, μάζες κόσμου συγκρούστηκαν με την αστυνομία για να πάνε να ψηφίσουν· και ήρθαν αντιμέτωπες με την καταστολή επειδή συμμετείχαν σε ένα δημοψήφισμα, το οποίο διοργάνωσε η κυβέρνησή τους και το οποίο κηρύχθηκε αντισυνταγματικό από το ισπανικό κράτος. Η εικόνα ειρηνικών ανθρώπων πεσμένων στο έδαφος και χτυπημένων από την Guardia Civil, εντός του οικείου πλαισίου ενός σχολείου που χρησίμευε ως εκλογικό κέντρο, είχε μια κάπως σοκαριστική επίδραση. Έκτοτε, το δημοψήφισμα απέκτησε τη διάσταση ενός «δημοκρατικού ξεσηκωμού» στην καρδιά της Ευρώπης (τι πιο δημοκρατικό από ένα δημοψήφισμα; και μια ευρωπαϊκή χώρα;) βυθίζοντας στην αμηχανία ακόμα και αυτούς που αντιτίθεντο σε αυτό, από το Podemos μέχρι θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μπορούμε εύκολα να καταδικάσουμε τους πολιτικούς ή τα εξτρεμιστικά κόμματα, αλλά η διοργάνωση του δημοψηφίσματος κατέληξε να δώσει την εικόνα ενός λαού που πηγαίνει ειρηνικά να ψηφίσει, κάτι που αποτελεί ιδεολογικό θεμέλιο του σύγχρονου κράτους, και κατεστάλη άγρια από το ίδιο του το κράτος.

Όλα τα ευρωπαϊκά κράτη συγκροτήθηκαν, καθένα με τον τρόπο του, πάνω στην άρνηση ή την απορρόφηση των ιδιαίτερων ταυτοτήτων που ήταν παρούσες στη «δική τους» επικράτεια, κάτι που προφανώς ακόμα αφήνει ίχνη σήμερα. Όμως, μολονότι το πολιτιστικό ζήτημα παίζει έναν ρόλο στην Καταλονία, αυτό υφίσταται μόνο ως πλαίσιο αναφοράς της οντότητας «Καταλονία», η οποία πριν από όλα παραμένει νοητή με οικονομικούς όρους. Αυτό που προτάχθηκε στις διεκδικήσεις δεν είναι τόσο το ζήτημα της ταυτότητας ή της γλώσσας (στην Καταλονία, η παρουσίαση των διδακτορικών γίνεται στα καταλανικά) όσο το ζήτημα της υπερβολικής φορολόγησης που υποτίθεται εμποδίζει την ανάπτυξη της περιοχής και υποχρεώνει την κυβέρνηση της Generalitat

1. Δημοσιεύτηκε στο blog Carbure στις 11 Οκτωβρίου 2017.

να εφαρμόσει τα μέτρα λιτότητας που επιβάλλει η Μαδρίτη. Το καταλανικό ζήτημα θέτει λοιπόν το ζήτημα των σχέσεων μεταξύ κράτους και κεφαλαίου. Εντός αυτής της σύγκρουσης, η ιδεολογική μορφοποίηση των σχέσεων μεταξύ κράτους, «λαού» και οικονομίας γίνεται συγκεκριμένο διακύβευμα στο εσωτερικό των εντελώς πραγματικών ταξικών σχέσεων.

Μετά την κρίση του 2008, το κράτος εμφανίστηκε ως ο έσχατος εγγυητής απέναντι στην καπιταλιστική αναρχία και τα αχαλίνωτα ατομικά συμφέροντα. Και, πράγματι, η ενορχηστρωμένη παρέμβαση των κεντρικών τραπεζών, η διάσωση των τραπεζών και η επαναγορά των ομολόγων που ήταν «για τα μπάζα» υπήρξαν αποφασιστικές για την έξοδο από την κρίση. Στη ζώνη του ευρώ, αυτή η παρέμβαση καθοδηγήθηκε από την τάση της επιβολής πολιτικών λιτότητας εκ μέρους των κρατών -σε συμφωνία με τους υπερεθνικούς θεσμούς του ΔΝΤ και της ΕΚΤ- οι οποίες εκ των πραγμάτων καθοδηγήθηκαν επίσης από τα πιο πλούσια κράτη προς τα πιο φτωχά, όπως είναι προφανές στην περίπτωση της Ελλάδας. Αυτό μας οδηγεί σε μια κατάσταση φαινομενικά παράδοξη, όπου είναι τα κράτη αυτά που επιδιώκουν να αναιρέσουν την εθνική κυριαρχία υπέρ του μεγαλύτερου οφέλους για τον καπιταλισμό.

Τα σύνορα, στο παρελθόν συνώνυμα του εγκλεισμού και της καταπίεσης, σήμερα γίνονται αντιληπτά από κάποιους ως προστατευτικοί φραγμοί απέναντι σε μια καπιταλιστική τάξη που δεν σταματάει να τα διαλύει για να ρευστοποιήσει την κυκλοφορία των εμπορευμάτων· την ίδια στιγμή που τα ισχυροποιεί για να καταπολεμήσει την τραγική κυκλοφορία των ανθρώπων που παράγει η πρώτη.

Το 2008 με τις ελληνικές ταραχές και το 2011 με τις αραβικές εξεγέρσεις έμοιαζε να ανοίγει ένα εξεγερσιακό παράθυρο. Εντούτοις, πολύ γρήγορα, διακύβευμα και πεδίο αυτών των κινημάτων έγιναν η κοινωνία των πολιτών και το κράτος, η μεταρρύθμιση και ο εκδημοκρατισμός του ο αποκλειστικός ορίζοντάς τους. Μολονότι στην Αίγυπτο και την Τυνησία οι εργατικές απεργίες ήταν μαζικές και μπόρεσαν να φτάσουν σε μια κατάστα-

ση ημι-ρήξης με το κράτος, για διάφορους λόγους –μεταξύ των οποίων η μη δυνάμενη να αγνοηθεί προοπτική της καταστολής (τα τανκς του στρατού «που προστάτευαν» τους διαδηλωτές από τις επιθέσεις των μπράβων του Mubarak ή που στάθμευαν γύρω από κανάλι του Σουέζ έθεταν πολύ συγκεκριμένα το ζήτημα της κατάργησης του κράτους)– φτάσαμε σε μια κατάσταση όπου το ζήτημα του κράτους, της νομιμότητάς του, της ικανότητάς του να αντανakλά τις προσδοκίες της κοινωνίας των πολιτών, της ιδιότητάς του να εγγυάται μια πιο δίκαιη αναδιανομή των εισοδημάτων και την ελευθερία του καθενός να συμμετέχει στην οικονομική και κοινωνική ζωή (το ζήτημα της διαφθοράς και της μονοπωλίου της εξουσίας από μια κλίκα ήταν αναπόφευκτο στις αραβικές χώρες) αποτέλεσαν τον ορίζοντα όλων των αγώνων της περιόδου.

Το κίνημα των πλατειών, από την Ταχρίρ στην Ταξίμ και μέχρι τις διαφορετικές εκδοχές του Occupy στις ΗΠΑ και την Ευρώπη, έκαναν την κοινωνία των πολιτών καρδιά και διακύβευμα των διεκδικήσεων, εντός ενός παγκόσμιου κινήματος όπου –μολονότι το προλεταριάτο ήταν πάντοτε παρόν στον έναν ή τον άλλο βαθμό– η μεσαία τάξη γινόταν ολοένα και πιο κεντρική τόσο ως κοινωνική πραγματικότητα όσο και ως πολιτικό ζήτημα. Αυτό το κίνημα, από τη στιγμή που παύει να είναι καθαρή διαμαρτυρία (όπως ήταν το κίνημα 15M στην Ισπανία) και τείνει να διεκδικήσει την εξουσία του κράτους στο όνομα της κοινωνίας των πολιτών, μπορεί να περιγραφεί επαρκώς με τον όρο του «λαϊκισμού». Ο λαϊκισμός –όταν είναι της αριστεράς ή «κοινωνικός»– αποτελεί επίσης προϊόν τόσο της αποτυχίας αυτών των κινήματων και της επιδείνωσης των μέτρων λιτότητας όσο και της καταστολής των κινήματων, καθαρά διαμαρτυρίας, από το κράτος.

Πρέπει να τοποθετήσουμε την άνοδο του λαϊκισμού εντός της στιγμής που ακολουθεί τον «αραβικό χειμώνα» και την εκλογή του Σύριζα στην Ελλάδα και που χαρακτηρίζεται από την επιστροφή της συσσώρευσης σε παγκόσμιο επίπεδο². Αυτή η στιγμή

2. Για μια βαθύτερη περιγραφή αυτής της περιόδου, μπορεί κανείς να διαβάσει στο τεύχος 25 της επιθεώρησης *Théorie Communiste* το (μεγάλο) κομμάτι με τίτλο

της «εξόδου από την κρίση» είναι επί της ουσίας η στιγμή των πολιτικών λιτότητας, της επιδείνωσης των συνθηκών εκμετάλλευσης των προλετάριων και το τέλος του κράτους-πρόνοιας χωρίς προϋποθέσεις που είχε καθιερωθεί κατά τη διάρκεια της χρυσής τριακονταετίας. Εντούτοις, η ελαστικοποίηση της αγοράς εργασίας δεν μπορεί να λειτουργήσει παρά μόνο εάν το κράτος αναλάβει ένα τμήμα της αναπαραγωγής της εργασιακής δύναμης. Αυτό το τμήμα γίνεται επομένως αντικείμενο των κοινωνικών και πολιτικών αγώνων εκ μέρους των ταξικών κομματιών που επωφελούνται από αυτό και βρίσκονται σε θέση να το διαπραγματευτούν. Αυτοί οι αγώνες έχουν για διακύβευμα τον ορισμό του κράτους και την επέκταση των προνομίων που αυτό παρέχει στο πλαίσιο ενός φιλελευθερισμού, τον οποίο κανένας από τους πρωταγωνιστές δεν αμφισβητεί στ' αλήθεια (καθώς το «σοσιαλιστικό» σχέδιο μιας οικονομίας διευθυνόμενης από το κράτος έχει οριστικά ενταφιαστεί).

Ως «λαϊκισμό» δεν πρέπει να θεωρούμε ούτε τη δημαγωγική πολιτική που έχει στόχο να εργαλειοποιήσει τις πιο φτωχές και λιγότερο μορφωμένες τάξεις ούτε τον απλό εθνικισμό (αν και στοιχεία από τις δυο αυτές εκδοχές μπορούν να υπάρχουν), αλλά περισσότερο ένα διαταξικό κίνημα, εντός του οποίου η εθνική ενότητα δεν υφίσταται μέσω της «προς τα πάνω» ταυτοποίησης των υποκειμένων με το κράτος (όπως στην περίπτωση της «λαϊκής» υπεράσπισης μιας αποικιακής πολιτικής, για παράδειγμα), αλλά περισσότερο μέσω της οριζόντιας αναγνώρισης της ισότητας των υποκειμένων στο εσωτερικό ενός εθνικού συνόλου και μέσω του ιδεολογικού επανακαθορισμού των καπιταλιστικών σχέσεων στη βάση αυτής της ισότητας τιθέμενης ως θεμελιώδους. Συγκεκριμένα, αυτό σημαίνει ότι είναι πιο σημαντικό το κράτος να θεωρείται «αντικείμενο του λαού», απορροή της

«Une sequence particulière». Επιλεγμένα αποσπάσματα αυτού μπορούν να βρεθούν στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://blogtc.communisation.net/?p=201>. [Στα ελληνικά έχει μεταφραστεί μια σύντομη εκδοχή του διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://communisation.espivblogs.net/2015/06/21/μια-ιδιαιτερη-αλληλουχια/>].

κοινότητας και να καθίσταται εφεξής υπεύθυνο για την ιδιαίτερη ύπαρξη αυτής της υποτιθέμενης ισότητας. Είναι αυτό για το οποίο μιλάει ο Mélenchon στη Γαλλία, όταν προτείνει μια «συνταγματική διαδικασία». Για την Καταλονία και το αποσχιστικό κίνημα, η διατύπωση της υπεροχής του λαού επί του κράτους είναι αυτό που του επιτρέπει να διαβεβαιώνει ότι είναι ο ίδιος ο λαός που ορίζει το εθνικό σύνολό «του» και όχι το αντίστροφο.

Ο λαϊκισμός θέτει το ζήτημα της κοινωνίας των πολιτών, αλλά με μια εντελώς ιδιαίτερη μέθοδο, παρουσιάζοντάς την τόσο ως μια ουσιώδη κοινότητα –ο «λαός»– είτε με έναν πολιτικό (το ανήκειν στη Δημοκρατία) είτε με έναν εθνοτικό τρόπο (η γλώσσα, τα έθιμα, η καταγωγή) όσο και ως μια υλική κοινότητα, η οποία κυβερνάται από το κράτος και υφίσταται εντός των κατηγοριών του καπιταλισμού. Η ουσιώδης κοινότητα είναι, εντός του λαϊκισμού, αυτό που προσδίδει νομιμότητα στο κράτος και αποτελεί επίσης την προνομιακή οδό με την οποία φετιχοποιούνται οι καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις· ή καλύτερα, η γλώσσα με την οποία εκφράζεται αυτή η φετιχοποίηση.

Αλλά αυτή η ουσιώδης κοινότητα δεν αποτελείται από τίποτα άλλο πέρα από τις καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις, βαμμένες εκ νέου με τα υποτίθεται αδερφικά χρώματα της εθνικής σημαίας. Μεταξύ του καταλανού εργοδότη και του καταλανού εργάτη η γλώσσα είναι ίδια, αλλά η εκμεταλλευτική σχέση που συνεχίζει να υπάρχει ανάμεσά τους δεν έχει ούτε γλώσσα ούτε σημαία· και η αποσπώμενη υπεραξία θα πάει να συναντήσει τα άλλα κεφάλαια στην παγκόσμια αγορά πριν επιστρέψει στην άκρη της γλώσσας των προλετάρων με τη μορφή συμφώνων ανταγωνιστικότητας εγκεκριμένων, είναι αλήθεια, μεταξύ καταλανών.

Η κοινωνική κατηγορία στην οποία πρόκειται να αντιπαρατεθεί ο λαϊκισμός δεν είναι η αστική τάξη ως τέτοια (εκμεταλλευτική, κάτοχος των μέσων παραγωγής κ.α.), στο μέτρο που το αφεντικό ή ο εργάτης μπορούν να ανήκουν στην ουσιώδη κοινότητα του «λαού», ακόμα κι αν η θέση τους εκεί είναι διαφορετική. Εδώ, ο λαϊκισμός αναδεικνύεται μια χαρά ως κληρονόμος του σλόγκαν των 99% εναντίον του 1%. Ο εχθρός, και εδώ, θα είναι οι παγκο-

σμιοποιημένες ελίτ που δεν ανήκουν σε καμία κοινότητα: τάξη της κυκλοφορίας, γεωγραφικά κινητική και χωρίς κοινοτικές συνδέσεις, τάξη του παγκόσμιου εναντίον του τοπικού, του αφηρημένου των χρηματοπιστωτικών ροών ενάντια στο συγκεκριμένο της παραγωγής και των υπηρεσιών.

Είναι αυτή η «τάξη» των παγκοσμιοποιημένων ελίτ, της οποίας τα φτερά η αποσχιστική καταλανική άκρα αριστερά προτείνει να κόψουμε και να προσδεθούμε στο έδαφος της μητέρας-πατρίδας μπλοκάροντας τα υπάρχοντά της σε περίπτωση που ονειρευόταν να εγκαταλείψει την εθνική επικράτεια μετά την ανεξαρτησία. Και, πράγματι, ήταν οπωσδήποτε οι τράπεζες και οι επιχειρήσεις του Ibx 35 (του ισπανικού CAC 40) των οποίων οι έδρες ήταν οι πρώτες που εγκατέλειψαν το καταλανικό έδαφος, σε μια συμβολική αλλά ξεκάθαρη κίνηση στήριξης της Μαδρίτης. Η λαϊκίστικη άκρα αριστερά δείχνει εδώ με ποιον τρόπο ο σεπαρατισμός εκφράζει επίσης τη σύγκρουση μεταξύ κομματιών της αστικής τάξης, μεταξύ της «μικρής» αστικής τάξης του εμπορίου και των υπηρεσιών και της «μεγάλης» αστικής τάξης των παγκοσμιοποιημένων χρηματοπιστωτικών ροών· θέτοντας έτσι, εκ μέρους της κοινωνίας των πολιτών, εντός αυτής της ταξικής σύγκρουσης το παλιό ζήτημα της «πραγματικής» οικονομίας που αντιτίθεται στην «αφηρημένη» οικονομία. Είναι ακριβώς αυτή η αστική τάξη, με την οποία συνδέεται άρρηκτα η μεσαία τάξη –η οποία με τη σειρά της συγκροτείται από τη μεγάλη χορωδία των υπαλλήλων, των προϊσταμένων, των εμπόρων, των δικηγόρων, των γιατρών, με την οποία ενώνονται εργατικές φωνές– και η οποία λέει: «Η οικονομία είναι δική ΜΑΣ δουλειά, ΕΜΕΙΣ είμαστε που παράγουμε τον πλούτο». Και αυτό εκφράζει, εντός της γλώσσας της ιδεολογίας, αυτή τη θεωρητική αλήθεια: το κεφάλαιο είναι η ίδια η κοινωνία.

Γιατί προφανώς, οι παγκοσμιοποιημένες ελίτ είναι εξίσου αυτές με τις οποίες εμπορευόμαστε και για τις οποίες εργαζόμαστε και η ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί επίσης το πεδίο τους, το πεδίο των μεγάλων χρηματοπιστωτικών όσο και βιομηχανικών ομίλων, οι οποίοι επένδυσαν μαζικά στην Ισπανία κάθε φορά που το κρά-

τος (συμπεριλαμβανομένης της καταλανικής κυβέρνησης ως ενδιάμεσου) τους προετοίμαζε το έδαφος προσφέροντάς τους επί τόπου και χωρίς τέλη εκτελωνισμού μια καταρτισμένη εργασιακή δύναμη μειωμένου κόστους, καθώς επίσης και μια απέραντη εσωτερική αγορά προς κατάκτηση. Κατά συνέπεια, η είσοδος στην παγκόσμια αγορά, την οποία οι αυτονομιστές προσφέρουν ως απόδειξη οικονομικής αξιοπιστίας, αποτελεί ακριβώς αυτό που φρενάρει τη διαδικασία αυτονομίησης. Γιατί δεν είναι δυνατόν να διαχωρίσεις το κράτος από την οικονομία ανάγοντας το κράτος σε μια κοινότητα δραστήριων εργατών και υπεύθυνων επιχειρηματιών πιασμένων χέρι-χέρι για να δημιουργήσουν τον πλούτο στην παγκόσμια αγορά. Το χρέος, το οποίο η Βαρκελώνη θα έπρεπε φυσικά να κληρονομήσει από τη Μαδρίτη αν εγκατέλειπε την Ισπανία και άρχιζε εκ νέου τη διαδικασία σύνδεσης με την ΕΕ, θα τοποθετούσε την Καταλονία στην κατάσταση της Ελλάδας. Γιατί ο τρόπος με τον οποίο η Ισπανία, και επομένως η Καταλονία, εισέρχεται στην παγκόσμια αγορά είναι εξίσου μέσω του χρέους και των μέτρων λιτότητας που επιβάλλονται από το κράτος: και εδώ, οι ιδεολογικές διακρίσεις που κάνει ο λαϊκισμός αποδεικνύονται ανίσχυρες να συλλάβουν την πραγματικότητα της στιγμής που τις συγκροτεί.

Η διαταξικότητα που εκδηλώνεται στην καταλανική συνθήκη λαμβάνει χώρα εκ των πραγμάτων, όπως κάθε φορά, μεταξύ εντελώς καθορισμένων ταξικών κομματιών, τα οποία αντανakλούν την οικονομική κατάσταση της περιοχής. Πράγματι –μολονότι η Καταλονία, πρώιμα βιομηχανοποιημένη, συντήρησε και ανέπτυξε μια σημαντική βιομηχανική δομή, κυρίως στην αυτοκινητοβιομηχανία ή στον σε πλήρη επέκταση τομέα της χημείας, και διέλυσε τον, τόσο σημαντικό στις πιο φτωχές περιοχές της Ισπανίας, αγροτικό τομέα– είναι οι υπηρεσίες αυτές που αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος του ΑΕΠ της (περίπου 74%). Κατά τη διάρκεια της γενικής απεργίας (καλεσμένης αλλιώς ως «πολιτική στάση») που διοργανώθηκε στις 3 Οκτωβρίου από τους οπαδούς της ανεξαρτησίας, αυτοί που απήργησαν είναι κυρίως οι δημόσιες υπηρεσίες (μεταφορές, μουσεία κ.α.) και ο τομέας της υγείας

-τομείς, οι οποίοι είναι αυτοί που κυρίως επηρεάζονται από την κήρυξη της ανεξαρτησίας και τους οποίους αγγίζουν οι περικοπές του προϋπολογισμού- και οι κλάδοι του εμπορίου (το λιμάνι των εμπορευμάτων). Η Μπάρτσα έκλεισε το Καμπ Νου, αλλά τα Seat βγήκαν από το εργοστάσιο ως συνήθως. Είναι αλήθεια ότι σε περίπτωση ανεξαρτητοποίησης, οι καταλανοί θα συνεχίσουν να πηγαίνουν στο γήπεδο και η Μπάρτσα θα μπορέσει να συνεχίσει τις μεταγραφές των 40 εκατομμυρίων ευρώ, ενώ δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι ο γερμανός κατασκευαστής θα διατηρήσει τα εργοστάσιά του στη θέση τους: στο Martorell, κοντά στη Βαρκελώνη, όπου πολλοί ίδρωσαν για την «ανάκαμψη», είναι 10.000 άτομα που θα βρεθούν τότε άνεργοι.

Αλλά -μολονότι το ζήτημα της απόσχισης της Καταλονίας μπορεί ενδεχομένως να παρουσιαστεί ως ανταγωνισμός μεταξύ τμημάτων της αστικής τάξης, στο εσωτερικό του οποίου εμπλέκονται ταξικά κομμάτια με συμφέροντα που συνδέονται με τμήματα της καταλανικής αστικής τάξης ευνοϊκά διακείμενα στην ανεξαρτησία- δεν πρέπει να χάνουμε από το οπτικό πεδίο ότι αυτά τα συμφέροντα είναι τόσο εντελώς ιδεολογικά όσο και πραγματικά, χωρίς να είναι πραγματικά δυνατόν να διαχωριστούν τα μεν από τα δε. Η θέση περί χειραγωγούμενων μαζών από τους εθνικιστές αστούς αντανakλά μια βαθιά περιφρόνηση προς τις λεγόμενες «μάζες»: ο «κόσμος» -στην περίπτωση του λαϊκισμού, η χρήση αυτής της αφηρημένης κατηγορίας γίνεται εύστοχη- δεν είναι ο πλίθιος που ρίχνεται στην πρώτη διαθέσιμη ταυτότητα. Και εκ των πραγμάτων, η διεκδίκηση της ανεξαρτησίας αποτελεί επίσης αντίδραση στα μέτρα λιτότητας που πήρε η ίδια η καταλανική κυβέρνηση, ένας τρόπος να τη φέρει στα μέτρα του, ακόμα και να αντιτεθεί σε αυτή.

Η στιγμή του λαϊκισμού στην Καταλονία είναι η στιγμή της περιόδου μετά την κρίση του 2008, η οποία άφησε την Ισπανία γονατισμένη, είδε τα ποσοστά ανεργίας να εκρήγνυνται και να επιβάλλονται δράκοντιες πολιτικές λιτότητας. Με την ανάκαμψη στα μέσα της δεκαετίας του '10 -και τη συγκυριακή βοήθεια από την πτώση των τιμών του πετρελαίου η οποία, συσχετισμένη με

το ελάχιστο κόστος της τοπικής εργασιακής δύναμης, έδωσε στην περιοχή μια σημαντική ώθηση με όρους διεθνούς ανταγωνιστικότητας– η Καταλονία κατέληξε να τη βγάλει καθαρή από οικονομική άποψη, συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής των μέτρων λιτότητας που δέχτηκαν τόση κατακραυγή.

Στην Καταλονία, όπως παντού αλλού, «η τόνωση της ανάπτυξης» υπήρξε συνώνυμη της πτώσης των μισθών, της προσωρινότητας της απασχόλησης, των περικοπών των κοινωνικών επιδομάτων. Και, ειδικά στην Καταλονία, είναι οπωσδήποτε η τοπική κυβέρνηση, και οι οπαδοί της ανεξαρτησίας στην εξουσία, που εφάρμοσαν αυτές τις πολιτικές λιτότητας. Στο εσωτερικό του κινήματος υπέρ της ανεξαρτησίας που βρίσκεται στα πράγματα, είναι μέσω των ανταγωνισμών για την εξουσία που εκδηλώθηκαν οι ταξικές αντιθέσεις, οι οποίες με τη σειρά τους εντάχθηκαν στο κίνημα που συνδέθηκε με τη λιτότητα και την «ανάκαμψη». Το διακύβευμα της Διαδικασίας Ανεξαρτησίας είναι επομένως αν θα δοθεί ένα οικονομικό και κοινωνικό νόημα στην ανάκαμψη της συσσώρευσης σε μια ιδιαίτερη περιφέρεια, την Καταλονία· κάτι που εκδηλώνεται λοιπόν με μια σύγκρουση πολιτικής φύσεως. Εντός ενός τεταμένου κοινωνικού πλαισίου, η ακροαριστερή πτέρυγα του CUP, με έναν μειωμένο αριθμό ψήφων στο Κοινοβούλιο, παίζει τον ρόλο του ρυθμιστή: η απόκτηση των ψήφων του είναι αναγκαία. Το 2016, ο πρόεδρος της Generalitat, Artur Mas, ο οποίος εφάρμοσε τα μέτρα λιτότητας, επωμίστηκε το κόστος αυτής της κατάστασης και έπρεπε να αφήσει τη θέση του στον Carles Puigdemont· όχι λιγότερο δεξιό, αλλά του οποίου οι πεποιθήσεις υπέρ της ανεξαρτησίας είναι ξεκάθαρες. Έκτοτε, πολιτικά, η ένταση συνίσταται στο να κάνεις «κοινωνικό» το ζήτημα της ανεξαρτησίας. Και είναι εδώ που η εμπλοκή των μαζών των ανθρώπων που κατεβαίνουν στον δρόμο δεν μπορεί να αναχθεί στην εθνικιστική υστερία ή τη χειραγώγηση από την αστική τάξη.

Σε αυτό το πολιτικό πλαίσιο, η οργάνωση του δημοψηφίσματος της 1ης Οκτωβρίου αποτελεί επίσης –για τον συνασπισμό που βρίσκεται στην εξουσία, και κυρίως για τη δεξιά πτέρυγά του– έναν τρόπο να καβαλήσει την τίγρη της δυσαρέσκειας των

μαζών πριν αυτές στραφούν εναντίον του. Το να υποδεικνύεις τη Μαδρίτη ως πηγή όλων των δεινών εξαιρεί την κυβέρνηση της Generalitat από τις κατηγορίες που της απευθύνονται και της επιτρέπει να αποκαταστήσει μια εικονική ενότητα, χωρίς την οποία κανένα κράτος δεν μπορεί να κυβερνήσει. Ο λαϊκισμός εμφανίζει έτσι τη διπλή όψη ενός «λαϊκού» κινήματος και ενός κινήματος του κράτους, δηλαδή της κυρίαρχης τάξης, κάτι που μπορεί να δημιουργήσει μια ρευστή κατάσταση με το περίγραμμά της σε μόνιμο επαναπροσδιορισμό.

Εντούτοις, αυτός ο ρευστός χαρακτήρας, συνδεδεμένος με τη διαταξική φύση του λαϊκισμού, υποδεικνύει μόνο ότι οι τάξεις, ακόμα κι αν παραμένουν συνδεδεμένες με μια υποτιθέμενη ταυτότητα, βρίσκονται σε διαρκή ανταγωνισμό· είναι ακριβώς αυτό που τις ορίζει ως τάξεις. Αλλά όσο η κατάσταση παραμένει σε αυτό το πλαίσιο –όπου ο λαός τίθεται, ιδεολογικά και πρακτικά, ως ουσιώδης κοινότητα στηριγμένη στις καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις (και επομένως στη συσκότισή τους), και παρά τις θεαματικές πλευρές που μπορεί να πάρει αυτό το κίνημα, το οποίο ορισμένες φορές μπορεί να εμφανίζεται στη σκηνή ως κίνημα ρήξης– το κίνημα παραμένει στα όρια τα οποία έχει φτιάξει το ίδιο για τον εαυτό του και τα οποία δεν πρόκειται να ξεπεράσει σαν το ίδιο να μην υπήρχε, χωρίς να τα αντιλαμβάνεται. Δεν κάνουμε την επανάσταση όπως σκοντάφτουμε.

Αν τα κομμάτια του προλεταριάτου, τα οποία βρίσκονται εμπλεκόμενα στη διαταξική άρθρωση των τρεχόντων αγώνων, δεν φτάνουν να διακρίνουν τα πραγματικά συμφέροντα «του» προλεταριάτου από αυτά της αστικής τάξης ή της μεσαίας τάξης, αυτό συμβαίνει γιατί αυτά τα «πραγματικά συμφέροντα» δεν μπορούν στην πραγματικότητα να διακριθούν. Θα ήταν παράδοξο να περιοριστούμε στη διακήρυξη ότι «το» προλεταριάτο είναι διεθνιστικό ή ότι ο λαός ως τέτοιος δεν μπορεί να είναι ελεύθερος παρά μόνο χωρίς το κράτος· σαν η πραγματική ταξική δραστηριότητα να τοποθετείτο σε ένα πεδίο, όπου η κοινωνική ύπαρξή της στον καπιταλισμό να ήταν καθαρά τυχαία ή συγκυριακή απέναντι στην υπερβατική πραγματικότητα «της» τάξης.

Με τον λαϊκισμό, βλέπουμε σε τι η α priori ενοποίηση, η ενότητα της τάξης –την οποία απαιτούν και υποστηρίζουν αυτοί, για τους οποίους η «σύγκλιση των αγώνων» καθορίζει την επιτυχία τους– αποτελεί στην πραγματικότητα μια καθαρή και απλή επαναπιβεβαίωση της καθεσπικυίας τάξης. Αυτό που συγκλίνει στους διαταξικούς αγώνες είναι πάντοτε κομμάτια του προλεταριάτου, των οποίων τα συμφέροντα τέμνουν αυτά των μεσαίων τάξεων· είναι αυτή η σύζευξη που συγκροτεί την «κοινωνία των πολιτών» ως αντικείμενο διεκδίκησης. Και, από τη στιγμή που η κοινωνία των πολιτών αποτελεί το πρόβλημα, είναι οι καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις που δεν αμφισβητούνται, γιατί γίνονται αντιληπτές ως προϋπόθεση. Εφεξής, δεν υφίσταται παρά ένα πρόβλημα «αναδιανομής του πλούτου», χωρίς να γνωρίζουμε για ποιον πλούτο πρόκειται και από πού μπορεί κάλλιστα να προέρχεται.

Η ενοποίηση της τάξης σε επαναστατική τάξη θα συνίστατο, αντίθετα, στον πολλαπλασιασμό των συγκρούσεων στη βάση αυτού που την κάνει να υπάρχει ως κατακερματισμένη, στη βάση των συνθηκών που τίθεται από αυτή την ύπαρξη· δηλαδή, όχι μόνο η εκμετάλλευση ως άμεσος κατακερματισμός (καταμερισμός εργασίας), αλλά εξίσου οι έμφυλες και φυλετικές διαιρέσεις. Αλλά επίσης, πιο γενικά, όλες αυτές που μπορούμε να αποκαλέσουμε κοινωνικές «ανισότητες». Συγκεκριμένα, πρόκειται για έναν άλλο τρόπο να πεις ότι η τάξη δεν ενοποιείται παρά καταργώντας τον εαυτό της ως τάξη, επιτιθέμενη άμεσα (ακόμα κι αν αυτό το άμεσα μπορεί να υπονοεί ιδεολογικές διατυπώσεις) σε αυτό που την κάνει να υπάρχει ως εκμεταλλεύσιμη και εκμεταλλεζόμενη τάξη.

Έχοντας πει αυτό, πρέπει οπωσδήποτε να παρατηρήσουμε ότι αυτή η αμφισβήτηση της τάξης από την ίδια την τάξη δεν βρίσκεται καθόλου στην ατζέντα των ημερών, παρά μόνο αρνητικά. Η στιγμή του λαϊκισμού διακινδυνεύει πολύ να είναι μια αναθεματισμένη στιγμή που θα παρέλθει. Γιατί, αν ο λαϊκισμός μας είναι ήδη ελάχιστα συμπαθητικός στις αντιλήψεις του, η αντίδραση του «κλασσικού» κράτους απέναντι σε αυτό που παραμένει αμφισβήτηση της καπιταλιστικής τάξης για το ίδιο το κράτος –μιας τάξης ήδη εύθραυστης στη διατήρησή της- η οποία ρισκάρει πολύ να

συμπεριλάβει νέα κατασταλτικά μέτρα υπέρ της ασφάλειας. Και παντού, εθνικιστικά κινήματα με λαϊκιστική συνιστώσα, αλλά πολύ λιγότερο «κοινωνικά» σε σχέση με το κίνημα των καταλωνών οπαδών της ανεξαρτησίας, αναδύονται –ή βρίσκονται άμεσα στα πράγματα όπως στην Ουγγαρία, την Πολωνία ή αλλού.

Εξάλλου, τα διάφορα αποσχιστικά κινήματα –τα οποία συμμετέχουν με τον τρόπο τους στην κίνηση επαναπροσδιορισμού του κράτους– υποδεικνύουν εξίσου ότι, σε παγκόσμια κλίμακα, η διαίρεση του κοινωνικογεωγραφικού χώρου που βρισκόταν ήδη σε εξέλιξη πριν την κρίση του 2008 συνεχώς εντείνεται. Αν και δεν τίθεται προς το παρόν παρά μόνο ως υπόθεση, η ταυτόχρονη συγκρότηση ζωνών-σκουπιδότοπων κατοικημένων από πληθυσμούς υπεράριθμων χωρίς εργαλεία αγώνα και ζωνών πιο πλούσιων οχυρωμένων στα υποτιθέμενα προνόμιά τους, εγγυημένα από ένα πολιτιστικό, εθνοτικό ή εθνικό ανήκειν, δεν αποτελεί ούτε αυτή μια ευχάριστη προοπτική.

AC

